

KERTOMUKSIA I

Kirj.

Anton Tshehov

Suomentanut Rob. A. Seppänen

Helsingissä, Kustannusosakeyhtiö Kataja, 1906.

Osakeyhtiö Kauppakirjapaino.

SISÄLLYS:

Öllytikku.

Yksi monista.

Virkateitä.

Nopeaa apua.

Hermostunut.

Käräjiin menossa.

Mokomaa väkeä.

Haudalla.

Se ei ollutkaan hän.

Pieni erehdys.

Toimen miehiä.

Onnenmyyrä.

Anjuta.

Molempi parempi.

Ei kelpaa.

Tupakan vahingollisuudesta.

Matkan varrella.

ANTON PAWLOWITSH TSHEHOW.

Anton Tshehow on suomalaiselle lukijalle jonkun verran tuttu etupäässä sanomalehtiemme kautta, joissa silloin tällöin on ollut tämän venäläisen oivallisen kertojan pieniä, hauskoja pätkiä. Ei ole tarkoitus tässä ruveta tarkemmin selittämään Tshehowin kertojaluonnetta eikä syventymään hänen tuotteidensa jäsentelyyn. Pari piirrettä tahdomme kuitenkin mainita.

Tshehow, joka syntyi Taganrogin kaupungissa 1860, oli linnaorjan poika. Tultuaan ylioppilaaksi Moskowan yliopistoon, opiskeli hän lääketiedettä ja suoritti lääkärin tutkinnon 1884, mutta lääkärin ammattia ei hän harjottanut juuri ollenkaan. Jos vielä mainitsemme kuolinvuoden — 1904 — niin siinäpä onkin hänen ulkonaisen elämänsä puitteet. Tshehow oli kertoja Jumalan armosta, kuten eräs tunnettu saksalainen kirjallisuuden historioitsija hänestä sanoo. Hänen lyhyet, humoristiset kertomuksensa ovat pärskyneet kuin kimalteleva ilotulitus hänen nuoruutensa vallattomasta, voipa melkein sanoa rajusta kynästä. Mutta kun neljännesvuosisatainen oli vierähtänyt iästä taakse, jolloin nuori kirjailija jo oli saavuttanut laajan ja hartaan lukijakunnan, käy hänen sanomisensa sävy vakavammaksi. Huoleton elämän ilmiöiden ilvehtivä valokuvaaja panee koneensa piiloon ja hän kehittyy taitavaksi maalariksi, jonka sivellin luo kuvan toisensa jälkeen kansansa elämästä ja ennen kun ahkera käsi on ainiaaksi hervonnut, on kuvia kasonut suuri kokoelma.

Tshehowin tuotteet ovat yhtenäistä kuvausta 1880-luvun ja 1890-luvun alkupuolen henkisestä köyhyydestä. Hänen havaintokykynsä tutkain oli terävä ja hieno kuin orjantappuran oka ja hänen sielullinen analyysitaitavuutensa osottaa tavatonta ihmistuntemusta. Tshehow on kuvannut kokonaisen maailman henkisesti raajarikkoja, avuttomia, onnettomia ihmisiä, jotka kituivat yhteiskunnallisten olojen henkisesti karussa maaperässä, ihmisiä, jotka eivät saaneet vilaukseltakaan nähdä toivoa uuden huomenesta, jotka olivat puutuneet tylsään välinpitämättömyyteen kaikesta, jopa oman asemansakin auttamattomasta ummesta. Näistä kuvista huokuu tosiaankin haudan hyytävää kylmää ja Tshehowia ovat useat arvostelijat moittineetkin siitä, että hän on liian synkkä väreissään.

Niin jyrkältä ja oudolta kuin tuntuukin ero hänen nuoruutensa humoristisien kertomustensa ja kypsytynyt tuotantokauden ilottomien elämäkuvien välillä, huomaa kuitenkin, että jo edellisissäkin huolettoman ilon veikeissä lastuissa soinnahtaa siellä täällä katkera, kolea sävel, joka antaa aavistaa, että hänen herkkään sydämeensä kipeimmin koski kansansa elämän syvä orpous. Ja niin hänestä tulee vähitellen aikansa arimpien kohtien, elämän nurjimpien puolten ja henkisen hädän syvä, mestarillinen tulkki. Pienten kertomusten rajoitetulta alalta hän siirtyy tunteen ja aikalaistensa mielialojen kuvailun leveälle tielle. Armotta ja voimallisesti vetää hän päivänvaloon aikalaistensa pahimmat viat, itsekkyyden, valheen, ulkokultaisuuden, sydämettömyyden, alhaisen kylmyyden ja ynseyden. Näissä lukemattomissa kertomuksissa, jotka vyöryvät kuin meren sähisevät aallot, hän tosiaankin viskaa aaltojen tavoin ihmisten ilmoille elämän likaisten pohjamutien mädän ja lemun. Ihminen ja elämä hänen kertomuksissaan on yhtä onneton ja räikeä kuin se oli todellisuudessa. Hän ei anna henkilöittensä käsiin edes elonkorttakaan, jolla nämä voisivat toivoa pelastuvansa. Hän antaa heidän kärsiä yhteiskunnan syvien

syntien tähden, kantaa ikeensä loppuun asti ja kuolla avuttomina. Semmoinen oli aika silloin, semmoisia olivat ihmiset ja hän oli aikansa lapsi näitä kuvatessaan. Samalla olivat kuitenkin hänen kuvauksensa mitä voimakkainta vapauden vaatimusta, sillä kertomusten sankarien henkinen orjuus kaikessa alastomuudessaan huusi hätäänsä ja oli semmoisenaan myöskin vaatimusta vapautua orjuuden kahleista.

Mutta vuosien vieressä tapahtuu kirjailijassa muutos valoisampaan päin. Vaikka hän viimeisissäkin tuotteissaan yhä edelleenkin valitsee ilottomia aiheita, ei hän enää ole elämän kylmä kuvaaja. Hän ei enää pidä pahaa välttämättömänä ilmiönä, jonka täytyy olla ja pysyä semmoisena. Hän muuttuu räikeästä realistista sovinnollisemmaksi miettijäksi, jonka sävelissä kuulostaa seestyvän mustan sumusään ennen ja keveämpi henki. Hän alkaa nähdä valoisan päivän kaukaista koittoa ja tuntee, että raikkaat tuulet tulevat ja haivuttavat raskaan hämärän.

Tshehow oli omintakeinen, aito alkuperäinen kirjailijaluonne, joka koko elämänsä kulki omaa tietään. Hänen lahjakkuutensa voima ei koskaan väsynyt. Hän kuvasi aina tuoreilla, selvillä väreillä ja jos vielä lisäämme, että hänen tuotteensa ovat teentä-tavaltaan harvinaisen eheitä taideluomia, olemme siten maininneet pääpiirteet hänen kirjailijaluonteestaan.

Tshehow on tunnustettu nuorimman venäläisen kirjailijapolven etevimmäksi edustajaksi. Hänen teoksiaan luettiin kautta koko Venäjän tavattoman ahneesti ja jokaista uutta tuotetta odotettiin jännitetyin mielin. Hänen kertomuskokoelmistaan on Venäjällä ilmestynyt aina 10-14 painosta ja muutamilla hänen näytelmillään ("Setä Vanja", "Kolme sisarusta" ja "Kirsikkapuutarha") on Venäjällä ollut ja on vielä tänäkin päivänä tavaton näyttämöllinen menestys. Paljon odotettiin vielä lahjakkaalta kirjailijalta, mutta yltyvä keuhkotauti, jonka hän oli luultavasti saanut Sahalinilla, missä hän oli käynyt tutkimassa sikäläistä elämää, vei hänet ennenaikaiseen hautaan mistään parannuskokeista huolimatta.

Kun suomalaiselle yleisölle tarjotaan nyt kokoelma Tshehowin kertomuksia, tapaa hän siinä melkein yksinomaan kirjailijan lyhyitä, vallattomia kertomuksia, joissa rajaton humorii iloaan pitää. Olisi väärin, jos tyytyisimme ainoastaan tältä puolen tutustuttamaan suomalaista yleisöä Tshehowin tuotteisiin. Sen vuoksi olemmekin aikoneet jatkaa valikoitua kertomussarjaa, jonka olemme tahtoneet alkaa samassa järjestyksessä kuin kirjailijan tuotteet johdonmukaisessa kulussa eri kehityskausina ovat ilmestyneet.

Suomentaja.

KERTOMUKSIA

ÖLJYTIKKU.

(Rikosjuttu).

I.

Aamulla 6 p:nä lokakuuta 1885 tuli S:n kihlakunnan 2:sen piirin pristavin luo hyvin puettu nuorimies ja ilmotti, että hänen isäntänsä, virasta eronnut kaartin kornetti Mark Iwanowitsh Kljausow, oli murhattu. Tätä ilmottaessaan oli nuorimies hyvin kalpea ja kovan mielenliikutuksen vallassa.

— Ketä minulla on kunnia puhutella? — kysyi pristavi.

— Psekow, Kljausowin tilanhoitaja. Agronomi ja mekaniko.

Pristavi ja vieraatmiehet, jotka saapuivat Psekowin kanssa tapahtumapaikalle, havaitsivat seuraavaa. Sen rakennuksen luona, jossa Kljausow oli asunut, tungeksi paljo rahvasta. Tapauksesta oli lentänyt viesti nuolen nopeudella kautta seudun, ja kun oli pyhäpäivä, tulvi kansaa rakennukselle kaikista lähikylistä. Puheltiin ja hälistiin. Siellä, täällä näkyi joukossa kalpeita, itkettyneitä naamoja. Kljausowin makuuhuoneeseen vievä ovi huomattiin olevan lukossa. Sisäpuolella näkyi retkottavan avain.

— Nähtävästi ovat roistot tunkeutuneet sisään ikkunan kautta, — huomautti Psekow ovea tutkittaissa.

Mentiin puutarhaan, jonne makuuhuoneen ikkuna antoi. Ikkuna kuumotti synkän ja kumman näköisenä. Se oli verhottu vihreällä, haljistuneella vaatteella. Yksi verhon kulma oli hieman kääntynyt sisäänpäin, joten voi kurkistaa huoneeseen.

— Onko joku teistä katsonut sisään? — kysyi pristavi.

— Ei suinkaan, herra pristavi, — sanoi puutarhuri Jefrem, pieni, harmaapäinen ukonkääpä, jolla oli virasta eronneen aliupseerin kasvot. — Vielä tässä katsomaan, kun ilmankin vapisuttaa ja hervottaa.

— Ohhoh, Mark Iwanitsh, Mark Iwanitsh! — huokasi pristavi huoneeseen katsoessaan. — Johan minä sanoin sinulle, ettet hyvällä lopu! Vaan etpäs totellut! Ei se semmoinen elämä hyvään pääty!

— Kiitos Jefremille, — sanoi Psekow, — ilman häntä ei olisi arvattukaan. Hänelle johtui ensiksi mieleen, ettei täällä asiat taida olla oikein. Tulee aamulla luokseni ja sanoo: “miksikäs se meidän herra makaa niin kauan? Kokonaiseen viikkoon ei tule makuuhuoneestaan”. Silloin minua vihiasi kuin veitsellä... Paikalla välähti ajatus... Hän ei ollut näyttäytynyt viime lauantaista pitäen ja nyt jo on sunnuntai! Seitsemän päivää — se ei ole leikin asia!

— Mies parka... — huokasi pristavi uudestaan. — Viisas, sivistynyt ja hyvä mies. Seurassa ensimmäinen, saattaa sanoa. Mutta koko turmelus, rauha hänen sielulleen! Eipä sattunut odottamattani! Stepan, — sanoi pristav eräälle vieraallemiehelle, — mene

hetipaikalla meille ja lähetä Andrjusha ispravnikan luo sanomaan, että tulkoon tänne. Sano, että Mark Iwanitsh on tapettu! Ja pistäydy urjadnikalle — mitä se siellä kuhni! Tulkoon tänne! Vaan joudu itse niin sukkelaan kuin voit tutkijatuomari Nikolai Jermolaitshin luo ja sano, että tulisi tänne. Maltahan, minä kirjoitan hänelle kirjeen.

Pristavi asetti rakennuksen ympärille vahdit, kirjotti tutkijatuomarille kirjeen ja läksi tilanhoitajan luo juomaan teetä. Kymmenisen minuutin kuluttua hän istuu jakkaralle, haukkailee varovasti sokeria ja kiskoo tulikuumaa teetä.

— Niin se kävi... — puheli hän Psekowille. — Niin kävi...
Aatelismies, rikas... ja jumalten lemmikki, saattaa sanoa, kuten Pushkinilla oli tapana sanoa, ja mitä hänestä on tullut? Ei mitään!
Joi ja renttuili ja siinä se nyt on! Tapettiin!

Kahden tunnin kuluttua saapui tutkija. Nikolai Jermolajewitsh Tshubikow (se oli tutkijan nimi), pitkä, tanakka, 60-ikäinen vanhus, on ollut virassaan neljännesvuosisadan. Hänet tunnetaan piirissään rehelliseksi, viisaaksi, tarmokkaaksi ja tointaan rakastavaksi mieheksi. Tapahtumapaikalle saapui myöskin hänen ainainen seuralaisensa, apurinsa ja kirjurinsa Djukowski, pitkä, 26 vuoden korvilla oleva nuorukainen.

— Ihanko totisesti? — kysyi Tshubikow astuessaan Psekowin huoneeseen ja hätäisesti puristaen kaikkien kättä. — Ihanko totisesti? Mark Iwanitsh surmattu? Ei, se ei voi olla totta! Ei voi olla totta!

— Menkääpäs katsomaan... — huokasi pristavi.

— Herra taivasten tekijä! Minähän näin hänet viime perjantaina Tarabanjkowin markkinoilla! Ja yhdessä viinaa ryypittiin.

— Menkäähän katsomaan... — huokasi pristavi uudelleen.

Huokailtiin ja päiviteltiin, juotiin lasilliset teetä ja mentiin rakennukselle.

— Tie auki! — kiljasi urjadnikka rahvaalle. Kun oli tultu sisään, ryhtyi tutkijatuomari ensinnä tarkastamaan makuuhuoneen ovea. Ovi oli petäjäinen, keltaseksi maalattu ja vahingoittumaton. Mitään erityisiä jälkiä, joista olisi saatu jonkullaista osviittaa, ei löydetty. Ryhdyttiin särkemään ovea.

— Asiattomat, olkaa hyvä ja poistukaa! — sanoi tutkijatuomari, kun ovi kovan jyskytyksen ja räiskeen jälkeen oli antanut perää kirveelle ja taltalle. — Minä pyydän sitä tutkimuksen nimessä... Urjadnikka, ei saa laskea ketään sisään!

Tshubikow, hänen apulaisensa ja pristavi avasivat oven ja epäröiden astuivat toinen toisensa perästä huoneeseen. Heidän silmiään kohtasi seuraava näky. Huoneen ainoan ikkunan vieressä oli suuri puusänky, jossa oli tavattoman paksu untuvapatja. Patja oli ankarasti survottu ja sillä oleva peite monessa sykkyrässä. Puuvillapäällyksinen tyyny, jota myöskin oli vatvottu, virui lattialla. Pienellä pöydällä sängyn vieressä oli hopeainen taskukello, ja kahdenkymmenen kopekan hopearaha. Samalla pöydällä oli myöskin rikkitikkuja. Paitsi pöytää, sänkyä ja yhtä tuolia ei huoneessa ollut muuta kalustoa. Sängyn alle pilkistettyään huomasi pristavi siellä parisenkymmentä tyhjää pulloa, vanhan olkihatun ja neljännesämpärillisen viinaa. Pöydän alla vetelehti pölyttynyt saapas. Luotuaan yleissilmäyksen huoneeseen, rypisti tutkijatuomari naamaansa ja punastui.

— Roistot! — mutisi hän nyrkkiään pudistellen.

— Missäs Mark Iwanitsh on? — kysyi Djukowski hiljaa,

— Pyydän olemaan sotkeutumatta minun asiointini! — sanoi Tshubikow äreästi. — Suvaitkaapas tarkastaa lattiaa! Tämä on toinen samallinen tapaus minun toimiajallani, Jewgraf Kusmitsh, — sanoi hän pristaville matalalla äänellä. — Vuonna 1870 sattui minulle ihan samalla lailla. Ja tehän muistanettekin... Kauppias Portretowin murha. Siellähän oli näin. Roistot ensin tappoivat ja sitte laahasivat ruumiin ikkunasta pellolle...

Tshubikow astui ikkunan luo, työnsi verhon syrjään ja tyrkkäsi varovasti ikkunaa. Se avautui.

— Aukeni, siis se ei ole ollut kiinni... Hm!... Ikkunalaudalla on jälkiä, näettekö? Tuossa on polven jälkiä... Joku on kiivennyt ulkoapäin... Ikkuna täytyy tutkia juurtajaksain.

— Lattiassa ei ole mitään erityistä huomattavissa, — sanoi Djukowski. — Ei pilkkuja eikä naarmuja. Löysin vain palaneen öljytikun. Tässä on! Mikäli minä muistan, ei Mark Iwanitsh tupakoinut ja tavallisessa elämässään hän käytti rikki tikkuja, mutta ei milloinkaan öljytikkuja. Tämä tikku saattaa olla todistuskappaleena...

— Ah, pitäkää suunne kiinni! — viittasi tutkijatuomari kädellään. — Tikkuineen siinä telläytyy! Kyllä on viisas! Sen sijaan, että tikkujen kanssa nuohotte, tutkisitte edes sänkyä!

Tarkastettuaan sängyn ilmotti Djukowski:

— Ei veri- eikä muitakaan pilkkuja ole huomattavissa... Tuoreita repeytymiä ei myöskään: Tyynyssä on hampaan jälkiä. Peitteelle on kaatunut jotain nestettä, joka haisee oluelta ja maultaan on myöskin sitä... Patjan yleinen muoto antaa aiheen otaksua, että sillä on tapahtunut kamppailu.

— Tiedän ilman teitäkin, että on kamppailtu. Eikä teiltä kamppailua kysytyykään. Sen sijaan tekisitte paljon paremmin, jos...

— Toinen saapas on tässä, toista ei ole näkössä?

— No, mitä sitte?

— Sitä, että hänet on kuristettu sillä aikaa, kun hän riisui saappaitaan. Hän ei ole ehtinyt riisua toista saapastaan, kun...

— Sen vei!... Mistä te tiedätte, että hänet kuristettiin?

— Tyynyssä on hampaan jälkiä. Itse tyyny on pahasti vatvautunut ja viskattu 2 1/2 arssinan päähän sängystä.

— Älkää tyhjiä lorutko! Lähdetään puutarhaan. Paljon tarpeellisempi olisi teidän katsastaa puutarhassa eikä täällä turhanpäiten nuuskia... Osaan minä sen tehdä itsekin ja ilman teitä.

Kun oli tultu puutarhaan, kohdistettiin tutkimus ensinnäkin nurmeen. Ikkunan alta oli nurmea tallattu. Seinän vieressä ikkunan alla kasvava takiaispensas oli ruhjoutunut. Djukowskin onnistui löytää siitä muutamia katkenneita oksia ja pieni puuvillatukku. Pensaan ylimmistä kukkanupuista löytyi muutamia tummansinisiä silkkihaituvia.

— Minkä värinen oli hänen viimeinen pukunsa? — kysyi Djukowski Psekowilta.

— Keltainen, purjekankaasta.

— Mainiota. Heillä oli siis sininen puku. Muutamia takiaisen nappuja leikattiin ja käärrittiin huolellisesti paperiin. Nyt saapui ispravnikka Artsibashew-Swistakowski ja tohtori Tjutjufew. Ispravnikka tervehti ja ryhtyi heti tyydyttämään uteliaisuuttaan. Lääkäri, pitkä ja tavattoman laiha mies, jolla oli kuopahtaneet silmät, pitkä nenä ja terävä leuka, ei tervehtinyt ketään eikä kysynyt mitään, vaan istuutui kannolle, huokasi ja virkkoi:

— Taas ovat ne serbialaiset riivautuneet! En ymmärrä, mitä kummia ne tahtovat! Oo, Itävalta, Itävalta! Sinun syytäsi se on!

Ikkunan tarkastus ulkopuolelta ei vienyt mihinkään tuloksiin. Nurmea ja ikkunaa lähinnä olevien pensaiden tarkastus antoi sen sijaan tutkimukselle paljon hyödyllisiä neuvoja. Djukowskin onnistui esimerkiksi keksiä nurmella pitkä, tumma juova, joka oli muodostunut jälistä ja joka ulottui ikkunalta jonkun sylen puutarhan sisäosaa kohti. Juova päättyi erään sireenipensaan alle suureen tumman ruskeaan täplään. Saman pensaan alta löydettiin toinen saapas, joka osottautui huoneessa tavatun pariksi.

— Vanhaa, hyytynyttä verta! — sanoi Djukowski täplää tarkastaen.

Kun lääkäri kuuli verestä puhuttavan, nousi hän vetelästi ylös ja vilkasi pikinpäin täplään.

— Verta näkyy olevan, — murahti hän.

— Siis ei kuristettu, jos verta on! — sanoi Tshubikow myrkyllisesti Djukowskiin katsahtaen.

— Kuristus on tapahtunut makuuhuoneessa, vaan täällä on häntä lyöty jollain teräaseella, ettei olisi vironnut. Pensaalla oleva täplä osottaa, että hän on virunut siinä verrattain pitkän aikaa, kunneka he olivat saaneet käsiinsä asuja, joilla hänet on kuletettu puutarhasta pois.

— No, entäs saapas?

— Saapas vahvistaa vieläkin enemmän sitä ajatustani, että hänet on murhattu silloin, kun hän nukkumaan käydessään oli riisumassa saappaitaan. Yhden saappaan hän on ehtinyt riisua, vaan toisen eli tämän hän on saanut vain puoliväliin, josta se on tärinän ja kaatumisen tähden itsestään lähtenyt...

— Suurenmoista kekseliäisyyttä! — naurahti Tshubikow. — Niin se poika laskee kuin laastaria! Milloinka te Herran nimessä opitte hillitsemään viisasteluhaluanne? Sen sijaan, että tyhjää horisette, ottaisitte veren tahraamaa ruohoa analysia varten!

Kun paikka saatiin tutkituksi ja siitä oli tehty piirros, siirtyi tutkijakunta tilanhoitajan luo laatimaan pöytäkirjaa ja murkinoimaan. Murkinoudessa sukeusi keskustelu.

— Kello, rahat ynnä muu on koskematta, — alkoi Tshubikow keskustelun. — Niin selvästi, kuin kaksi kertaa kaksi on neljä, ei murhaa ole tehty ryöstön aikeessa.

— Sen on tehnyt aivan sivistynyt henkilö, — lisäsi Djukowski.

— Mistä te sen päätätte?

— Minun tukenani on siitä öljytikku, jonka käyttöä tšekäläiset talonpojat eivät ollenkaan tunne. Semmoisia tikkuja käyttävät vain tilanomistajat eivätkä nekään kaikki. Ja murhaa,

tarkemmin huomauttaakseni, ei ole tehnyt yksi henkilö, vaan minimum kolme: kaksi on pitänyt kiinni, kolmas on kuristanut. Kljausow oli vahva mies ja murhamiesten on pitänyt tietää se.

— Mitäs hyötyä hänen voimastaan on ollut, jos hän esimerkiksi on nukkunut?

— Murhamiehet ovat tavanneet hänet saappaita riisumassa. Jos hän kerran riisui saappaitaan, ei hän tietystikään nukkunut.

— Lepuuttakaa järkeänne ja syökää sen sijaan!

— Vaan minun ymmärtääkseni, herra pristavi, — sanoi puutarhuri Jefreni, joka toi tekeittiön pöytään, — ei tuota turmelusta ole tehnyt kukaan muu kuin Nikolashka.

— Hyvin mahdollista, — sanoi Psekow.

— Kukas se Nikolashka on?

— Herran kamaripalvelija, herra pristavi, — vastasi Jefrem. — Ken muu, jollei juuri hän? Rosvomies, herra pristavi! Semmoinen juoppo ja renttu, ettei mokomaa. Hän kuletti aina viinaa herralle, pani hänet makaamaan... Kukas se sitte, jollei hän? Ja sitte vielä uskallan sanoa sen herra pristaville, se iletys oli kerran kehunut kapakassa, että tappaa herransa. Ja kenestä kaikki johtui? Akulkasta, akan tähden... Hänellä oli semmoinen nainen... Se oli herran mieleen ja ne ottivat sen luokseen ja se tietysti häntä suututti... Tuolla se nytkin keittiössä rötkehtii. Itkee ja valehtelee, että herraa on muka surku...

— Akulkan tähden voi tosiaankin suuttua, — sanoi Psekow. — Hän on yksinkertainen nainen, mutta... Ei Mark Iwanitsh suotta sanonut häntä Nanaksi. Hänessä on jotain, joka muistuttaa Nanaa... mielyttävää viehkeää...

— On se nähty... tiedettiin... — sanoi tutkijatuomari niistäen nenäänsä punaiseen liinaan.

Djukowski punastui ja loi katseensa maahan. Pristav alkoi rummuttaa sormellaan lautasen laitaa. Ispravnikkaa rupesi ryvittämään ja hän alkoi etsiä jotain paperilaukustaan. Lääkäriin yksistään ei näyttänyt tehneen mitään vaikutusta Akulkan eikä Nanan nimen mainitseminen. Tutkijatuomari käski kutsua Nikolashkan. Nikolashka, nuori, pitkätekoinen mies, jolla oli pitkä, kirjava nenä, sisäänpainunut rinta ja herrasperuinen nuttu, tuli Psekowin huoneeseen ja kumarsi tutkijatuomarin jalkoihin. Hänen kasvonsa olivat uniset ja itkun pöhössä. Hän oli niin juovuksissa, että tuskin pysyi jaloillaan.

— Missä herra on? — kysyi häneltä Tshubikow.

— Murhattiin, herra tuomari.

Tämän sanottuaan rupesi Nikolashka räpyttelemään silmiään ja alkoi itkeä.

— Kyllä se tiedetään, että murhattiin. Vaan missä on hän nyt? Missä on hänen ruumiinsa?

— Sanovat, että ikkunasta on viety ulos ja puutarhaan kuopattu.

— Hm... Tutkinnon tuloksista tiedetään jo keittiössäkin... Inhottavaa! No, veikkonen, missäs sinä olit sinä yönä, jolloin herra surmattiin? Lauantaina toisin sanoen?

Nikolashka nosti päänsä pystyyn, oikasi kaulansa ja mielti.

— En voi muistaa, herra tuomari, — sanoi hän. — Olin ryypyksissä enkä muista.

— *Alibi!* — kuiskasi Djukowski hymähtäen ja käsiään hykertäen.

— Vai niin. Mutta mistäs se veri on tullut sinne ikkunan alle?

Nikolashka muljautti päänsä ylös ja mietti.

— Ajattele sukkelaan! — sanoi ispravnikka.

— Hetipaikalla. Veri ei merkitse mitään, herra tuomari. Minä tapoin kanan. Tapoin sen ihan tavallisella tavalla, kuten muulloinkin, vaan sekös otti ja ryöpsähti käsistä ja ala haipattaa... Ja siitä se veri tuli.

Jefrem todisti, että Nikolashka oli tosiaankin joka ilta tappanut kanoja eri paikoissa, mutta ei kukaan ollut nähnyt, että kesken tapettu kana oli juossut puutarhassa, jota muuten ei saattanut ehdottomasti kieltääkään.

— *Alibi!* — hymähti Djukowski. — Ja miten tyhmä *alibi!*

— Kävitkö Akulkan luona?

— Tulihan sitä tehdyksi.

— Houkuttelikos herra hänet sinulta?

— Ei. Minulta viekottelivat Akulkan he tuolla; herra Psekow, Iwan Mihailitsh ja Iwan Mihailitshilta viekotteli herra. Niin sen asian laita on.

Psekow tuli hämilleen ja alkoi hieroskella vasenta silmäänsä. Djukowski iski häneen silmänsä, keksi hämmästyksen ja vavahti. Tilanhoitajan jaloissa hän huomasi siniset housut, joihin hänen huomionsa vasta nyt kiintyi. Housut johtivat hänen mieleensä puutarhasta löydetyt siniset haituvat. Tshubikowkin katsahti vuorostaan epäilevästi Psekowiin.

— Saat mennä! — sanoi hän Nikolashkalle. — Vaan sallikaa minun nyt tehdä teille, herra Psekow, eräs kysymys. Te tietysti olitte lauantaina sunnuntaita vasten täällä?

— Olin, me söimme kymmenen aikaan Mark Iwanitshin kanssa iltasta.

— Ja sitte?

Psekow hämmentyi ja nousi pöydästä.

— Sitte... sitte... En tosiaankaan muista, — sopersi hän. — Join paljon sinä iltana... enkä muista milloin ja mihin nukuin... Mitäs te minusta kaikki tähystelette? Niin kuin minä olisin murhaaja!

— Missä te heräsitte?

— Heräsin pereentuvan keittiössä uunilla... Kaikki voivat sen vakuuttaa. Miten jouduin uunille, en tiedä...

— Älkää kiihtykö. Tunsitteko Akulinan?

— Mitäs merkillistä siinä olisi!

— Teiltä hän joutui Kljausowille?

— Niin... Jefrem, tuoppas vielä sieniä! Tahdotteko teitä Jefrem Kusmitsh?

Seurasi äänettömyys, raskas ja painostava, jota kesti viiden minuutin verran. Djukowski ei hellittänyt purevaa katsettaan Psekowin kalpeilta kasvoilta. Äänettömyyden katkaisi tutkijatuomari.

— Täytyy lähteä, — sanoi hän, — toiseen taloon puhuttelemaan vainajan sisarta Maria Iwanownaa. Eiköhän hän antaisi meille hyviä neuvoja.

Tshubikow ja hänen apulaisensa läksivät kiitettyään aamiaisesta herrastaloon. Kljausowin sisaren Maria Iwanownan joka oli neljänkymmenen viiden vuoden vanha neiti, he tapasivat rukoilemassa suuren perhepyhimyskuvan edessä. Kun hän näki tulijoilla asiapaperilaukkuja ja kokardilakit, kalpeni hän.

— Kaikista ensin saan pyytää anteeksi, että häiritsemme teidän niin sanoakseni rukoukseen vaipunutta mielentilaanne, — alkoi kohtelias Tshubikow. — Meillä olisi teille eräs pyyntö. Te tietysti olette jo kuulleetkin... On olemassa epäily, että teidän veljenne on jollain tavoin murhattu... Herran tahto, ymmärrättehän itsekin... Kuolemaa ei kukaan voi välttää, yhtä vähän tsaari kuin kyntäjäkään. Ettekö voisi auttaa meitä jollain neuvolla, selityksellä?...

— Ah, älkää kyselkö minulta! — sanoi Maria Iwanowna entistään enemmän kalveten ja peittäen kasvonsa käsillään. — En voi kertoa teille mitään! En mitään! Rukoilen teitä! En mitään voi... Ah, ei, ei... ei sanaakaan veljestä! Vaikka kuolisin, en voi kertoa!

Maria Iwanowna purskahti itkuun ja meni toiseen huoneeseen. Tutkijat vaihtoivat katseita, kohauttivat olkapäitään ja poistuivat.

— Saakelin akka! — kirosi Djukowski poistuessaan herrastalosta. — Hän näyttää jotain tietävän, vaan salaa. Ja sisäkönkin kasvoihin oli jotain kirjoitettu... Malttakaahan riiviöt! Kyllä se selvä otetaan!

Illalla palasi Tshubikow apulaisineen kotiin kuun kalpeassa valossa. Kärryissä istuessaan he laskivat päässään kuluneen päivän puuhien tuloksia. Kumpikin oli uuvuksissa ja ääneti. Tshubikow ei yleensä pitänyt puhelusta matkalla, hölökielinen Djukowski taas oli vaiti isäntänsä mieliksi. Matkan lopulla ei apulainen kuitenkaan jaksanut enää olla ääneti, vaan virkkoi:

— Että Nikolashka on asianosallinen, *non dubitandum est*. Näkeehän sen naamastakin, mikä kapine se on... *Alibi* ilmaisee hänet karvoineen päivineen. Ei ole myöskään epäilyä siitä, ettei hän olisi teon alkuunpanija. Hän on ollut vain tyhmänä, tylsänä aseena. Vai mitä? Eikä Psekowkaan näyttele tässä jutussa aivan mitätöntä osaa. Siniset housut, hämmästy, makaaminen uunilla peloksissa murhan jälkeen, *alibi* ja Akulka.

— Niin tulee kuin turkinhihasta! Murhamies on teidän mielestänne se, joka on tuntenut Akulkan? Voipas sitä tolkkua! Maitoa pitäisi teidän imeä eikä asioita tutkia! Hakkailittehan tekin Akulkaa — tekin siis olette asianosallinen.

— Olihan Akulka teilläkin kuukauden päivät palvelijattarena, vaan en minä siitä mitään puhu. Yöllä sitä sunnuntaita vasten minä löin teidän kanssa korttia, ja näin teidät, muussa tapauksessa kävisin teidänkin kimppuunne. Eikä se asia akassa ole. Vaan se on inhottavassa, uskottomassa ja konnamaisessa tunteessa... Vaatimaton nuorimies ei nähkääs pitänyt siitä, ettei hän saanut voittoa. Itserakkaus, nähkääs... Kosto tuli mieleen ja

sitte... Hänen paksut huulensa puhuvat erittäin selvästi aistillisuudesta. Muistatteko, kuinka hän maiskutteli huuliaan, kun hän vertasi Akulkaa Nanaan? Ja että se roikale palaa intohimosta — on päivän selvää! Siis: loukattu itserakkaus ja tyydyttämättä jäänyt intohimo. Siinä on riittävästi aiheita murhan tekoon. Kaksi on jo käsissämme, vaan ken on kolmas? Nikolashka ja Psekow ovat pitäneet kiinni, vaan kuka kuristi? Psekow on arka, kainosteleva ja yleensä pelkuri. Nikolashkan tapaiset taas eivät osaa tukehduttaa tyynyllä, ne toimiskelevat kirveellä ja seipäällä... Kuristuksen on toimittanut joku kolmas, vaan ken?

Djukowski veti lakin silmilleen ja vaipui mietteisiin. Hän ei päästänyt ääntä, ennen kuin oli saavuttu tuomarin asunnolle.

— Eijaa, — huudahti hän sitte palttoa eteisessä riisuessaan. — Eijaa, Nikolai Jermolaitsh! Kummallista, ettei se ennen päähäni pälkähtänyt. Arvatkaas, ken on kolmas?

— Rauhoittukaa, hyvä ihminen! Katsokaa iltanenkin jo on valmis. Käykää syömään.

Tuomari ja Djukowski istuutuivat syömään. Djukowski kaatoi itselleen ryyppyn viinaa, nousi seisomaan, otti uljaan ryhdin ja sanoi säihkyvin silmin:

— Tietäkää siis, että kolmas, joka on toiminut yksistä puolin tuon heittiön Psekowin kanssa ja joka on tukehduttamisen toimittanut on ollut — nainen! Niin juuri! Tarkotan murhatun sisarta Maria Iwanownaa!

— Tuota tuokkeroista... Eikös teidän päänne vähän niin kuin... eikö sitä kivistä?

— Olen aivan terve. — Sama se, olkoon, että olen menettänyt järkeni, vaan miten te selitätte hänen hämmennyksensä meidän ilmestyttyä? Miten te selitätte hänen haluttomuutensa antaa selityksiä? Otaksutaan, ettei sekään vielä merkitseisi mitään — hyvä on, olkoon menneeksi — vaan muistakaapas heidän suhteitaan! Hän vihasi veljeään. Sisar on vanha-uskolainen, veli riettailija, jumalaton iletys... Kas siinä se vasta viha pesii! Kerrotaan veljen saaneen hänet vakuutetuksi siitä, että hän, veli, on paholaisen kätyri. Ja hän oli harjottanut spiritismiä sisarensa näkyvissä!

— No, entäs sitte?

— Ettekö vieläkään tajua? Hän, vanha-uskolainen, on tappanut veljensä uskonraivosta! Ja vähät siitä, että hän on tuhonnut harhaoppisen riettailijan — hän on vapauttanut maailman antikristuksesta ja siinä juuri, ajattelee sisar, on hänen ansionsa ja uskonnollinen sankariteko! Oo, te ette tunne noita vanhojapiikoja, vanha-uskolaisia! Lukekaapas Dostojewskiä! Ja mitä kirjottaa Leskow ja Petscherski?... Hän, hän se on, vaikka tähän paikkaan takertuisin! Hän on kuristanut! Voi sinuas kyykäärmeen sikiö! Ja eikö hän polvistunut rukoilemaan vasta sen jälkeen, kun me olimme saapuneet sisään. Silmän palvelusta ja meidän pimittämistä! Käyn muka tähän rukoilemaan, niin luulevat, että olen rauhallinen ja etten heitä ollenkaan ole odottanut. Se on kaikkien alkavien rikollisten metoodi. Rakas ystäväni, Nikolai Jermolowitsh, isäni, antakaa tämä asia minun ajettavakseni! Antakaa minun ajaa se loppuun asti! Olkaa armollinen! Kun kerran olen sen alkanut, niin voinhan sen päättääkin.

Tshubikow pyöritteli päätään ja rypisteli naamaansa.

— Osataan tässä itsekin selvittää vaikeat asiat, — sanoi hän. — Eikä teidän sovi telläytyä sinne, missä teitä ei tarvita. Kirjottakaa vain, mitä teille sanellaan — se on teidän toimenne!

Djukowski sävähti tulipunaiseksi, kiskasi oven auki ja meni.

— Älykäs poika se lurjus sentään on! — mutisi Tshubikow oveen katsellen, josta Djukowski oli kadonnut. — Älykäs ihan kerrassaan! Mutta hieman sopimattoman tulinen ja pikainen. Täytyy sille ostaa ensi markkinoilta paperossikotelo lahjaksi...

Seuraavan päivän aamulla tuotiin tuomarin luo Kljausowin kylästä nuorimies, jolla oli suuri pää ja jäniksen huulet, joka sanoi olevansa paimen Danilka ja joka antoi hyvin tärkeän todistuksen.

— Olin ryypyksissä, — kertoi hän. — Puoleen yöhön istuin kuoman luona. Kotimatalla menin minä humalapäissäni uimaan jokeen. Siinä uidessa katsahdin ylös ja näin silloin kaksi miestä, jotka kantoivat jotain mustaa. Hih! kiljasin minä niille. Ne säpsähtivät ja minkä koivesta läksi ala latmistaa Mukarjewskin pelloille päin. Jumala minut riivatkoon, elleivät ne silloin retuuttaneet herraa!

Samana päivänä illansuussa vangittiin Psekow ja Nikolashka ja lähetettiin sotilassaattueen vartioimana kaupunkiin, jossa heidät pistettiin linnaan.

II.

Kului kaksitoista päivää.

Oli aamu. Tuomari Nikolai Jermolaitsh istui kotonaan vihreän pöytänsä ääressä ja selaili "Kljausowin jutun" asiapapereita. Djukowski käveli levottomana kuin häkkisusi huoneen nurkasta toiseen.

— Te olette vakuutettu Nikolashkan ja Psekowin syyllisyydestä, — puheli hän hermostuneesti nykien nuoren partansa oraita. — Miksi ette sitte tahdo varmistua Maria Iwanownan syyllisyydestä? Eivätkö teistä riitä todistukset?

— Enhän sanokaan, etten tahdo varmistua. Vakuutettu kyllä olen, mutta on vaikeanlaista uskoa... Puuttuu päteviä todistuksia, kaikki semmoista filosofiaa... fanatismia ja ties mitä...

— No pitäisikö teille välttämättömästi tuoda kirves tai verinen lakana käteen... Kyllä olette juristeja! Vaan kun minä todistan teille, niin lakkaatte noin välinpitämättömästi ajattelemasta asian psyykillistä puolta. Siperiaan teidän Maria Iwanownanne joutuu ja sen minä näytän toteen! Jos ei teistä filosofia riitä, niin on minulla sitä aineellistakin... Se tulee teille näyttämään, miten oikeutettu minun filosofiani on. Antakaa minun vain lähteä liikkeelle.

— Mitäs te nyt?

— Sitä öljytikkuaahan minä... Ettekö muista? Kyllä minä muistan! Otan selvän, ken oli sillä ottanut tulta murhatun huoneessa. Sitä ei ollut sytyttänyt Nikolashka eikä Psekow, vaan se kolmas eli Maria Iwanowna. Ja minä saan sen toteen! Antakaa minun vain lähteä

liikkeelle, nuuskimaan... — No, no, käykäähän istumaan... Ryhdytään kuulusteluun.

Djukowski istuutui pienen pöydän ääreen ja upotti nenänsä papereihin.

— Nikolai Tetehow sisään! — huudahti tuomari.

Nikolashka saatettiin sisään. Hän oli laiha ja kalpea kuin ranko ja vapisi.

— Tetehow! — alkoi tuomari. — V. 1879 tuomitsi teidät 1:sen piirin tuomari varkaudesta vankeusrangaistukseen. V. 1882 tuomittiin teidät toiskertaisesta varkaudesta ja silloinkin vankeuteen... Me tiedämme kaikki...

Nikolashkan kasvoille nousi ihmettelyn leima. Tuomarin kaikkitietäväisyys hämmästytti häntä. Mutta kohta muuttui hänen ihmettelynsä katkeraksi suruksi. Hän purskahti itkuun ja pyrki ulos. Hänet laskettiin.

— Psekow sisään! — komensi tuomari. Psekow tuli. Tämä nuorimies oli viime päivinä pahasti laihtunut ja muokkautunut. Silmistä paistoi haluttomuus.

— Käykää istumaan Psekow, — käski tuomari. — Toivon, että tällä kertaa olette järkevää ettekä rupea valehtelemaan, kuten edellisillä kerroilla. Kaikkina edellisinä kertoina te olette kieltäneet osallisuutenne Kljausowin murhaan, vaikka on olemassa koko joukko todisteita teitä vastaan. Se ei ole järkevää. Tunnustus huojentaa rangaistusta. Tänään keskustelen kanssanne viime kerran. Ja jos ette nyt tunnusta, niin huomenna on se jo myöhäistä. Alkakaapas siis kertoa...

— Minä en tiedä mitään... Enkä tunne todisteitannekaan, — sohisi Psekow.

— Ikävää! Sallikaa siis minun kertoa teille, miten asia on ollut. Lauantai-iltana te istuitte Kljausowin makuuhuoneessa ja joitte hänen kanssaan viinaa ja olutta. (Djukow iski kuin kotka katseensa Psekowiin ja tuijotti häneen koko monologin ajan). Teille tarjoili Nikolai. Yhtä käydessä ilmaisi Mark Iwanowitsh teille haluavansa käydä levolle. Hänen oli tapa käydä levolle ensimmäisellä tunnilla. Kun hän oli saappaitaan riisumassa ja antoi teille taloudenhoitoa koskevia määräyksiä, niin te ja Nikolai sovitun merkin johdosta tartuitte päihtyneeseen isäntäänne ja heititte hänet vuoteeseen. Toinen teistä istuutui hänen jaloilleen, toinen pään päälle. Tällöin tuli viereisestä huoneesta eräs teille tuttu mustapukuinen nainen, joka oli ennakoita sopinut teidän kanssanne osanotostaan tähän rikokseen. Hän tempasi tyynyn ja alkoi sillä tukehduttaa veljeään. Temmellyksen aikana sammui kyntteli. Nainen otti taskustaan öljytikku-laatikon ja sytytti kynttelin. Eikö niin? Huomaan teidän kasvoistannekin, että puhun totta. Mutta etemmä... Kuristettuanne hänet ja tultuanne vakuutetuksi, ettei hän enää hengittänyt, kannoitte te ja Nikolai hänet ikkunan kautta takiaispensaan juurelle. Peläten, että hän virkoaisi, iskitte te häntä jollain teräaseella. Sitte te kannoitte hänet vähäksi aikaa sireenipensaalle. Hieman levättyänne ja tuumittuanne te läksitte häntä kantamaan... Veitte aidan yli... Läksitte sitte tietä myöten... Sitte tuli joki, sen luona säikytti teidät eräs mies. Mikä teitä vaivaa?

Psekow nousi kalmankalpeana ylös ja hoippui.

— Minua ahdistaa! — sanoi hän. — Hyvä... olkoon... Mutta laskekaa minut toki ulos... olkaa hyvä.

Psekow vietiin ulos.

— Tunnustipas viimeinkin! — hymyili Tshubikow makeasti. — Antoi ilmi itsensä! Mutta kovalla minä poikaa pidinkin! Yhtenä hyrynä laskettelin...

— Eikä kieltänyt mustapukuista naistakaan, — nauroi Djukowski.
— Mutta minua kiusaa kauheasti se öljytikku! En siedä kauempaa!
Hyvästi, nyt lähdän!

Djukowski painoi lakin päähänsä ja läksi. Tshubikow alkoi kuulustella Akulkaa. Akulka sanoi, ettei hän tahdo tietää ei kerrassaan mistään...

— Teidän kanssanne olen vain elänyt enkä kenenkään muun! — sanoi hän.

Kuudetta käydessä illalla palasi Djukowski. Hän oli niin liikutettu kuin olla voi. Hänen kätensä vapisivat niin kovasti, ettei hän saanut palttoa päältään. Kasvot leimusivat. Näki, ettei hän tyhjänä palannut.

— *Veni, vidi, vici!* — sanoi hän Tshubikowin huoneeseen lentäen ja nojatuoliin retkahtaen.
— Vannon kunniani kautta, että alan uskoa olevani nero! Kuulkaahan lempo soikoon! Kuulkaa ja ihmetelkää te vanhus! Naurettavaa ja surullista! Käsissämme on jo kolme... eikö niin? Minä olen löytänyt neljännen ja sekin on — nainen. Oo, mikä nainen! Pienestä kosketuksesta hänen olkapäähänsä antaisin kymmenen vuotta elämästäni! Mutta kuunnelkaa... Ajoin Kljausowin kylään ja ala kiertää kaaria sen ympäri! Kävin jokaisessa puodissa, kapakassa ja kellarissa kyselemässä jokapaikassa öljytikkuja. Kaikkialla vastattiin: "ei ole". Siihen saakka olin yhtäpäätä kiertänyt. Kaksikymmentä kertaa olin kadottanut toivoni, mutta yhtä monta kertaa sain sen takaisin. Kokonaisen päivän maleksin ja nuuskin ja vasta tunti sitte osuin oikeille perille. Kolme virstaa tulee täältä... Minulle annettiin kymmenlaatikoinen paketti... Mutta yhtä laatikkoa puuttuu. Hetipaikalla kysyn: "ken on ostanut laatikon?" Se ja se. Tikut olivat häntä miellyttäneet, kun ne sähähtivät. Rakkaani, Nikolai Jermolaitsh! Ajatelkaa, mitä ihmeitä voi joskus saada aikaan mies, joka on potkittu seminaarista ja joka on pöntännyt päähän kaikenmoista järjelle käsittämätöntä moskaa! Ja tästä päivästä pitäen minä alan kunnioittaa itseäni! Uhhuhuu... No, lähdetäänpäs!

— Mihin?

— Sinne, sen neljännen luo... Täytyy joutua, muuten... muuten minä palan poroksi kärsimättömyydestä. Tiedättekö, ken hän on? Mahdotonta arvata! Meidän pristavimme, sen vanhan Jewgraf Kusmitshin nuori vaimo Olga Petrowna — kuulitteko! Hän oli ostanut sen tikkulaatikon.

— Te... sinä... te... oletko järjiltäsi?

— Se on ihan selvä juttu! Ensiksikin hän tupakoi. Toiseksi hän oli korviaan myöten rakastunut Kljausowiin. Kljausow hylkäsi hänen rakkautensa mokoman Akulkan tähden. Kosto. Nyt juuri muistan, kuinka minä kerran yllätin heidät kyökistä verhon takaa. Hän vannoi rakkauttaan Kljausowille, vaan tämä poltteli Olga Petrownan paperossia ja puhalteli sauhua hänen kasvoihinsa. Mutta lähdetään joutuin tai muuten pimenee... Mennään!

— Niin hulluksi en ole vielä tullut, että tuommoisen nahkan tähden läksisin häiritsemään jalosukuista, siveää naista.

— Jalosukuinen ja siveä! Jos niin sanotte, niin te olette riepu, ettekä mikään tuomari! En koskaan vielä ole uskaltanut soimata, vaan nyt te itse pakotatte minut siihen. Riepu! Hame! Mutta, rakas ihminen, Nikolai Jermolajewitsh! Minä pyydän!

Tuomari viittasi kädellään ja sylkäsi.

— Minä pyydän teitä! En pyydä itseni tähden, vaan oikeuden nimessä! Rukoilen! Tehkää mulle palvelus edes kerran elämässä!

Djukowski lankesi polvilleen.

— Nikolai Jermolajewitsh! Olkaa, olkaa niin hyvä! Sanokaa minua vaikka heittiöksi ja konnaksi, jos olen erehtynyt tuon naisen suhteen. Ajatelkaa, miten suuri juttu on kysymyksessä! Suorastaan romaani, vaan ei juttu. Sen maine kiittää kautta koko Venäjän. Teistä tehdään erityisen tärkeiden asiain tutkijatuomari! Ettekö käsitä, järjetön vanhus?

Tuomari rypisteli kasvojaan ja ojensi epäröivästi kättään lakkiaan kohti. — Lempo sinut viekoon! — sanoi hän. — Lähdetään.

Oli jo pimeä, kun tuomarin kärryt vierivät pristavin portaiden eteen.

— Aika sikoja me olemme, — sanoi Tshubikow kellonnappulaan tarttuen. — Häiritsemme ihmisiä.

— Ei se tee mitään... Älkää arkailko... Sanotaan, että meiltä katkesi linjaarit.

Tshubikowia ja Djukowskia vastaan tuli kynnyksellä korkeakasvuinen, täyteläinen nainen, ijältään kahdenkymmenen kolmen korvissa, kulmakarvat mustat kuin piki ja huulet hohtavan punaiset ja paksut. Se oli itse Olga Petrowna.

— Ah... erittäin hauskaa! — sanoi hän hymyillen kasvojen täydeltä. — Parhaiksi jouduittekin illalliselle. Minun Jewgraf Kusmitshini ei ole kotona... Papin luokse on jäänyt istumaan. Mutta tulemme me hänettäkin toimeen... Käykää istumaan! Tutkinnosta kai olette tulossa?

— Niin... Meiltä särkyi, tuota, linjaari, — alkoi Tshubikow saliin astuttuaan ja nojatuoliin laskeutuen.

— Käykää asiaan... tyrmistytäkää hänet yhdellä iskulla... — suhahti hänelle Djukowski.
— Tyrmistytäkää...

— Linjaari... Niin... tuota... Otettiin ja tultiin.

— Tyrmistytäkää, ettekö kuule! Hän arvaa, jos rupeatte kiemurtelemaan.

— Tee sitte, kuten itse tiedät, vaan säästä minua! — mutisi Tshubikow nousten nojatuolista ja mennen ikkunan luo. — Minä en voi. Sinä olet sopan keittänyt ja saat sen särpiäkin!

— Niin, linjaari... — alkoi Djukowski astuen rouvan luo ja pitkää nenäänsä nyripistellen.

— Me emme ole tulleet tänne sitä varten, että... e-e-e-e... iltaselle emmekä Jewgraf Kusmitshia tervehtimään. Olemme tulleet kysymään teiltä, arvoisa rouva, missä on Mark Iwanowitsh, jonka te olette murhanneet?

— Mi-mitä? Mikä Mark Iwanowitsh? — sopersi rouva ja hänen leveille kasvoilleen lehahti yht'äkkiä, silmänräpäyksessä, helakka puna. — Minä en käsitä rahtuakaan.

— Kysyn teiltä lain nimessä, missä on Kljausow? Me tiedämme kaikki!

— Keneltä olette saaneet tietää? — kysyi rouva hiljaa voimatta sietää Djukowskin katsetta.

— Suvaitsetteko sanoa, missä hän on!?

— Mutta mistä te olette saaneet tietää? Ken on teille kertonut?

— Me tiedämme kaikki! Ja minä vaadin lain nimessä!

Tutkijatuomari, joka sai rohkeutta rouvan hämmennyksestä, astui hänen eteensä ja sanoi:

— Sanokaa meille ja me lähdemme pois. Muussa tapauksessa...

— Mitäs te hänellä teette?

— Älkää kyselkö turhia, hyvä rouva. Me pyydämme neuvomaan hänen olinpaikkansa. Te olette hämillänne, vapisette... Niin, hän on murhattu ja sanokaa mitä hyvänsä, te olette sen tehneet! Osakumppaninne ovat antaneet teidät ilmi.

Rouva kalpeni.

— Mennään, — sanoi hän käsiään väännellen. — Minä olen piilottanut hänet saunaan. Mutta älkää Jumalan nimessä sanoko miehelleni! Rukoilen teitä, sitä hän ei kestä!

Rouva otti seinältä suuren avaimen ja vei vieraansa keittiöön ja eteisen kautta pihalle. Ulkona oli hämärä. Sataa tuhuutti hienosittain. Rouva kulki edellä. Tshubikow ja Djukowski harppailivat hänen perästään pitkässä ruohossa hengittäen villihampun ja likalätäkköjen lemua. Piha oli suuri. Lätäköitä ei tuntunut enää jaloissa, vaan kynnettyä maata. Pimeästä häämötti puiden ääripiirteitä ja puiden lomista pieni rakennus, jonka savupiippu oli pahasti kallistunut.

— Se on sauna, virkkoi rouva. — Vielä kerran rukoilen, ettette kellekään hiiskuisi.

Saunan eteen tultuaan huomasi Tshubikow ja Djukowski sen ovesa tavattoman suuren lukon venkaleen.

— Ottakaa kynttelintynkä ja tikkuja, — kuiskasi tuomari apulaiselleen.

Rouva aukasi lukon ja laski vieraat saunaan. Djukowski raapasi tulta, josta kotapuoli valostui. Keskellä lattiaa oli pöytä. Pöydällä oli pienen, pullean teekeittiön vieressä soppamalja, siinä hyytynyttä kaalia ja lautanen, jolla oli kastikkeen tähteitä.

— Etemmä!

Tultiin seuraavaan huoneeseen, saunapuolelle. Siellä oli myöskin pöytä. Pöydällä suuri lautasellinen kinkkua, viinapullo, lautasia, veitsiä ja kahvelia.

— Missä hän on? Missä murhattu on? — kysyi Djukowski.

— Hän on lauteilla, — sopersi rouva entisestään kalveten ja yhä vavisten.

Djukowski otti käteensä kynttelintyngän ja kapusi lauteille. Täällä hän näki pitkän ihmisruumiin, joka virui liikkumattomana suurella untuvapatjalla. Ruumiista kuului kevyttä kuorsausta...

— Meitä petkutetaan, saakeli soikoon! — sävähti Djukowski. — Se ei ole hän! Täällä

viruu joku elävä rötkäle. Hoi, mikä lempo te olette?

Ruumis veti vinkuen henkeä sisäänsä ja alkoi liikkua. Djukowski nykäsi ruumista kyynäspäähän. Ruumis nosti kätensä pystyyn, oikasihe itseään ja kohotti päätään.

— Kuka siinä kapuaa? — kysyi käheä, paksu bassoääni. — Mitä sinä tahdot?

Djukowski vei kynttelintyngän lähelle ruumiin kasvoja ja parkasi. Mustanpunervasta nenästä, takkuisesta tukasta, sysimustista viiksistä, joista toinen oli mahtavassa kierroksessa ja katseli lakeen hävyttömän näköisenä, hän tunsu kornetti Kljausowin.

— Tekö... Mark Iwanowitsh!? Mahdotonta!

Tuomari kohotti katseensa ylös ja kivettyi...

— Minä, minä... Kas, Djukowski! Senkö pahuuksia teillä täällä on tekemistä? Kenenkäs naamataulu se tuolta alhaalta kiiluu? Hyvät ihmiset, tuomari! Mikä teidät on tänne tuonut?

Kljausow hyppäsi alas ja syleili Tshubikowia. Olga Petrowna livahti ulos.

— Mikä kumma teidät tänne toi? Ryyppy, kehveli olkoon! Tra-ta-ta-ti-ta-tam...

Ryypätään! Kuka ihme teidät toi tänne! Mistä te tiesitte, että minä olin täällä? Mutta sama se! Nyt ryypätään.

Kljausow sytytti lampun ja täytti kolme ryyppyä.

— Tuota... minä en käsitä sinua, — sanoi tuomari käsiään levitellen. — Sinäkö se olet vai et?

— Rauhoitu... Vai moraaliako rupeat saarnaamaan? Älä viitsi vaivata itseäsi.

Nuurukainen Djukowski, tyhjennäppäs ryyppysi! Vie-e-te-tään tä-ä-mää... Mitäs te oikeastaan töllistelette? Juokaa!

— Mutta sittenkään en jaksa käsittää, — sanoi tuomari koneellisesti kallistaen lasiaan. — Miksi olet täällä?

— Miksi en sitte saisi olla, jos täällä on hyvä olla?

Kljausow ryyppäsi ja haukkasi kinkkua päälle.

— Asun pristavin rouvalla, kuten näet. Korven rotkossa, kuin mikäkin haltija. Juo! Sääliksi, veikkonen, kävi rouvaa ja sen vuoksi pesiydyin tähän majaan kuin erakko... Tulevalla viikolla aijon lähteä, jo kyllästyttää.

— Käy yli ymmärryksen! — sanoi Djukowski.

— Mikä käy yli ymmärryksen?

— Totisesti yli ymmärryksen! Sanokaa Jumalan nimessä, miten teidän saappaanne joutui puutarhaan?

— Mikä saapas?

— Me löysimme yhden saappaan makuuhuoneesta, vaan toisen puutarhasta.

— Se ei ole teidän asianne. Ryypätkää lempo vieköön! Kun kerran herätitte, niin ryypätkää! Se on lysti juttu se saapasjuttu. En tahtonut lähteä Olgan luo. En sattunut olemaan sillä tuulella ja olin hienossa hutikassa... Vaan hän tuli ikkunan alle ja alkaa

haukuskella... Arvaathan, kuten akat ainakin... Silloin minä humalapäissäni viskasin saappaalla, ettei olisi turissut. Hän kapusi sisään, sytytti lampun ja ala vanuttaa minua humalaista. Antoi aika löylyn, retuutti tänne ja pani telkien taa... Lempi, viina ja kinkku! No, mihinkäs teillä on kiire, Tshubikow?

Tuomari sylkäsi ja läksi saunasta. Hänen jälestään poistui pää painuksissa Djukowski. Kumpikin istuutui ääntä päästämättä kärriihin ja he läksivät ajamaan. Matka ei ollut tuntunut heistä milloinkaan niin ikävältä ja pitkältä kuin tällä kertaa. He istuivat ääneti. Tshubikow vapisi koko ajan vihasta. Djukowski piilotti kasvonsa kauluksen alle aivan kuin arastellen, että pimeä ja tuhusade olisivat nähneet häpeän hänen kasvoillaan.

Kotiin tultua tapasi Tshubikow täällä tohtori Tjutjuewin. Tohtori istui pöydän ääressä selailen erästä kuvalehteä.

— Taasen ovat asiat nurin tässä matoisessa maailmassa! — sanoi hän surullisin katsein tuomaria tervehtäen. — Taas se Itävalta siellä jotain! Ja Gladstonekin taitaa jotain...

Tshubikow viskasi hattunsa pöydän alle ja alkoi hirveästi vavista.

— Saakelin luuranko! Anna minun olla rauhassa! Tuhannen kertaa olen kieltänyt sinua hännystelemästä politiikkoinesi! Vaan sinä, — kääntyi tuomari Djukowskiin nyrkkiään heristäen, — vaan sinä... en iki pitkinä päivinä unohda!

— Mutta sehän se öljytikku! Mistäs minä tiesin!

— Läkähdy tikkuinesi! Laputa hornaan äläkä väsytä minua enää, tai muuten jauhan sinut, piru vieköön, tuhannen möyhyksi!

Djukowski huokasi, otti lakkinsa ja läksi.

— Juon itseni täyteen! — päätti hän portista päästyään ja paarusti apein mielin kapakkaan.

Kun pristavin rouva tuli saunasta sisään, tapasi hän miehensä kotona.

— Mitäs se tuomari kävi täällä? — kysyi mies.

— Kävi sanomassa, että Kljausow on löydetty. Ja ajatteles, hänet löydettiin toisen vaimon luota!

— Oh, Mark Iwanitsh, Mark Iwanitsh! — huokasi pristavi kohottaen katseensa ylös. — Enkösinä sanonut sinulle, ettei renttuilemisestä hyvää koidu! Sain sanoa, mutta et totellut.

YKSI MONISTA.

Tuntia ennen junan lähtöä astuu perheenisä, jonka joukko asuu kesähuvilassa, erään ystävänsä huoneeseen ja puolinääntyneenä retkahtaa sohvalle. Hänellä on kantamuksena suuri lasivarjostin lampputa varten, lasten leikki-polkupyörä ja pieni ruumisarkku.

— Voi, velikultani, — läähättää hän silmät päässä äimöttäen kuin mielipuolella. — Kuule rakas ystävä, kuule taivaan nimessä... lainaa mulle huomiseksi revolveri, ole niin laupias!

— Mitä sinä sillä teet?

— Tarvitsen... Oh, Jumalani! Anna vettä sukkelaan! Tarvitsen sen, yöllä on ajettava pimeään metsän halki, ja ken tietää, mitä siellä... Lainaa, veli, ole armollinen!

Ystävä katsoo perheenisän kalpeisiin, kärsiviin kasvoihin, hänen hikiselle otsalleen ja tajuttomiin silmiin.

— Valehtelet, Iwan Iwanitsh! — sanoo hän. Senkö pimeä metsä siellä on? Jotain on ehkä pälkähtänyt päähäsi! Näkeehän sen jo naamastasi, että paha on mielessä. Mikä sinun on! Mitä tuolla ruumisarkulla teet? Kuule, kääntäkö mieltäsi?

— Vettä... oi, taivasten tekijä! Odota, anna levähtää. Olen väsynyt kuin koira. Koko ruumiissa ja kallossa on semmoinen kolotus, kuin olisi minusta joka suoni kiskottu ja kärvennetty paistinvartaalla. En jaksa enää kärsiä... Ole oikea veli eläkö enää kysele, elä utele yksityiskohtia... anna revolveri! Rukoilen!

— Ole joutavia! Iwan Iwanitsh, muista, että olet perheenisä ja valtioneuvos! Häpeä!

— Helppo se on sinun muita häväistä, kun asut kaupungissa eikä sulla ole hajuakaan kirotuista kesähuviloista... Anna vielä vettä... Vaan olisitpa minun housuissani, niin toista virttä vetäisit... Olen marttyyri! Olen vetojuhta, orja, konna, joka yhä vain odottaa ja puuhailee henkeään toiseen maailmaan! Riepu, tollikko, idiotti! Mitä varten elän?

Perheenisä kimmahtaa pystyyn ja hurjasti lyöden kätensä yhteen alkaa harppailla lattialla.

— Sano nyt, mitä varten elän? — kiljuu hän hypähtäen ystävänsä eteen ja tarttuen tätä napista kiinni. — Mitä on tämä ruumiillisten ja henkisten tuskien sarja? Olla aatteiden marttyyri, se on toista, mutta olla lempo ties minkä marttyyri, naisten hameiden, ruumisarkkujen, eih! Ei, ei, ei! Riittää minun osakseni, riittää!

— Älä huuda, naapurit kuulevat!

— Anna kuulla, se on minusta samantekevä! Ja ellet sinä anna revolveria, niin antaa joku muu, sillä elää en jaksa, en!

— Katso nyt, napin repäisit... Puhu levollisemmin. En ymmärrä, millä tavoin elämäsi on huono?

— Milläkö tavoin, kysyt. Pidä korvasi auki, niin kuulet! Anna kun tyhjennän sydämmeni, niin ehkä se vähän helpottaa... Istutaan... Selitän lyhyesti, sillä juna lähtee kohta ja sitä ennen on kipaistava puodista parikymmentä silliä ja kaksi naulaa marmeladia Marja Osipownalle. Kiskokoot lemmot siltä kielen... No kuulehan. Otetaan esimerkiksi vaikka tämä päivä. Kuten tiedät, on minun hikoiltava kymmenestä neljään kansliassa. Kuumuus, pöly ja karpäset ovat yhtenä mylläkkänä! Sihteerillä on virkalomaa, Hrapow läksi kosintamatkalle, kanslian häntäjoukko ravaa muuna työnään huviloissa, seuranäytelmissä. Kaikki ovat unisia, veltoja kutkaleita, joista ei ole mihinkään. Ei auta hyvä, ei paha. Sihteerin virkaa toimittaa muuan subjekti, joka ei vasemmalla korvallaan kuule ja on rakastunut eikä erota tuloja menoista. Minun täytyy tehdä tuon pölkkyypään työt. Ilman kirjuria ja Hrapowia ei kukaan tiedä, missä mikin on, mihin mitäkin on lähetettävä ja anojat ovat kuin pahan riivaamia, aina tulisessa kiireessä, uhkailevat... Oi, ihan kuin olisivat kaikki elementit raivostuneet! Kaikki yhtenä sekasotkuna ja savuna, että tukki seisoisi... Ja työ sitte vihoviimeistä! Aina samaa ja samaa! Ihan silmät tahtovat kuopistaan tipahtaa... ja entä sitte vielä päällikkö niskassa, joka parhailaan puuhailee avioeroa ja potee hermotautia, marmattaa ja härisee aina, ettei kukaan rauhaa saa.

Perheenisä lennähtää taas seisalleen, mutta laskeutuu tällä kertaa kohta takaisin paikoilleen.

— Kaikki tämä on vielä leikkiä, kuulehan eteenpäin! — sanoo hän. — Virastosta lähtiessä tuntee itsensä kuin pieksetyksi. Olisi mentävä päivällistä haukkaamaan ja vähän venähtämään, joskus toki! Muista, että olet huvila-asukas, s.o. orja, heittiö, luutturiepu ja ala mennä haipattaa kuin päätön kana ympäri kaupunkia ostoksille. Meidän huviloissa on otettu käytäntöön kaunis tapa: jos joku lähtee kaupunkiin, niin kaikilla senkin seitsemillä hynttäntyyllä, puhumattakaan omasta eukosta, on oikeus kuormittaa lähtevä täyteen tehtävillä. Eukko vaatii, että menisin muotikauppaan haukkumaan, kun hänen liivinsä tuli iso, vaan harteista ahdas. Sonjalle on vaihdettava kengät, kälylle on ostettava tulipunaista silkkinauhaa 20 kop. ja kolme kyynärää samettia... Ahah, vuotappas, minä luen koko läksyn.

Perheenisä haroo taskustaan rutistuneen paperin ja lukee kiukuissaan:

— Lampunvarjostin; naula sianliha-makkaraa, neilikkoja ja kanelia 5 kop.; kalaöljyä pienelle Mishalle; 10 n. sokeria; käydä kotoa vaskitaasa ja sokerihuhmar, karbolihappoa ja luteenmyrkyä 20 kop., 20 pulloa olutta ja 1 p. etikkapriitä; kureliivi m:lle Chansolle N:o 82 Gwosdevin makasiinista ja käydä kotoa syksypalton ja kalossit pienelle Mishalle. Tämä on puolison ja perheen tarpeeksi. Nyt seuraa rakkaiden naapurien. Paholainen ne periköön! Wlasinilla on huomenna Walodjan nimipäivät, sille on raahattava polkupyörä; Kurkinilta kuoli kakara ja sille on ruumisarkku tuotava; Marja Mihailownalle keitetään hilloa ja tätä toimitusta varten on minun joka tulimmainen päivä hilattava puolipuutaa sokeria; everstin rouva on pahimmoillaan ja vaikka en ole pienintäkään paha tehnyt, niin olen velvollinen ajamaan kätilölle ja käskemään tulemaan silloin ja silloin... Semmoisista tehtävästä kuin kirjeet, makkarat, sähkösanomat, hammaspulverit, ei ole puhettakaan. Nytkin on viisi luetteloa taskussa! Kieltäytyminen on mahdotonta: se olisi sopimaton, epäystävällistä! Lempo soikoon! Latoa harteille puuta sokeria ja kätilö, se on sopivaa, mutta kieltäytyminen olisi kauheinta sopimattomuutta... Ja niin sitä saa virastosta päästyä junan lähdölle haipattaa ympäri kaupunkia kuin koira kieli pitkällä, makasiinista apteekkiin,

apteekista muotikauppaan, sieltä makkarapuotiin ja sitte taas apteekkiin. Saat langeta monet kerrat, hävittää rahoja, paikoin unohtaa maksaa, jolloin lähetetään takaa-ajamaan kuin rosvoa, neljännessä kohden astut jonkun helmoille... hyi! Moisesta metelistä väsyä ja höyhentyä, niin että sitte koko yön luut ruskaa ja jäseniä juhmoa. No niin! Kun kamsut on koossa ja kaikki ostettu, alkaa niiden kokoonpano. Miten sinä esimerkiksi sijoitat vierekkäin raskaan rautahuhmareen ja lasisen lampunvarjostimen tai karbolihapon ja teemytyn? Ei se naurata! Miten sinä sovittaisit tämän polkupyörän olutpullojen naapuriksi? Se, veikkonen, oli julmempaa kuin pakkotyö, se on arvoitus järjelle! Kääripä ja sitoipa kuinka tahansa, niin aina jotain lopulta särkyä tai ruhjoutuu. Ja asemalla ja vaunussa saa sitte seistä kuin hunsvotti kädet kuormasta katketakseen, kuumaan kuollakseen ja leuan alla joku nyytti ja koko mies pussien, nassakkojen ja muun rojun peitossa. Ja kun juna lähtee, silloin rupeavat naapurisi penkomaan tavaroitasi, kun muka olet ne laskenut muiden paikoille. Huudetaan, konduktööriä kutsutaan, uhataan ajaa junasta pois, mutta minkäs minä sille mahdan. Ulosko minä ne viskaan? Antakaa pakasiin! Hyvä sitä on sanoa, mutta hankippas sitä varten ensin laatikot ja muut joka ikinen päivä. Tämmöistä valitusta ja hammasten kiristystä kestää koko matkan ajan. Ja annahan olla, mitä naikkoset sanovat tänään tästä ruumiskirstusta? Ohhoh! Anna, veikkonen, vielä vettä! Nyt tulee lisää. Ostoksille lähettäminen on yleinen tapa, mutta onko rahojen antaminen niihin yhtä yleinen? Äläppäs nuolaisekaan! Rahoja olen hukannut suuret määrät ja hyvä, jos puolet saan takaisin. Ruumiskirstun lähetän Kurkinille palvelijaa myöten, mutta kun niillä on suru, ei raha-asioita ole ajattelemistakaan. Ja saamatta ne jäävät. Muistuttaa velasta ja vielä naisille, herra varjelkoon! Isommat summat toisinaan kyllä maksetaan, mutta pienemmät menee ikipäiviksi. N-noo, pääsen sitte huvilaan. Mieleen olisi tietysti tämmöisen uskollisen työn päälle ottaa hyvät ryyppyt, syödä ja käydä levolle — eikö totta — mutta eipäs! Eukko on jo pitänyt vahtia. Hädin tuskin ehtii saada lientä sisäänsä, kun se jo kiekailee edessä ja vie herransa ja mestarinsa jotakuta seuranäytelmää katsomaan tai tanssi-iltamaan. Vastustella ei uskalla. Sinä olet muka mies ja se sana käännettynä naisten kielelle on yhtä paljo kuin riepu, idiotti ja mykkä elukka, jolla saa ajaa ja vedättää kokonaisia kuormia, ilman että tarvitsee pelätä, että eläinsuojelusyhdistyksen jäsenet tulisivat apuun. Ei muuta kun lähde ja sitte saa kykkiä katsomassa jotain “Perheskandaalia”, pieksää käsiään eukon vaatimuksesta ja joka hetki pelätä siihen paikkaan loppuvansa. Iltamassa saa tölläillä tanssivia ja etsiä paremmalle puoliskolleen kavaleeria, mutta jollei niitä satu saamaan, niin ala hölkkää itse! Ja kun puoliyön seudussa pääsee täältä pois niin ei ole enään ihminen, vaan haiseva raato, jonka saa heittää vaikka tunkiolle. Viimein pääsee sitte tarkoituksensa perille: kaikki on ohi ja saa käydä levolle. Sulje silmäsi ja nuku... Kaikki on niin hyvin, on lämmin, lapset ei älise seinän takana, eukkoa ei ole vieressä, omatunto on puhdas — paremmasta ei apua. Juuri kun on uneen vaipumassa, niin äkkiä... äkkiä kuuluu: iiii... Nyt se lennätti peijakkaan itikat, nuo kolmenkertaisesti kirottut inisijät!

Perheenisä kavahtaa pystyyn ja huitoo nyrkeillään.

— Itikat! Se on Egyptin vitsaus, inkvisitsioni! Iiii... inisevät ne niin surkeasti, että luulisi niiden jotain rukoilevan, mutta kun yksikään riiviö purasee, niin vihavoittaa koko tunnin. Eikä auta mikään, polta, tapa tai vedä peite korvillesi, yks' kaikki! Lopulta täytyy syläistä ja antautua niiden raadeltavaksi: syökää, riiviöt! Tuskin on ehtinyt tottua näihin, kun salissa eukko alkaa opettaa solisteille uusia romansseja. Päivät nukutaan, yöt valmistellaan

seuranäytelmiä. Oo, taivasten tekijä! Solistit ovat kiusaus, joille itikat eivät riitä likimainkaan vertoja vetämään.

Perheenisä vääntää kasvonsa itkuun ja laulaa:

“Oi, ällös nuoruuttani syytä...

Taas ihastuksissain mä sua katson”...

Konnat, ne riistävät hengen! Jotta edes vähänkään estäisin niiden ääntä kuulumasta, rupean sormellani jyskyttämään ohimoani korvan kohdalta. Ja sitä saa tehdä hyvästi neljä tuntia, ennen kuin ne lähtevät. Mutta sitte seuraa uusi rangaistus. Tulee eukko, jota pelkään kuin kuolemaa... Oh, veliseni annahan vielä juoda... Nukkumisesta ei tule mitään, sillä aamulla kello kuusi mars junalle! Täytyy juosta ja joutua, ettei myöhästyisi, tie on kurainen, sumua, kylmä... Ja kun pääsee kaupunkiin, silloin alkaa kaikki uudestaan! Niin veikkonen, tämä on ryövärin elämää, jota en soisi vihamiehellenikään. Tiedätkö, olen ihan sairastunut. Ahdistaa, uuvuttaa, ruokahalua ei ole, sanalla sanoen elämä on lopussa! Eikä kukaan sääli eikä ota osaa, niin kuin sen niin pitäisi ollakin. Vieläpä nauravat. Huvilaeläjä, huvila-perheenisä, sen se sietääkin, näännyköön! Kuule, ellet anna revolveria, niin sääli toki!

— Minä säälinkin.

— Siltä näyttää... Hyvästi... Pitää käydä vielä sillit ja sitte asemalle.

— Missä teidän huvilanne on? — kysyy ystävä.

— Rajajoella...

— Ahaa, tuttu paikka... Kuulehan, tunnetko siellä neiti Olga Pawlovna Finbergin?

— Tunnen...

— Vai niin! — ihmettelee ystävä ja hänen kasvonsa muuttuvat sädehtiväksi. — Sitä en tiennyt. Siinä tapauksessa, velihopia, rakkaani, etkö voisi suostua pieneen pyyntööni. Tee veljen työ Iwan Iwanitsh! Vakuuta kunniasanallasi!

— Mitä?

— Rukoilen, veli hyvä! Ensiksikin vie tervehdys Olga Pawlovnalle ja toiseksi vie hänelle pikkurainen kapine. Hän pyysi minua ostamaan ompelukoneen, mutta ei ole, ken veisi. Vie, veikkonen, sinä!

Perheenisä katsoo hetkisen tylsästi ystäväänsä aivan kun ei ymmärtäisi mitään, mutta sitte sävähtää kasvoiltaan siniseksi ja alkaa kiljua jalkaa polkien:

— Syökää tämä ihminen! Kuristakaa hänet! Kiduttakaa! Käyköön koko maailma sen selkään! Vettä, vettä tuokaa! Miksi elän?...

VIRKATEITÄ.

(Arkistotutkimus.)

“Minulla on kunnia nöyrimmästi ilmoittaa: 8 p. tätä marraskuuta on huomattu tauti kahdessa pojassa, jotka lapset koulusta tultuaan sanoivat, että muutkin koululaiset sairastavat kurkkutautia ja koko ruumis on rokahtumilla, ne käyvät kunnan koulua Sharowissa. 19 p. marraskuuta 1885. Kylänvanhin Jefim Kirilow”.

“N:n Kihlakunnan Kuntahallitus. Kunnanlääkäri G. Radushnille. Kurnosowin kylän kylänvanhimman ilmoituksen johdosta 19 p:ltä marraskuuta pyydän Teitä K.H. matkustamaan Kurnosowiin ja tieteen sääntöjen mukaisesti peräänkatsomaan, että tämä tauti, kaikista merkeistä päättäen kurkkumätä, mitä pikemmin ehkäistäisiin. Sanotusta ilmoituksesta selville käy, että sairastumiskohtaukset ovat alkaneet Sharowin koulussa, johon pyydän huomiota kiinnittämään. 4 p. joulukuuta 1885. Esimiehen puolesta: S. Parkin”.

“N:n Kihlakunnan 2:sen piirin H. Poliisipäällikölle. Kihlakunnan kuntahallituksen kirjelmän N:o 102 johdosta 4 p:ltä joulukuuta, jonka tähän myötäliitän, pyydän Teitä K. H. ryhtymään toimenpiteisiin Sharowin kylän koulun sulkemiseksi siksi, kunnes kurkkumädän raivoaminen lakkaa. 13 p. joulukuuta 1885. Kunnanlääkäri Radushni”.

“N:n kihlakunnan 2:sen piirin Poliisipäällikkö. Sharowin kunnan koululle. Kunnan lääkäri G. Radushni on ilmoittanut minulle 13 p:ltä joulukuuta tätä vuotta, että hän on havainnut Sharowin kylän lapsissa raivoavan tarttuvaa laatua olevaa kurkkumätää (tahi difteria, kuten kansan kesken sanotaan). Vaan että vältettäisiin tämän yhä suuremmassa määrin yltyvän taudin pahemmat seuraukset, olen minä, pitäen välttämättömänä ryhtyä lain määräämiin toimenpiteisiin mahdollisten sairastumistapausten varalta ja niiden ehkäisemiseksi, puolestani pakotettu nöyrimmästi kysymään: olisiko mahdollista päästää Sharowin kunnan koulun oppilaat lomalle siihen asti, kunnes mainittu raivoava tauti kokonaan lakkaa ja että muusta minulle ilmoitettaisiin vastaisten toimenpiteiden varalta. 2 p. tammikuuta 1886. Poliisipäällikkö Podprunin”.

“H:n läänin kansakoulujen hallitukselle. Kansakoulujen H. Tarkastajalle. Sharowin koulun opettajan Fortjanskin tiedonanto. Täten on minulla kunnia ilmoittaa Teidän Korkeajalosuudellenne, että 2:sen piirin Poliisipäällikön kirjelmän johdosta N:o 1011 2 p:ltä tammikuuta on Sharowin kylässä ilmestynyt tarttuvatauti kurkkumätä, josta minulla on kunnia Teille tiedoksi antaa. 12 p. tammikuuta 1886. Opettaja Fortjanski”.

“N:n Kihlakunnan 2:sen piirin H. Poliisipäällikölle. Sen johdosta, että kurkkumätä on lakannut raivoamasta jo kuukausi sitte, ei minulla väliaikaisesti suljetun Sharowin kylän koulun uudelleen avaamista vastaan mitään sanottavaa ole, josta jo olen kahdesti kuntahallitukselle kirjottanut, vaan kirjotan nyt Teille ja pyydän nöyrimmästi, että vast'edes lähettäisitte paperinne kihlakunnan lääkärille, koska minulla on tarpeeksi työtä kunnan piirissä. Olen aamusta iltaan toimessa eikä minulla ole aikaa vastata kaikenmoisiin virastohouresiinne. 26 p. tammikuuta. Kunnanlääkäri Radushni”.

“2:sen piirin Poliisiviraston Piiripäällikölle. Raportti. Tämän kautta on minulla kunnia

jättää Kunnanlääkäri Radushinin menettely H. Poliisipäällikön harkinnan alaiseksi lääkäri Radushnin syytteeseen vetämisestä semmoisten sopimattomien ja suuresti loukkaavien lauseiden käyttämisen johdosta virkakirjeissä, kuin esim. ‘virkahoureisiinne’ on. 8 p. helmikuuta 1886. Poliisipäällikkö Podprunin”.

Yksityisessä kirjeessään kirjotti piiripäällikkö viimemainitulle m.m.: “Aleksai Manuilowitsh, palautan Teille raporttinne. Lopettakaa toki alituinen kinanne tohtori Radushnin kanssa. Moinen menettely on lievimminkin sanoen sopimatonta poliisiviranomaiselle, jonka velvollisuutena on tahdin ja maltillisuuden noudattaminen. Mitä taas tulee Radushnin paperiin, niin ei siinä minun mielestäni mitään erityistä ole. Kurkkumädästä Sharowissa jo olen kuullut ja ensi opettajakokouksessa tulen minä vetämään esille opettaja Fortjanskin väärän menettelyn, sillä hänen syykseen katson yksistään koko tämän ikävän kirjevaihdon”.

“H:n läänin kansakoulujen Tarkastaja, N:o 810. Sharowin koulun H. Opettajalle. Kirjelmänne johdosta 12 p:ltä tammikuuta tätä vuotta annan täten Teille tiedoksi, että opetus Teille uskotussa koulussa on viipymättä lakkautettava ja oppilaat lomalle päästettävä kurkkumädän enemmän raivoamisen ehkäisemiseksi. 22 p. helmikuuta 1886. Kansakoulujen Tarkastaja Shiletkin”.

Kaikkien näiden todistuskappaleiden jälkeen, jotka koskevat kurkkumädän raivoamista Sharowin kylässä (paitsi tässä lueteltuja on niitä vielä kaksikymmentäkahdeksan), käy lukijalle selväksi monta seikkaa seuraavasta kuvauksesta, joka oli H:n Läänin-Lehden 36 n:ssa:

— — “puhuttuamme näin tavattoman suuresta lasten kuolevaisuudesta, siirrymme nyt paljoo iloisempaan asiaan. Eilen toimitettiin p. Mikael Arhistratigin kirkossa tunnetun paperitehtailija M:n tyttären ja perinnöllisen kunniaporvari K:n juhlallinen vihkiminen, jonka toimitti isä Kliopa Grosder yhdessä muiden tuomiokirkon pappien kanssa. Krasnoperowin kööri lauloi. Nuori pari säteili kauneutta ja nuoruutta. Puhutaan hra K:n saavan perintöä vähilleen miljoonan ja sitä paitsi Blagodushnin tilan hevossiitoslaitoksineen ja puutarhoineen, joissa kasvaa ananas-hedelmiä ja kukkivia palmuja, jotka vievät inehmon ajatukset kauas etelään. Nuori pari matkusti heti vihkimisen jälkeen ulkomaille.”

Hyvä on olla paperitehtailijana.

NOPEAA APUA.

— Tie auki! Kylänvanhin ajaa kirjurin kanssa!

— Hauskoja pyhiä, Gerasim Alpatish! — huutaa väkijoukko kylänvanhimmalle. Anna Jumala, ettei mitään... että, tuota, ei teidän, Gerasim Alpatish, eikä meidän, vaan Jumalan mieliksi!

Hyvässä hiprakassa oleva kylänvanhin aikoo jotain sanoa, vaan ei voi. Hän viittilöi hämillään sormillaan, mulkoilee silmillään ja pullistaa pöhöttyneitä poskiaan kuin tahtoisi ottaa torvesta kimeimmän äänen. Kirjuri, pieni miehen tallukka, jolla on punainen nykerönenä ja päässä jockeylakki, pakottaa naamansa arvokkaan näköiseksi ja astuu väkijoukkoon.

— Kuka täällä on hukkunut? — kysyy hän. — Missä hukkunut on?

— Tämä samainen se on!

Pitkä, laiha ukko sinisessä paidassa ja nuorasta punotuissa töppösissä sekä kiireestä kantapäähän märkänä, sillä hänet on äsken vedetty vedestä ylös, istuu sääret ja kädet hajallaan rantalätäkössä, mulkoilee silmillään ja sopertaa:

— Kaikki suojeluspyhimykset... oikeauskoiset veljet... Rjäsanin läänistä, Saraiskin pitäjää... Kaksi poikaa oli... itse savensotkijana... Nyt se samainen mies sanoo seitsemän ruplaa, sanoo, saat... Susi sinut syököön...

— Mistä olet kotoisin? — kysyy kirjuri.

— Seitsemän ruplaa, sanoo... Susi sinut seitsemästä syököön...

— Tuolleen se purmentaa eikä itsekään tiedä, mitä mäihkii, — huutaa työnjohtaja Anisim vyötäreitä myöten märkänä ja touhuissaan äskeisen tapahtuman johdosta. — Anna kun minä selitän koko jutun Jegor Makaritsh! Älkäähän rähiskö siellä! Se oli sillä tavalla, että tämä tuli Kurnewista... Kuuletteko, olkaa ääneti! Niin, tämä tuli Kurnewista ja mikä häntä lie riivannutkin! Vesi oli eilen sateesta noussut kokonaisen kyynärän... Ja eihän sillä humalaisella ole järkeä muilta kysellä, vaan otti ja meni hyötähvyöisiään veteen, jalat luiskahti alta pois ja ala pyöriä kuin väkkärä. Huutaa kohti kulkkuaan ja kiljuu... No, siinä olin minä ja Santeri näkemässä... Mitäs tehdä? Heitä hiiteen se pelisi, sanon Santerille, miestä pelastamaan! Mitäs muuta kun veteen... Ja se pyörii ja pulajaa ja pyörii ja pahimpaan hätään me siihen tullaan... Santeri tarttuu paitaan, minä tukkaan. Väkeä lentää huutaen rannalle, kaikki muka henkeä pelastamaan. Ja kyllä siinä hiki heltisi, Jegor Makaritsh! Olla vielä minuttikaan, sinne sen olisi surmannut.

— Nimesi? — kysyy kirjuri hukkuneelta. Tämä mulkoilee tajuttomilla silmillään eikä virka mitään.

— Sen on äimistänyt, — selittää Anisim, eikä se kumma olekaan! Mene tiedä, suolet on vettä täynnä ja naama ihan sininen!

— Mies hoi! — huutaa kirjuri ja nujuuttaa hukkunutta harteista. — Älyätkö vastata! Toljottaa vaan eikä vastaa! Hoi!

— Seitsemästäkö ruplasta? — möräjää hukkunut. — Jokos läksi seitsemästä... ei tule...

— Mitä ei tule?

Hukkunut ei vastaa, vaan vapisee, että hampaat kalajaa.

— Kun olisi antaa roppia? — arvelee Anisim.

— Roppia, matkii kirjuri. — Senkö roppia niitä hukkuneelle? Sitä pitää heiluttaa. Mitä siellä suut selällään seisotte? Ettekö älyä, että sitä olisi pitänyt aikoja sitte heiluttaa! On se väkeä, jumaliste! Joutukaa hakemaan kulia!

Muutamia miehiä lähtee noutamaan kulia. Kirjuri joutuu pyhän innostuksen valtoihin. Hän käärii hihat ylös, hieroskelee kupeitaan ja tekee jos jonkinmoisia liikkeitä, jotka todistavat, ettei hänessä ole alun ottajaa.

— Älkää tunkeilko, älkää tunkeilko, — hokee hän. — Joutavat pois! Onko menty hakemaan urjadnikkaa? Te, Gerasin Alpatitsh, — sanoo hän kylänvanhimmalle, — voisitte myöskin poistua. Näytte saaneen jo kyllänne ja tuossa tilassa olisi parasta pysyä kotona.

Kylänvanhin viittilöi sormillaan ja aikoo jotain sanoa, mutta kieli ei käänny suussa.

— Nostakaa mies siihen, — huutaa kirjuri, kun kuli on tuotu. — Tarttukaa käsiin ja jalkoihin. Sillä tavalla. Nyt pankaa kulille.

— Laputa ja laula, — mörisee hukkunut vastustelematta ja aivan kuin huomaamatta, että häntä nostetaan kulille. — Jokos tuli seitsemästä...

— Älä ole milläsikään, — hokee hänelle kirjuri, — älä pelkää. Anna kun vähän heilutellaan sinua, niin voit hyvässä lykyssä virota tuntoihisi. Ei sitä ilman voi jättää. Antakaa pelin käydä! Herra hyvästi siunatkoon!

Kahdeksan vankkaa miestä, joukossa myöskin Anisim, tarttuu kulin kolkkiin ja alkaa heiluttaa. Alussa käy heiluttaminen veltosti, aivan kuin miehet eivät luottaisi voimiinsa, mutta sitte kun he pääsevät puhtiinsa, ilmestyy heidän kasvoilleen jotain eläimellistä ja he heiluttavat ahneesti, vimmatusti. He ojentuvat suoriksi, nousevat varpailleen ja hypähtelevät. On kuin tahtoisivat he lennähtää ilmaan yhdessä heilutettavan kanssa.

— Yks, kaks, yks, kaks!

Heiluttajien ympärillä käpelehtelee kirjuri ja ponnistellen voimiensa takaa saadakseen hänkin kiinni kulista huutaa ääni käheänä:

— Lujemmin! Yhtaikaa, tahdissa! Sillä tavalla!

Lyhyen hengähdyksen lomassa pistää kulista esiin takkuinen miehen pää ja kalpeat kasvot, joilla kuvastuu ällistys, kauhu ja ruumiillinen kipu, mutta samassa lentää taas kuli ilmaan, jytkähtää alas ja taas ylös. Katsojajoukosta kuuluu hyväksymishuutoja.

— Niin sen pitää käydä. Ei se ole leikintyö henkiin saaminen! Tokkos virkoo!

— Oikein, Jegor Makaritsh!

— Ei sitä nointuostaan lasketakaan. Kun jaloilleen pääsee ja järkiinsä tulee, niin ei muuta kun pane ämpäri viinaa!

— Älä nuolaise, ennen kuin tipahtaa! Katsokaapas pojat, kartanon rouva ajaa puukhollarin kanssa! Puukhollarilla on uusi lakki. On ne nuo hevoksetkin herrasväkeä!

Väkijoukon luo pysähtyvät ajopelit, joissa istuu lihava, vanhahko naishenkilö kakkulat nenällä ja kirjava päivänvarjo kädessä. Selin häneen istuu ajopukilla ajajan vieressä puukhollari, nuori mies, päässä olkihattu. Rouvalla on pelästynyt katse.

— Mitä tämä on? — kysyy hän. — Mitä täällä tehdään?

— Hukkunutta heilutetaan henkiin! Hauskoja pyhiä rouva! Antakaa anteeksi, on vähän ryypätty, kun nähkääs asia sietää — koko kylän läpi on jumalankuvia kuleteltu!

— Herranen aika! — parahtaa rouva. — Hukkunutta heiluttavat! Mitä ihmeitä, Etienne? — päivittelee hän puukhollarille. — Menkää herran nimessä sanomaan, että sitä ei saa tehdä! Ne tappavat hänet! Heiluttaminen on ennakkoluulo! Pitää hieroa ja saada aikaan keinotekoinen hengitys. Menkää, pyydän!

Etienne hypähtää pukilta alas ja lähenee heiluttajia. Hänen katseensa on ankara.

— Mitäs te teette? — kiljasee hän vihaisesti. — Onko tämä laitaa, että tuolla tavoin heilutetaan?

— Mitenkäs sitä muuten? — kysyy kirjuri. — Sehän on hukkunut!

— Mitä sitte, jos on hukkunut? Hukkumisesta pyörtyneitä ei saa heiluttaa, vaan hieroa. Kaikissa almanakoissa neuvotaan siten. Antakaa olla heiluttamisen! Kuuletteko tahi paikalla tehdään protokolla! Juovat, heittiöt, itsensä täyteen ja sitte miestä heiluttamaan! Rentut!

Kirjuri kohottelee hämillään olkapäitään ja poistuu syrjemmä. Heiluttajat laskevat kulin maahan ja katsovat ihmeissään vuoroon rouvaan, vuoroin Etienneen. Hukkunut retkottaa jo silmät kiinni ja hengittää raskaasti.

— Juopot! — ärjäsee taas Etienne.

— Rakas ihminen! — sanoo Anisim hengästyneenä ja painaen kättään sydämmelleen. — Stepan Iwanits, miksi moititte? Juoppo juo lämmältään, mutta me vain vähän pyhän kunniaksi... jumalankuviakin kanneltiin. Ei suinkaan me, herra nähköön, sikoja olla, ettei ymmärrettäisi.

— Heiluttaa ei saa! Pitää hieroa! Riisukaa vaatteet pois ja ruvetkaa hieromaan!

— Hoi, pojat, hieromaan!

Hukkunut riisutaan ja hieronta alkaa Etiennen johdolla.

— Etienne! — voihkii rouva. — Kuulkaa, tulkaa tänne! Tiedättekö, miten keinotekoinen hengitys saadaan aikaan? Pitää käännellä kupeelta toiselle ja painaa rintaa ja vatsaa. Eikö niillä olisi siellä konjakkia saapuvilla, jos ei, niin kelpaa viinakin.

— Pyöritelkää kupeelta toiselle! — komentaa Etienne. — Painelkaa vatsaa, mutta keveästi! Noutakaa viinaa!

Kirjuri, joka tulisen touhunsa sammuttua tuntee itsensä noloksi, käy myöskin hieromaan.

— Tästä ei tule ei niin mitään, — huokailee hän. — Nahka ketetään mieheltä eikä mitään

muuta. Toista olisi, kun saisi vielä heiluttaa.

— Etienne! — voihkaa rouva. — Tulkaa tänne! Antakaa hänen haistella höyhenen käryä ja kutkutelkaa... Käskekää kutkuttelemaan joutuin taivaan nimessä!

Kuluu kymmenisen minuttia. Rouva katselee väkijoukkoon ja näkee sen keskeltä kovaa liikettä. Sieltä kuuluu touhuavien miesten puhketta ja Etiennen ja kirjurin komennuksia. Haisee poltetun höyhenen käry ja väkiviina. Kuluu vielä kymmenisen minuuttia, mutta työ vain jatkuu. Viimein väkijoukko alkaa haihtua ja sieltä astuu esiin hiestä punottava Etienne, jonka jälestä astuu Anisim.

— Olisi pitänyt hieroa alun pitäen, sanoo Etienne. — Minkä sille nyt enää mahtaa!

— Ei kerrassaan mitään, Stepan Iwanitsh, — huoahtaa Anisim. — Myöhään alettiin.

— Miten on? — kysyy rouva. — Elääkö?

— Ei, kuoli, rauha hänen tomulleen! — huokasee Anisim silmiään ristien.

— Silloin kun se vedestä vedettiin, se vielä liikahteli ja silmiään aukoi, mutta nyt sen jäykisti lopulleen.

— Oi, kuinka on sääli!

— Se oli hänelle sallittu, ettei saanut maalla kuolla, vaan veteen piti henkensä heittää. Juomarahaa olisi teidän armoltanne tuleva!

Etienne hypähtää kärryille ja ajaja, vilkaistuaan väkijoukkoon, joka hajaantuu ruumiin ympäriltä, sivaltaa hevosia. Kärryt vierivät pois.

HERMOSTUNUT.

Arkkitehti Dmitri Osipowitsh Waksin palasi kaupungista huvilaansa mielessä tuore vaikutus äskeisestä spiritistisestä istunnosta. Riisuuduttuaan ja yksinäiseen vuoteeseen käytyään (rouva Waksin oli kylässä), rupesi Waksin tahtomattaan mietiskelemään sitä, mitä hän oli vast'ikäen kuullut ja nähnyt. Istuntoa ei oikeastaan oltu pidettykään, mutta koko ilta oli kulunut kaameissa keskusteluissa. Eräs neiti oli hyötähyväsiään alkanut puhella ajatusten arvaamisesta. Tästä keskusteluaiheesta oli huomaamatta soluttu henkiin, hengistä näkyihin, näyistä elävältä haudattuihin... Eräs herrasmies oli lukenut pöyristyttävän kertomuksen ruumiista, joka oli pyörähtänyt arkussaan. Itse Waksin oli pyytänyt teevadin ja näyttänyt neidille, miten pitää puhutella henkiä. Muun muassa oli hän kutsunut esiin setänsä Klawdi Mironowitshin ja kysynyt tältä ajatuksissaan: "eikö minun olisi aika siirtää talo vaimon nimelle?" — johon setä oli vastannut: "oikeaan aikaan on kaikki hyvin".

"Paljon salaperäistä ja... kauheaa on luonnossa" — mietti Waksin sukeltaessaan peitteen alle. — "Eivätkä ne kuolleet ole kammottavia, vaan itse tietämättömyys"...

Kello löi yksi. Waksin kääntyi toiselle kupeelleen ja vilkasi peitteen pieluksen alta jumalankuva-lampun siniseen valoon. Tuli leikkui raukeasti ja hädintuskin valasi pyhimyskuva-kaapin ja setä Klaudi Mironowitshin muotokuvan, joka riippui vastapäätä sänkyä.

"Mitähän jos hämärästä yhtäkkiä ilmestyisi sedän haamu?" — välähti Waksinin päähän.

— "Ei, se on mahdotonta!"

Näyt ovat ennakkoluuloa, kehittymättömän järjen hedelmä, mutta siitä huolimatta painautui Waksin peitteen alle umpikorviin ja sulki tiukasti silmänsä. Hänen mieleensä muistui nyt arkussaan käännähtänyt ruumis, ja kuvastui hänen anoppivainajansa, erään hirttäytyneen toverin ja muutaman hukkuneen tytön kuvat... Waksin alkoi hätistellä ajatuksistaan näitä synkkiä kuvia, mutta kuta innokkaammin hän hätisteli, sitä selvemmiksi kirkastuivat kuvat. Hänen tuli kaamea olla.

"Lempo vieköön... Pelottaa kuin pientä lasta. Tyhmyyttä!"

Tik-tak-tik-tak naksutteli kello seinän takana. Kyläkirkosta kuului vahdin kellon lyöntiä. Kello soi verkkaan, valittavasti ja sydäntäsärkevästi. Waksinin niskaa ja selkäpiitä raapi kylmät väreet. Hänestä tuntui, että hänen päänsä päällä joku huokuu raskaasti, aivan kuin setä olisi laskeutunut puitteista ja kumartunut veljenpojan päänpohjiin... Waksinin tuli sietämättömän kaamea olla. Hän kiristeli kauhusta hampaitaan ja pidätti hengitystään. Vaan viimein, kun muuan kovakuoriainen tulla hurahdi ikkunasta sisään ja alkoi härhättää vuoteen ympärillä, ei hän enää jaksanut kestää, vaan tempasi vimmatusti kellon soittimesta.

— Dmitri Osipowits, *was wollen sie?* — kuului hetken perästä oven takaa kotiopettajattaren ääni.

— Aa, tekö se olettekin, Rosalia Karlowna? — virkkoi Waksin ilostuneena. — Miksi te nyt suotta vaivaamaan itseänne, olisihan Gawrilakin...

— Gawrilan te laskitte kaupungille ja Glafira läksi illalla jonnekin... Ei ole ketään kotona... *Was wollen sie doch?*

— Minä tuota ajattelin vain sanoa... Tuota... Olkaa hyvä ja astukaa vain sisään! Täällähän on pimeä...

Makuuhuoneeseen astui täyteläinen, punaposkinen Rosalia Karlowna ja jäi odottavaan asentoon.

— Painakaa puuta... Asia on nähkääs sitä laatua... — “Mitä kummaa häneltä kysyisi?” — ajatteli Waksin vilkaisten sedän muotokuvaan ja tuntien, että hänen mielensä tyyntymistään tyyntyi. — Oikeastaan minua halutti kysyä teiltä seuraavaa... Kun palvelija lähtee huomenna kaupungille, niin muistakaa hänelle sanoa... että... tuota... tuota... toisi paperossihylssyjä. Käykäähän istumaan.

— Hylssyjä? Hyvä on. *Was wollen sie noch?*

— *Ich will...* En minä mitään *will*. Käykää nyt istumaan. Minä vielä tässä vähän ajattelen.

— Nuoren naisen ei sovi olla miehen huoneessa. Huomaan, että te, Dmitri Osipitsh, olette vekkuli, ilveilijä... Kyllä minä ymmärrän. Ei hylssyjen tähden ketään... Kyllä minä ymmärrän...

Rosalia käännähti ja läksi pois. Waksin, joka oli hieman rauhoittunut keskustelusta hänen kanssaan, veti arkuuttaan häveten peitteen korvilleen ja sulki silmänsä. Kymmenen minuutin ajan hän tuli toimeen jotakuinkin siedettävästä, mutta sitte tuli hänen päähänsä sama mylläkkä. Hän sylkäsi, kopeloi tulitikkuja ja silmiään aukasematta sytytti kynttelin. Mutta valokaan ei auttanut. Waksinin säikähtynyt mielikuviutus oli näkevinään, että joku kurkisteli nurkasta ja sedän silmät liikkuvat.

— Täytyy soittaa uudelleen, lempo vieköön, päätti hän. — Sanon hänelle, että olen sairas ja pyydän jotain lääkettä.

Waksin soitti. Vastausta ei kuulunut. Hän soitti vielä kerran ja aivan kuin vastaukseksi hänen soittoonsa kuului kirkkotapulista kellonääni. Kauhu valtasi hänet ja jääkylmänä juoksi hän pää kolmantena jalkana ulos makuuhuoneesta ja silmiään ristien ja arkuuttaan soimaten lensi paljain jaloin ja aluspukimissa kotiopettajattaren huoneen ovelle.

— Rosalia Karlowna! — alkoi hän vapisevin äänin ja oveen koputtaen.

— Rosalia Karlowna! Nukutteko te? Minä... tuota... olen sairas. Olisiko teillä lääkettä?...

Vastausta ei kuulunut. Syvä hiljaisuus vallitsi ympärillä.

— Olkaa niin hyvä... ymmärrätekö? Mitä se semmoinen pikkumaisuus toimittaa. Teidän ijässänne...

— Minä sanon teidän rouvalenne... Ei anna rauhaa kunnialliselle tytölle. Kun minä asuin parooni Anzigin luona ja parooni aikoi tulla hakemaan tikkuja minun huoneestani, minä ymmärsin, ymmärsin, mitä tikkuja ja sanoin paroonittarelle...

— Senkö lempoa minulla on tekemistä teidän kunniallisuutenne kanssa!

Minä olen sairas ja pyydän lääkettä. Ymmärrättekö, olen sairas?

— Teidän rouvanne on hyvä ja jalo nainen ja teidän pitää häntä rakastaa! En tahdo tulla hänen viholliseksi.

— Te olette päässinpää, ymmärrättekö, päässinpää!

Waksin nojautui pihtipieltä vasten, pani kätensä ristiin rinnoilleen ja rupesi odottamaan, että kauhu hänestä haihtuisi. Hänellä ei ollut voimaa mennä huoneeseen, jossa tuikki lamppu ja setäukko katseli seinältä ja kotiopettajattaren ovenpielessä seisominen pelkissä alusvaatteissa oli kaikin puolin sopimatonta. Mitä tehdä? Kello löi kaksi, vaan kauhuntunne ei ollut kadonnut eikä edes vähentynytäkään. Käytävässä oli pimeä ja joka nurkasta kurkisteli jotain. Waksin kääntyi kasvoin pihtipieleen, mutta samassa hänestä tuntui, että joku hiljaa kiskasi häntä takaa paidasta ja koski olkapäästä...

— Saakeli soikoon! Rosalia Karlowna!

Vastausta ei kuulunut. Waksin aukasi epäröiden oven ja tirkisti huoneeseen. Siveä saksatar nukkui rauhallisesti. Pieni yölamppu valaisi hänen täyteläisen, terveyttä uhkuvan ruumiinsa ääri viivoja. Waksin astui huoneeseen ja istui juurikorille, joka oli ovipielessä. Nukkuvan, mutta elävän olennon läsnäollessa hänen oli paljoa helpompi olla.

“Maatkoon, nappulasaksa”, — ajatteli hän. — “Istunpahan tässä, kunnes päivä alkaa valeta ja lähden sitte pois. Nyt valkeneekin aamu aikaseen”...

Aamun valkenemista odotellessaan painautui Waksin korille, pani kätensä päänsä alle ja vaipui mietteisiin...

“Kyllä ovat ne hermot ihmisessä aika laitos. Vaikka on sivistynyt ja ajatteleva, mutta kuitenkin... Hävettää ihan”.

Kuunnellessaan Rosalia Karlowan hiljaista, tasaista hengitystä Waksin rauhottui kohta täydellisesti.

Kuuden aikaan aamulla saapui Waksinin rouva kylästä, ja kun hän ei tavannut miestänsä makuukamarista, meni hän opettajattarelta pyytämään pientä rahaa maksaakseen ajurin. Saksattaren huoneeseen astuttuaan häntä kohtasi näytelmä: sängyssä nukkui kuumuuden tähden aivan kelteisillään Rosalia Karlowna ja sylen päässä hänestä juurikorilla kuorsasi hänen miehensä käppyrässä vanhurskaan unta avojaloin ja pelkissä alusvaatteissaan. Mitä rouva sitte sanoi ja miltä näytti miehen naama, kun hän heräsi, sen jätän muiden kuviteltavaksi. Minä lasken voimattomana aseeni.

KÄRÄJIIN MENOSSA.

— Tuo on pahan merkki, — sanoi kyytimies minulle, osottaen piiskanvarrella jänikseen, joka puikki tien poikki editsemme.

Tiesin ilman jänistäkin, että tulevaisuuteni oli mennyttä kalua. Olin matkalla S:n piirioikeuteen, jossa minun tuli istua syytettyjen penkillä kaksinnaimisesta.

Sää oli vallan kauhea. Päästyäni viimein yönsuussa majataloon olin sen näköinen, kuin olisi minua pyöritelty lumessa, huudeltu avannossa ja sitte piesty puolikuolleeksi. Minut otti vastaan siniraitaisiin alushousuihin puettu majatalon hoitaja. Hän oli kaljupäinen, unenpöpperössä, mutta viikset olivat harvinaisen tuuheat ja ne näyttivät kasvaneen suoraan sieramista siten estäen pääsemästä niihin mitään hajua, jota täällä tuntui olevan yllinkyllin. Avattuaan minulle erään huoneen oven osotti hän mitään virkkamatta kyynäspäällään sijaa, jossa saisin levätä. Vastaan tulvi väkevä happamen, kirjelakan ja tapettujen luteiden haju. Läkkipeltinen lamppu, joka paloi pöydällä ja loi valoa huoneen paljaille seinähirsille, savusi kuin tervaspäre.

— Ompa täällä katkua, herraseni! — sanoin astuessani huoneeseen.

Hoitaja veti ilmaa sisäänsä ja pudisti epäillen päätään.

— Tavallinen haju, — virkkoi hän.

— Pakkasesta tullen tuntunee vain oudolta. Kyytimiehet nukkuvat hevosiensa luona ja herrasväki ei haise...

Laitoin hoitajan pois ja aloin tarkastaa asuntoani. Sohva, jolla minun tuli unta ottaa, oli leveä kuin kahden maattava sänky, päällystetty vahakankaalla ja kylmä kuin jääkilikka. Paitsi sohvaa oli huoneessa vielä suuri rautauuni, mainittu pöytä lamppuineen, pari huovikkaita, matkalaukku ja kehysaidake yhdessä nurkassa. Sen takana nukkui joku. Laitoin vuoteeni ja aloin riisuutua. Nenäni tottui vähitellen hajuun. Riisuttuani nutun, housut ja kengät, aloin hyppiä ja teiskua uunin ympäri, viskelin koipiani, heiluttelin käsiäni... Temput lämmittivät minua perinpohjin... Nyt oli vain vetäydyttävä sohvalle pitkälleen ja nukuttava, mutta tässöpä tuli väliin pieni juttu. Katseeni sattumalta kohdistui kehysaidakkeeseen ja... voitteko arvata kauhuani! Sen takaa kurkisti minuun sievä naisen pää. Sillä oli mustat silmät, hiukset hajallaan ja poskilla veitikkamaiset hymykuopat. Hän siis nauroi! Hämmästyin hirveästi. Huomattuaan, että olin hänet nähnyt, pää myöskin hämmästyä ja samassa katosi. Hiljaa ja häpeissäni kuin piesty koira hiivin sohvalle ja vedin turkin korvilleni.

— Lempo olkoon! — ajattelin. — Hän siis näki minun tanssini! Hyi...

Miellyttävien kasvojen piirteet muistuivat mieleeni ja tahtomattani vaivuin haaveiluun... Kuvia toinen toistaan kauniimpia ja houkuttelevampia tungeskeli mielikuvituksessani ja aivan kuin rangaistukseksi syntisistä ajatuksistani tunsin äkkiä oikealla poskellani kovaa kipua. Tartuin poskeeni, mutta en saanut mitään käsiini. Samassa tunsin rutistuneen luteen hajua.

— Kyllä tämä on oikea lemmon pesä! — kuulin samassa naisäänen sanovan. — Kirottut

luteet syövät ihan hengiltä!

Hm... Muistui mieleeni hyvä tapani pitää aina mukana persialaista pulveria. Tuota pikaa kaivoin kapsäkistäni pulverilaatikon. Sitä oli vain annettava tuolle sievälle päälle ja — tuttavuus olisi valmis... Mutta miten tarjoisin?

— Tämä on kauheata!

— Kuulkaa, — sanoin niin makealla äänellä kuin voin, — mikäli käsitin viimeisen huudahtuksenne, teitä purevat luteet. Minulla on persialaista pulveria. Jos suvaitsette, niin...

— Oo, mainiota!

— Siinä tapauksessa viskaan turkin päälleni ja tulen tuomaan...

— Ei, ei... Antakaa kehyksen yli, tänne ei saa tulla!

— Tiedänhän sen itsekin, että kehyksen yli... Älkää pelätkö, en minä mikään rosvo ole.

— Kuka sen tietää kuleksivan...

— Hm... no vaikka kehyksen yli. Mitäs kummaa siinä olisi... varsinkin kun olen lääkäri, — valehtelin minä, sillä lääkäreillä, poliisipäälliköillä ja kähertäjillä on oikeus tunkeutua yksityiseen elämään.

— Ettekö vain valehtele, että olette lääkäri? Aivanko todella?

— Kunniasanan kautta. Suvaitsette siis, että tuon lutikanmyrkkyyä?

— Ehkä, jos kerran lääkäri olette. Vaan älkää vaivatko itseänne. Minä voin lähettää mieheni hakemaan... Fedja! — sanoi mustatukka kokonaista oktaavia matalammalla äänellä. — Fedja! Etkö herää, aasi! Nouse ylös ja mene kehyksen taa... Lääkäri on niin ystävällinen, että tarjoaa meille persialaista pulveria.

“Fedjan” läsnäolo oli minulle masentava uutinen. Olin kuin puulla päähän lyöty. Mieleni valtasi tunne, jota varmaankin tuntee pyssyn hana, kun se ei laukea. Minun oli niin paha olla, että kun Fedja tuli esille, olin vähällä kiljaista. Hän oli kookas, kuivettunut, viisissäkymmenissä oleva mies.

— Olette erittäin ystävällinen, tohtori, — sanoi hän ottaen kädestäni laatikon ja kadoten kehyksen taa. — Kiitos! Teidätkin taisi tavata lumipyry?

— Niin teki! — murahdin minä painautuen sohvalle ja vedin kiukustuneena turkin korvilleni. — Niin teki!!

— Vai niin! Sinotshka, nenälläsi livistää lude! Anna minä tapan...

— Tapa vain, — naurahti Sinotshka. — Etpäs saanutkaan kiinni! Kenraali on olevinaan, muttei pidä puoliaan luteelle...

— Sinotshka, vieraan läsnäollessa... (huokaus). — Aina sinä vain... jumaliste...

— Siat, eivät anna nukkua! — ärhentelin minä suutuksissani.

Kohta vaikenivat puoliset. Sulin silmäni ja koetin pakottaa itseäni uneen. Kului puoli tuntia, kului kokonainen, vaan unta en saanut. Viimein alkoivat puolisetkin riidellä

nahistaa.

— Ihme ja kumma, ettei persialainen pulverikaan auta! — ärisi Fedja. — Niitä on sen syöttiläitä kuin sumua! Tohtori! Sinotshka käski teiltä kysymään, miksi luteet haisevat niin illettävälle?

Syntyi keskustelu. Puheltiin luteista, ilmoista, Venäjän talvesta ja lääketieteestä, josta minulla oli yhtä paljo tietoa kuin Fedjalla ja Sinotshkalla giraffin metsästyksestä. Sitte puheltiin Edisonista.

— Älä sinä, Sinotshka, yhtään kainostele. Onhan hän tohtori! — kuulin keskustelun päätyttyä heidän supattelevan. — Kysy vain kursailematta. Sherwentsow ei osannut auttaa, mutta tämä ehkä tekee sen...

— Kysy itse! — supatti Sinotshka.

— Tohtori, — kysyi sitte Fedja, — miksi vaimoltani aina ahdistaa rintaa? Rykii ja röhisee toisinaan ihan tikahtuakseen...

— Siitä olisi pitkältä selittämistä. Ei sitä noin tuostaan... — koetin estellä joutumastani kiinni valheesta.

— Mitä sitte, jos on pitkältä? On tässä aikaa eikä toisekseen nukkumisestakaan tule mitään. Tutkikaapa, veikkoseni, tosiaankin. Nähkääs, tähän asti on häntä hoitanut Sherwentsow. Se on hyvä mies, mutta en minä siihen oikein luota. Näen, ettei teitä haluta, vaan tehkää kuitenkin mielikseni! Sillä aikaa kun te tutkutte, menen minä käskemään, että panisivat teekeittiön kiehumaan.

Fedja työnsi tohvelit jalkaansa ja läksi. Menin kehysaidakkeen taa. Sinotshka istui leveän sohvan laidalla tyynyjen välissä ja piteli toisella kädellään kiinni pitsikauluksestaan.

— Näyttäkää kieli! — aloin minä istuutuen hänen eteensä ja kulmiani rypistellen.

Hän näytti kielensä ja naurahti. Se oli yhtä punanen kuin muillakin ihmisillä. Sitte aloin etsiä valtasuonta.

— Hm — murahdin minä, vaikka en sitä löytänytkään.

En muista, mitä kysymyksiä vielä tein, mutta tutkimusteni lopulla olin niin hölmistynyt, etten enää osannut virkkaa mitään.

Viimein istuin Fedjan ja Sinotshkan seurassa teetä juoden ja koetin hikoilla kokoon reseptiä, jonka sitte laadinkin kaikkien lääketieteen sääntöjen mukaisesti näin:

Rp: Sic transit 0,05 Gloria mundi 1,00 Aque destillatae 0,1 Kahden tunnin kuluttua ruokalusikallinen. Rva Sjelowalle. T:ri Saitsew.

Kun aamulla otin hyvästejä ainiaaksi näiltä uusilta tuttaviltani, piti Fedja kiinni nuttuni napista ja sanoi kultakolikkoa tarjoten:

— Teidän pitää ottaa! Olen tottunut maksamaan kelpo avusta. Te olette saaneet lukea ja työskennellä. Tietonne maksavat teille verisiä hikihelmiä!! Kyllä minä ymmärrän!

Ei auttanut muuta kuin ottaa.

Näin vietin yöni yleisin piirtein kuvaten. En käy kertomaan tunteitani, kun minut sitte

osotettiin syytettyjen penkille. Sanon vain, että kalpenin ja ällistyin, kun näin tuhansien silmien tähtäilevän minuun ja että pidin itseäni menneenä miehenä, kun näin valamiesten juhlallisen vakavat naamat. Mutta ei riitä sanat kuvaamaan kauhistustani, ettekä te kykene sitä käsittämään, kun nostettuani silmäni ylös, näin punasella veralla peitetyn oikeuspöydän takana prokuraattorin paikalla — Fedjan! Hän näytti jotain kirjottavan. Katsoessani häneen muistui mieleeni luteet, Sinotshka, taudin tutkiminen ja tunsin kuin olisi kaikki pohjoisnavan kylmä raadellut selkäpiitäni. Päätettyään kirjoituksensa katsahti hän minuun. Alussa hän ei minua tuntenut, mutta sitte hänen silmäteränsä laajenivat, alaleuka arveluttavasti tutisi, kädet vapisivat. Vakavasti nousi hän seisaalleen ja hänen katseensa muuttui yhä murheellisemmaksi. Minäkin vaistomaisesti nousin pystyyn...

— Syytetty, sanokaa nimenne ja kotipaikkanne oikeudelle j.n.e., — alotti tuomari.

Prokuraattori kävi istumaan ja joi lasin täyden vettä. Kylmää hikeä herneili hänen otsallaan.

— Nyt se löyly alkaa! — ajattelin. — Loppu tuli!

Kaikesta päättäen näytti prokuraattori aikovan panna minut uuteen syytteeseen.

Mutta täytyy jo lopettaa. Kirjotan tätä käräjätalossa päivällisloman aikana. Kohta alkaa prokuraattori puheensa. Mitenkähän käynee?

MOKOMAA VÄKEÄ!

— Stop tykkönään, en tilkkaakaan enää juo tästä lähtien! Ei, vaikka mikä! On jo aika tulla järkiinsä. Työtä täytyy tehdä lujasti ja ahertaa. Jos kerran palkkaa himoitset, niin tee työtä rehellisesti, uutterasti ja omantunnon mukaisesti lepoa ja untakin halveksien.

Renttuileminen pois! Ilmaiseksi olet rahoja ansainnut, vaan se ei ole hyvin, ei totisesti ole hyvin...

Luettuaan itselleen vielä jonkun aikaa tällaista lakia alkaa ylikonduktööri Podtjagin tuntea vastustamatonta työ-intoa. Vaikka kello käy jo kolmatta yöllä, herättää hän alikonduktöörit ja menee niiden kanssa vaunuihin tarkastamaan lippuja.

— Liput, olkaa hyvä! — komentaa hän iloisesti saksiaan naksutellen.

Uniset ihmiset liikahtelevat vaunun hämärässä, pudistelevat päätään ja ojentavat lippunsa.

— Näyttäkää liput! — sanoo hän eräälle toisen luokan matkustajalle, laihalle, luisevalle miehelle, joka on kietoutunut turkkiin ja peitteeseen ja jonka ympärillä on tyynyjä läjittäin. — Lippunne!

Laiha mies ei vastaa. Hän vetelee sikeätä unta. Ylikonduktööri liikahuttaa häntä olkapäästä ja toistaa kärsimättömästi:

— Lippunne!

Matkustaja liikahtaa, avaa silmänsä ja tuijottaa kauhistuneena Podtjaginiin.

— Mitä? Kuka? Häh?

— Puhuttelen teitä ihmisellisesti: näyttäkää lippunne! Olkaa hyvä!

— Herra siunatkoon! — voiikka laiha mies surkein naamoin. — Herra hyvästi varjelkoon! Minua vaivaa leini, kolmeen yöhön en ole nukkunut, vartavasten otin morfinia, että saisin unta, vaan te siinä lippuinenne... Tämähän on raakaa, epäinhimillistä! Jos tietäisitte mikä tuska minun on saada unta, niin ette häiritseisi minua mokoman tähden. Sydämetöntä, järjetöntä! Ja senkö tarvis sitä lippua nyt tuli! Typerää!

Podtjagin ajattelee, loukkautuako vai ei ja lopulta päättää loukkautua.

— Älkää kiljuko täällä! Ei tämä ole kapakka! — sanoo hän.

— Kapakassa ovat ihmiset toki armeliaampia — rykii matkustaja. — Ota nyt ja koeta nukahtaa uudestaan! Vaan kummallisinta on se, että olen matkustellut ulkomaat ristiinrastiin, vaan ei kukaan ole tullut lippua kyselemään, mutta täällä muuna työnään ihan kuin lempo käsipuolista kulettelisi.

— No, matkustakaa sitte ulkomaille, kun siellä on niin hyvä olla.

— Hyi, häpeä, herraseni! Eikö se jo riitä, että täällä tapetaan matkustajat häkään, huonoon ilmaan ja vetoon, vaan tahdotaanko, hiisi vieköön, vielä viimeistää muodollisuuksilla. Lippu muka pitää näyttää! Sepä vasta on intoa! Jos vielä se pitäisi näyttää tarkastuksen vuoksi, niin tekisihän sen, vaan kun puoli junaa kulkee lipuitta!

— Kuulkaapas, herra! — sävähtää Podtjagin. — Ellette te lakkaa kiljumasta ja häiritsemästä yleisöä, niin olen minä pakotettu poistamaan teidät junasta ensi asemalla ja teettämään pöytäkirjan tästä tapauksesta.

— Hävytöntä! — kuuluu yleisöstä. — Antakaa sairaan olla rauhassa! Säälikää toki!

— Itsehän he riitelevät, — arastelee Podtjagin. — Olkoon, en tahdo lippua. Olipa miten hyvänsä, mutta tiedättehän te itsekin, että virkani vaatii sitä... Ellei virka vaatisi, niin olisi toinen juttu... Saatte kysyä vaikka asemapäälliköltä ja kysykää keneltä tahansa...

Podtjagin kohauttaa olkapäitään ja poistuu sairaan luota. Alussa hän tuntee itsensä loukkaantuneeksi, mutta kulettuaan parin kolmen vaunun läpi alkaa hän tuntea ylikonduktöörin rinnassaan levottomuuden oireita, jotka ovat omantunnon soimauksen sukua.

“Eihän sitä sairasta olisi tosiaankaan tarvinnut herättää”, — ajattelee hän. — “Mutta ei se minun syyntä ole... Luulevat, että minä yltäkylläisyydestä ja muun työn puutteesta puuhailen, vaan eivät näe, että virkavelvollisuus vaatii sitä. Elleivät usko, niin tuon heille asemapäällikön.”

Asema. Juna seisoo viisi minuuttia. Vähää ennen kolmatta soittoa saapuu mainittuun toisen luokan vaunuun Podtjagin. Hänen jälestään tulee punalakkinen asemapäällikkö.

— Se oli tämä herra, — alkaa Podtjagin. — He sanoivat, ettei minulla ole täyttä oikeutta pyytää heiltä lippua ja... ja loukkautuvat. Pyydän teitä, herra asemapäällikkö, selittämään heille, vaadinko minä lippua viran puolesta tai turhanpäiten. Herra, — sanoo Podtjagin laihalle matkustajalle. — Herra hoi! Kysykää nyt asemapäälliköltä, ellette minua usko.

Sairas vavahtaa kuin isketty, avaa silmänsä ja surkeasti vääristynein kasvoin retkahtaa sohvan selkämää vasten.

— Taivasten tekijä! Otin vartavasten toisen pulverin ja parhaiksi pääsin nukuksiin, kun se on taas... taas siinä! Minä rukoilen, säälikää minua ja armahtakaa!

— Te voitte nyt puhua herra asemapäällikölle. Onko minulla täysi oikeus pyytää lippua vai ei?

— Tämä on kauheaa! Ottakaa lippunne, tässä on, ottakaa, ottakaa! Ostan vielä viisi lippua lisää, kunhan vaan annatte minun kuolla rauhassa. Ettekö koskaan ole itse olleet sairas? Voi tunnottomia ihmisiä!

— Tuo on suorastaan raakaa ivaa! — vihottelee eräs sotilaspukuinen herra. — Muuksi en voi katsoa moista tunkeilemistä.

— Antakaa hänen olla, — murahtaa asemapäällikkö ja nykäsee ylikonduktööriä hihasta.

Podtjagin viskoo olkapäitään ja poistuu verkkaan asemapäällikön jälestä.

“Ota sitte ja kelpaa niille! — murahtelee hän. — Juuri häntä varten kutsuin asemapäällikön, että käsittäisi, mistä on kysymys ja rauhottuisi, vaan jokos! Haukkumaan rupeaa!”

Toinen asema. Juna seisoo kymmenen minuuttia. Vähää ennen toista soittoa, kun Podtjagin seisoo puhvetissa ja juo seltterivettä, tulee hänen luokseen kaksi herrasmiestä,

toinen insinööri, toinen upseerin puvussa.

— Kuulkaas, ylikonduktööri! — sanoo insinööri hänelle. — Teidän käytöksenne sairasta matkustajaa kohtaan on herättänyt inhoa kaikissa silminnäkijöissä. Minä olen insinööri Pusitski ja tämä... herra eversti. Jollette te tule pyytämään anteeksi matkustajalta, niin teemme me teistä valituksen liikennepäällikölle, joka on meidän hyvä tuttavamme.

— Hyvänen aika, minähän vain... te tuota... — koetti Podtjagin puolustaida.

— Emme huoli selityksistänne, mutta vastaamme, että jollette te pyydä anteeksi, niin me otamme matkustajan puolustettavaksemme.

— Olkoon menneeksi, minä... minä pyydän.

Mietittyään sanat, joilla pyytäisi anteeksi ja jotka tyydyttäisivät sairasta matkustajaa eivätkä alentaisi hänen omaa arvoaan, tulee Podtjagin vaunuun.

— Herra! — virkkaa hän sairaalle. — Kuulkaa herra!

Sairas vavahtaa ja kavahtaa ylös.

— Mitä?

— Minä tuota... että tuota... Älkää huoliko loukkaantua.

— Oooh... vettä! — läähättää sairaskas ja tarttuu sydämeensä. — Otin kolmannen morfinipulverin, nukahdin ja... taas! Hyvä Jumala, milloinka päättyy tämä kidutus?

— Tuota... antakaa anteeksi.

— Kuulkaa, jättäkää minut seuraavalle asemalle... En jaksa enää kärsiä... Minä... minä kuolen!

— Tämä on inhottavaa, konnamaista! — kuuluu yleisöstä! — Laputtakaa tiehenne täältä, ulos! Te saatte maksaa häpeämättömän raakuutenne! Ulos!

Podtjagin heiluttaa kättään, huokailee ja poistuu vaunusta. Hän menee palvelusmiehistön vaunuun, istuu uupuneena pöydän ääreen ja valittelee:

— Mokomaa väkeä! Koetelkaa kelvata sille! Palvele nyt sitte ja tee työtä ja uurasta. Väkisinkin sylkääse kaikelle ja rupeaa juomaan. Kun ei tee mitään — ovat vihaisia, vaan jos tekee jotain — sittenkin vihottelevat... Täytyy juoda!

Podtjakin kiskoo yhteen vetoon puoliputelia viinaa eikä sen koommin enää ajattele uurastamista, velvollisuutta eikä rehellisyyttä.

HAUDALLA.

Eräänä kauniina aamuna haudattiin kolleginasessori Kiril Iwanowitsh Wawilonowia, joka oli kuollut kahteen meidän isänmaassamme hyvin levinneeseen tautiin: vaimon häjyyteen ja alkoholismiin. Kun hautajaissaatto läksi kirkolta hautausmaalle, otti eräs vainajan virkatovereista, muuan Poplawski, ajurin, jolla riensi ystävänsä Grigori Petrowitsh Sapoikin luokse. Nuoreksi mieheksi oli tämä jo verrattain populaari. Hän oli näet harvinaisen lahjakas puhuja, joka häissä, hautajaisissa y.m. juhlatilaisuuksissa valmistamatta lasketteli kuin aikamies. Ja hän voi pitää puheen milloin tahansa: unenpöpperössä, nälänkuoliaana, sikahumalassa ja kuumeen kourissa. Hän valoi vetenä sanoja ja hän puhui aina kauniisti ja niin kauan, että toisinaan, varsinkin kauppiaiden häissä, oli kutsuttava poliisi häntä asettamaan.

— Piti pistäytyä luoksesi, — sanoi Poplawski tavatessaan tämän kotona. — Pane heti paikalla päällesi ja joudu matkaan! Erästä meikäläistä hilataan juuri toiseen maailmaan ja haudalla pitää tietysti hyväisiksi puhe pitää... Sinussa on kaikki toivo. Jos olisi kuollut joku vähäpätöinen, niin emme olisi sinua vaivanneet, vaan tämä on sihteerin, kanslian pääpylväs melkein. Semmoisen pomon haudalla sietää vähän puhua.

— Vai sihteerin! — virkkoi Sapoikin haukotellen. — Sekö juoppo?

— Se sama. Bliniä saadaan, haukattavaa kaikellaista... ajuristasi maksetaan. Joudu veikkonen! Anna haudalla tulla kuin parhaan Ciceron suusta.

Sapoikin suostui mielellään. Hän karhisti tukkansa pörrölleen, rypisti naamansa totiseksi ja läksi.

— Minä tunsin sen sihteerin, — sanoi hän kärryihin istuutuen. — Lurjus ja suuri sika!

— Ole, veikkonen, vainajista tuolla tavoin puhumatta!

— Tosiaankin — *aut mortuis nihil bene* — heittiö se sittenkin oli.

Vähän ajan kuluttua saavuttivat he saaton ja liittyivät siihen. Arkkua kannettiin niin hitaasti, että he ehtivät matkalla pistäytyä kolmisen kertaa ravintolassa ottamassa pienet tuikkarit vainajan muistoksi.

Hautausmaalla toimitettiin sielumessu. Anoppi, vaimo ja käly itkivät kovasti, kuten kaunis tapa vaatiikin. Huudahtipa vaimo arkkua hautaan laskettaessa: “päästäkää minutkin hautaan!”, mutta sinne hän ei kuitenkaan mennyt luultavasti siitä syystä, että eläke muistui mieleen. Kun aika tuli, astui Sapoikin esiin, loi katseen saattoväkeen ja alkoi:

— Uskommeko, mitä näemme ja kuulemme? Eikö tämä hauta, nuo itkusta menehtyneet kasvot, kyynelleet ja valitukset ole vain kauheaa unta? Oo ei, ne eivät ole unta ja meidän näkömme ei meitä petä! Hän, jonka vielä äsken näimme keskuudessamme reippaana, nuorekkaan terveenä ja raittiina, joka vielä äsken meidän nähtemme väsymättömän mehiläisen tavoin kuletti mettään valtakunnallisen hyvän järjestyksen yhteiseen pesään, hän, joka... hän juuri on nyt tomuksi muuttunut. Synkkä kalma on niittänyt hänet meiltä pois juuri silloin, kun hän, huolimatta korkeasta iästään, oli voimiensa parhaassa

kukoistuksessa ja täynnä suuria toiveita. Tappio on korvaamaton! Kuka sen meille korvaa? Kunnan virkamiehiä on meillä paljo, mutta Prokofi Osipitsh oli laatuaan ainoa. Sisintä sydäntään myöten täytti hän aina ja rehellisesti velvollisuutensa, ei säästänyt voimiaan, yöt valvoi, oli vaatimaton, lahjomaton... Hän vihasi niitä, jotka yleisten etujen vahingoksi koettivat häntä lahjoa, jotka houkuttelevilla elämän mukavuuksilla koettivat järkyttää hänet pois velvollisuuden ja oikeuden tieltä. Me näimme, miten Prokofi Osipitsh auliisti jakeli pienen palkkansa köyhimpien toveriensa kesken ja kauniina todistuksena siitä näemme tässä hänen antimistaan eläneiden leskien ja orpojen kyyneleet, kuulemme heidän valituksensa. Uskollisena virkansa velvollisuuksille ja hyvien töittensä kaunistamana hän ei välittänyt elämän iloista eikä edes pyrkinyt avioliiton onnen osallisuuteen. Me tiedämme, että hän viimeiseen päiväänsä saakka pysyi naimattomana. Ken meistä voi astua hänen sijalleen hänen laisenaan toverina? Minä näen vieläkin hänen parrattomat kasvonsa, jotka meille sulaa hyvyyttä hymyilivät, kuulen vieläkin hänen pehmeän, ystävällisen äänensä soinnun. Rauha tomullesi, Prokofi Osipitsh! Nuku rauhassa, jalo, kunnan työmies...

Sapoikin yhä vain jatkoi, mutta kuulijat alkoivat keskenään suhkia. Puhe oli kaikkien mieleen, se sai monet kyyneltymään, mutta siinä oli paljo omituista. Ensiksikin oli käsittämätöntä, miksi puhuja nimitti vainajaa Prokofi Osipitshiksi, koska hänen nimensä oli Kiril Iwanowitsh. Toiseksi kaikki tiesivät, että vainaja oli koko ikänsä käynyt sotaa laillisen vaimonsa kanssa, joten häntä ei voinut sanoa naimattomaksi. Kolmanneksi hänellä oli ruskea, tuuhea parta, joka ei ikäänään ollut veistä nähnyt ja sen tähden tuntui omituiselta, miksi puhuja sanoi vainajan kasvoja parrattomiksi. Kuulijat olivat ymmällä, katselivat toisiinsa ja kohauttelivat olkapäitään.

— Prokofi Osipitsh! — jatkoi puhuja haltioissaan hautaan katsoen. — Sinun kasvosi eivät olleet kauniit, päinvastoin rumat, sinä olit tuima ja ankara, mutta me tiesimme, että tämän näennäisen kuoren alla sykki lämmin ja rehellinen sydän...

Nyt alkoivat kuulijat nähdä jotain omituista itse puhujassakin. Hänen katseensa kiintyi yhteen kohtaan, hän muuttui levottomaksi ja itsekin kohotteli olkapäitään. Äkkiä hän vaikeni ja äimistyneenä katsoi Poplawskiin.

— Kuulehan, hän elää! — sanoi hän kauhusta vavisten.

— Kuka?

— Prokofi Osipitsh! Tuollahan hän seisoo hautapatsaan vieressä!

— Eihän se hän olekaan kuollut, vaan Kiril Iwanitsh!

— No mutta sinä sanoit, että teiltä kuoli sihteeri?

— Kiril Iwanitsh juuri olikin sihteeri, sinä, hölmö, olet sotkenut asian. Prokofi Osipitsh oli tosin ennen meillä sihteerinä, mutta hänet siirrettiin meiltä jo toissa vuonna uuteen virkaan.

— Lempo teistä tolkulle pääsköön!

— No mitä sinä pysähdyt? Jatka vain!

Sapoikin katsahti uudelleen hautaan ja alkoi jatkaa keskeytynyttä puhettaan. Erään hautapatsaan luona seisoi tosiaankin Prokofi Osipitsh, vanha sileänaamainen virkamies.

Hän tuijotti puhujaan synkkänä kuin ukkospilvi.

— Senkö vimmattu sinut sillä tavoin opetti puhumaan! — nauroivat toverit hänelle haudalta poistuessaan.

— Hyvin tyhmästi, — murisi Prokofi Osipitsh puhujalle. — Teidän puheenne olisi kyllä mennyt mukiin vainajalle, mutta elävälle se oli sulaa pilaa! Voiko nyt sillä tavoin puhua? Lahjomaton, ainoa laatuaan... Elävästä ihmisestä sanottuna se on suorastaan pilantekoa! Ja kuka teitä, hyvä herra, käski lavertelemaan minun naamastani. Jos se on ruma, niin olkoon, mutta mitä varten sitä piti toittottaa koko maailman kuullen? Se on loukkaavaa!

SE EI OLLUTKAAN HÄN.

— Kertokaapa jotain, Pjotr Iwanitsh! — pyysivät neidit.

Eversti kierrähti harmaita viiksiään, rykäsi ja alkoi:

— Se tapahtui v. 1843. Rykmenttimme majaili Tshenstohowin luona. Huomatkaa, hyvät naiset, että silloin oli ankara talvi, ei kulunut päivääkään, ettei joku vahtisotilas olisi palelluttanut nenäänsä tai ettei pyry olisi tukennut teitä. Pakkanen alkoi paukkua syyskuussa ja sitä kesti ihan huhtikuuhun asti. Siihen aikaan, pyydän saada huomauttaa, minä en näyttänyt näin vanhalta ja kuivettuneelta rangolta kuin nyt, vaan minä, hyvät neitokset, olin reilu poika, posket verevät, sanalla sanoen komea mieheksi... Kiekailin ja pöyhistelisin kuin riikinkukko, annoin rahan huilata puoleen jos toiseenkin eikä yhdelläkään muulla luutnantilla ollut niin ihastuttavia viiksiä kuin minulla. Ei tarvinnut kuin iskeä silmää, kilauttaa kannuksilla ja pyöräyttää viiksiä, niin kopeinkin kaunotar lauhkeni lampaaksi. Olin hirveän naiseen menevä ja jos, hyvät neidot, rupeaisin luettelemaan tuttuja puolalais- ja juutalaistyttöjä, niin uskallanpa teille huomauttaa, ettei sitä lukua merkitsemään numerot riittäisi. Lisätkää vielä tähän, että olin rykmentin adjutantti, osasin mainiosti masurkkua ja naimisissa äärettömän viehättävän kaunottaren kanssa. Rauha hänen tomulleen!

Adjutanttin toimi vaati minua usein liikkumaan ympäri seutua. Milloin olin heinän tai kauran ostossa, milloin möin puolalaisille ja juutalaisille rykmentistä erotettuja hevosia, mutta useimmin, neitoseni, tein virkamatkoja mennäkseni vain tervehtimään puolattaria tai lyömään korttia jonkun rikkaan kauppiaan luo. Kerran yöllä joulupäivää vasten matkustin Shewelkin kylään virkatoimissa. Ilma, sen vakuutan teille, oli kauhea. Pakkanen paukkui ja äyski niin, että hevosetkin olivat tukehtua, minä ja kyytimieheni muutuimme puolessa tunnissa jääpuikoiksi. Pakkasen vielä kyllä voi kestää, mutta, ajatelkaas, että puolitiessä nousi äkkiä vimmattu pyry. Valkoiset ryöpyt ulvoivat ja piehtarivat kuin paha jumalanpalveluksen edellä, myrsky voihki niinkuin siltä olisi vaimo ryöstetty, tie katosi umpeen...

— Herra luutnantti, olemme eksyneet tieltä, — sanoo kyytimies.

— Lempo vieköön! Mitä sinä sitte olet töllistellyt? Anna mennä suoraan, tottapahan aikaa myöten jollekin asunnolle tullaan!

No niin, sitte sitä ajettiin, ajettiin, kulettiin ja kierrettiin, kunnes puoliyön tienoossa hevosemme tupsahivat muistaakseni kreivi Bajadlowskin talon porttia vasten. Puolalaiset ja juutalaiset ovat minusta sama kuin piparuutti ruuan päälle, mutta totta puhuen alempi puolalainen aatelisto on vierasvaraista väkeä ja tulisempaa naista ei ole kuin tämän kansan

tyttäret... Meidät päästettiin sisään... Itse kreivi asui tällöin Parisissa ja meidät otti vastaan hänen voutinsa Kasimir Haptsinski. Eipä kulunut tuntiakaan, kun jo istuin voudin asunnossa, simanoin hänen vaimonsa kanssa, join ja löin korttia. Voitettuani jonkun verran ja juotuani hyvänlaisesti pyysin päästä levolle. Kun voudilla ei ollut tilaa omissa huoneissaan, vietiin minut erääseen huoneeseen kreivin puolelle.

— Pelkäätekö näkyjä? — kysyi vouti saatettuaan minut huoneeseen, jonka seinän takana oli suuri, kylmä sali.

— Onkos niitä sitten täällä? — kysyin kuullen, miten kumea kaiku salissa kertoi sanani.

— En tiedä, — naurahti hän, — mutta minusta tuntuu, että tämä on mitä otollisin paikka näyille ja pahoille hengille.

Olin pistänyt liiviini vahvanlaisesti, jonka vuoksi olin päissäni kuin neljäkymmentä tuhatta suutaria yhteensä, mutta täytyy tunnustaa, että äskeinen tieto sai minut kylmästä kouristumaan. Hiisi olkoon, ennen sata tsherkessiä kuin yksi näky! Mutta tyytyä täytyi, riisuuduin ja kävin levolle. Kynttelin valo tuskin riitti valostamaan seiniä, hyvät neitokset, ja niillä riippui esi-isien kuvia, toinen toistaan julmemman näköisiä, iänikuisia aseita, metsästystorvia ja muuta moskaa. Haudan hiljaisuus vallitsi, vierushuoneessa vain elämöi rottia ja huonekalut ruskivat kuivuuttaan. Ikkunan takana oli jotain hirmuista... Viima ulvoi kuolinvirttä, puut nääntyivät itkien ja valittain. Jokin lemmon kapine, arvattavasti paalu, jyskytti kiivaasti ikkunaan. Lisätkää tähän kaikkeen vielä, että pääni pyöri yhtenä hurinana ja pään kanssa koko maailma... Kun suljin silmäni, tuntui kuin sänkyni olisi kieppunut avaran salin ilmassa ja lasketellut kuperkeikkaa kilpaa henkien kanssa... Pelkoa poistaakseni sammutin ensi työkseni kynttelin, koska autio huone tulen valossa on kahta kaameampi kuin pimeässä.

Kolme neideistä, jotka kuuntelivat everstin kertomusta, hiihättivät tuolejaan lähemmä kertojaa ja katsoa nalittivat häneen silmää väräyttämättä.

— No niin, — jatkoi eversti, — yritykseni saada unta raukenivat turhiin. Milloin kummitteli rosvo ikkunassa, milloin olin kuulevinani supatusta, milloin taas tunsin jonkun koskettavan olkapäähäni ja yleensä kaikki oli yhtenä mylläkkänä, kuten tavallista, kun hermot ovat jännityksessä. Mutta, ajatelkaas hyvät neitokset, että keskellä tätä äänien ja näkyjen myllerrystä kuulen aivan selvään kopsetta, joka syntyi tohveleista. Kuuntelen henkijieverinä ja tiedättekö mitä? Kuulen jonkun lähenevän huoneeni ovea, rykäisevän ja avaavan sen...

— Ken siellä? — kysäsin päätäni nostaen.

— Minä se vain olen... älä pelkää! — vastaa naisen ääni.

Läksin ovelle. Kului tuokioinen ja minä tunnen, miten kaksi naiskättä pehmeät kuin haahkan untuvat laskeutuu olkapäilleni.

— Minä rakastan sinua... olet minulle elämäni kalliimpi, — sanoi naisen soinnukas ääni.

Tunsin kuumaa hengitystä poskellani... Unohtaen myrskyn, näyt ja maailman, otan häntä kiinni vyötäreiltä. Mikä vartalo! Semmoisia valmistaa luonto vain erityisestä tilauksesta kerran kymmeneen vuoteen. Solakka aivan kuin sorvattu, lämmin ja hento kun lapsen henkäys! En voinut pidättää itseäni, syleilin lujasti... Huulemme sulivat pitkään suuteloon

ja vannon kautta kaikkien maailman naisten, että tuon suutelon muistan hautaani saakka.

Eversti vaikenä, joi puolen lasia vettä ja jatkoi sitte matalammalla äänellä:

— Kun seuraavana aamuna katselin ulos, näin pyryn yhä yltyneen. Mahdoton oli jatkaa matkaa. Koko päivän sain istua vouden luona, juoda ja peittoa korttia... Illalla menin taas autioon taloon, jossa täsmälleen sydänyöllä syleilin samaa vartaloa... Niin, neitoseni, ellei olisi tätä lemmentohtoutta ollut, olisin kuollut ikävästä.

Eversti huokasi ja nousi kävelemään pitkin lattiaa.

— No, — entä sitte? — kysyi eräs neideistä kalpeana uteliaisuudesta.

— Eipähän mitä... Seuraavana päivänä olin jo matkalla...

— No ken sitte oli se nainen? — kysyivät neidit ymmällä.

— Arvaahan sen!

— Se on mahdotonta...

— Se oli minun vaimoni!

Kaikki kolme naista ihan lekahtivat ja ällistyneinä tuijottivat everstiin.

— Mitä... mitenkä niin? — kysyivät he.

— Hyvänen aika, mitäs merkillistä siinä on, — sanoi eversti olkapäitään kohauttaen. — Olen kai minä selvästi kertonut. Minä matkustin Shewelkiin vaimoni kanssa... Hän nukkui viereisessä huoneessa... Selvä juttuhan se on!

— Mmm... — murisivat neidit tyytymättöminä. — Aloitte hyvin, mutta lopetitte tyhjällä... Vaimo... Höpsin köpsin, kaikkea muuta kuin hauskaa eikä ollenkaan sukkela...

— Hahhah! Siis teidän mielestänne sen ei olisi pitänyt olla laillinen vaimoni, vaan joku muu! Aijai, tyttöset, tyttöset! Jos te jo nyt noin ajattelette, niin miten sitte kun naimisiin joudutte!

Neidet joutuivat hämilleen eivätkä hiiskuneet mitään. He istuivat nenät kippurassa murjottaen ja alkoivat ääneen haukotella... Illallispöydässä eivät he syöneet mitään ja olivat ääneti.

— Ei, se oli hävytöntä! — sanoi viimein eräs heistä. — Miksi sitte kertoa ollenkaan, jos se niin päättyi? Jonninjoutava kertomus, hölynpölyä koko juttu!

— Alotitte niin lupaavasti ja sitte yht'äkkiä keskeytite... — lisäsi toinen. — Pilantekoa eikä mitään muuta.

— No, no, no... minä vaan hieman kujeilin, — sanoi eversti. — Älkää suuttuko, neitokset, kujeilinhan minä vain... Se ei ollutkaan minun vaimoni, vaan vouden...

— Niinkö?!

Neitokset heti istuutuivat, heidän silmänsä säihkyivät. He siirtyivät everstin viereen ja täyttäen hänen lasinsa olivat hukuttaa hänet kysymyksillä... Ikävä katosi, katosi kohta illallinenkin, sillä neidit alkoivat syödä aika vauhtia.

PIENI EREHDYS.

Ilja Sergejewitsh Peplow ja hänen vaimonsa Kleopatra Petrowna seisoivat oven takana ja kuuntelivat korvat höröllään. Toisessa huoneessa piti tapahtuman rakkauden tunnustus heidän tyttärensä Natashan ja kansakoulunopettaja Shtshupkinin välillä.

— Hyvä tulee, kun hautuu! — supatti Peplow kärsimättömänä vavisten ja käsiään hieroskellen. — Pidä nyt, Petrowna, varasi! Kun ne vain alkavat puhella tunteista, niin heti paikalla tempaa jumalankuva nurkasta ja mennään siunaamaan... Jumalankuvan siunaus on pyhä ja luja... Silloin ei se pääse kiikistä, vaikka käräjiä kävisi!

Oven takana tapahtui seuraavaa:

— Älkää joutavia! — puheli Shtshupkin ja raapasi rikkitikulla tulen ruudukkaisista housuistaan. — En ollenkaan ole kirjottanut teille kirjeitä!

— Vai ette? Niinkuin en muka tuntisi käsialaanne! — nauraa hohotti neiti luon tuostakin peiliin vilkkuen. — Ensi kerrasta jo tunsin! Kummallista, vaikka te olette kaunokirjotuksen opettaja niin kuitenkin kirjoitate aika harakanvarpaita! Miten te muita opetatte kirjottamaan, kun itse niin söherrätte?

— Hm... se ei merkitse mitään. Kaunokirjotuksessa ei ole pääasiana käsiala, vaan että oppilaat pysyisivät aloillaan. Ketä viivottimella korvalle, ketä sormille... Käsiala ei merkitse kerrassaan mitään! Nekrasow esimerkiksi oli kirjailija, mutta hänen käsialaansa hävettää nähdä.

— Nekrasow oli toista, toista te... (huokaus). Minä menisin kovin mielelläni kirjailijalle. Semmoinen mies aina kirjottaisi muistovärssyjä.

— Osaan minäkin niitä kirjottaa, jos haluatte.

— Mistäs te osaisitte kirjottaa?

— Rakkaudesta... tunteista... teidän silmistänne... Ja kun lukisitte, niin ihastuisitte kyyneliin asti... Jospa tosiaankin kirjottaisin teille värssyjä, niin antaisitteko suudella kättänne?

— Ompahan tämä nyt kummaa! Pussatkaa vaikka paikalla!

Shtshupkin kikkahti ylös ja silmät ällistyksestä naljallaan kumartui suutelemaan tervasaippualla haisevaa kättä.

— Joutuin jumalankuva nurkasta! — ehätti Peplow muksauttaen vaimoan kylkeen ja vaaleana mielenliikutuksesta nuttunsa nappia kiinni jouduttaen. — Mars, nyt mennään!

Tuokiotakaan viivyttelämättä kiskasi Peplow oven selälleen.

— Lapset... — sammalsi hän kädet siunaukseen kohotettuina ja silmiään itkuun pakottaen. — Herrapa teitä siunatkoon! Eläkää... hedelmöittäkää... lisääntykää...

— Ja... minäkin siunaan, — tihersi äiti itkun seasta. — Olkaa onnelliset, lapsukaiset! Oo, te viette viette minun ainoan aarteeni! — sanoi hän Shtshupkinille. — Rakastakaa tytärtäni, hellikää häntä.

Kansakoulunopettajan suu lensi selälleen äimistyksestä ja pelosta. Vanhempien tulo oli niin odottamaton ja rohkea, ettei hän saanut halaistua sanaa suustaan.

“Jo pakanat yllättivät!” ajatteli hän kauhasta kohmettuen.

Ja tottelevasti kallisti hän päänsä ottamaan siunausta vastaan.

— Si... siunaan teitä, — jatkoi isäukko itkusta ulisevalla äänellä... — Natashenka, lapseni... polvistu hänen viereensä... Petrowna, jumalankuva tänne!...

Mutta samassa valtavanhin lakkasi itkemästä. Vaalean vihan leimaus välähti kasvoille.

— Pölkky! — ärjäsi hän vaimolleen. Tyhmä pässinpää! Onko tämä sinun mielestäsi jumalankuva?...

— Ah, voi, taivastentekijä!

Mitä oli tapahtunut? Kaunokirjotuksen opettaja oikasi arasti silmänsä ylös ja näki itsensä pelastetuksi. Äiti rukka oli hätäpäissään kiskonut seinältä jumalankuvan sijasta kirjailija Lashetshnikowin muotokuvan. Ukko Peplow ja hänen puolisonsa Kleopatra Petrowna seisoivat tämä muotokuva kädessä kuin pilvistä pyörähtäneet tietämättä, mitä tehdä, mitä virkkaa.

Kaunokirjotuksen opettaja käytti tilaisuutta hyväkseen ja laputti tiehensä.

TOIMEN MIEHIÄ.

(Kaksinäytöksinen mysteria)

Ensimmäinen näytös.

Kaupungin valtuuston ylimääräinen istunto.

Kaupunginpää (maiskuttaen huulillaan ja korvallistaan vetelästi kaahnuttaen): — Tässä tapauksessa, hyvät herrat, eikö sopisi kuulla palomestari Semjon Wawilitshin mielipidettä, joka on asiaan perehtynyt? Selittäköön ensin, saammepahan sitte nähdä!

Palomestari: — Minä ymmärrän asian näin... (niistää nenäänsä). Kymmenen tuhatta, jotka ovat määrätty palokuntaa varten, on ehkä suurikin summa, mutta... (raapii kaljua päätään) se on vain näennäistä. Tietysti näillä rahoilla saa vaikka kokonaisen palokunnan, mutta se on taas sitä maata. Nähkääs... Palotorni, jos kategorisesti ajatellaan, ei kelpaa, se on pieni... Talot ovat korkeita (nostaa kätensä ylös), ne sullovat palotornin väliinsä ja siten ei näkisi tulipaloa, hyvä jos edes taivastakaan! Minä torun palokuntalaisia, mutta heidätkö se on syy, jollei näe. Sitte hevosten suhteessa ja tynnörien näkökannalta... (aukoo liiviään ja jatkaa puhettaan samaan nuottiin).

Valtuusmiehet (yksimielisesti): — Kustannusarvion yli lisättävä vielä kolme tuhatta!

Kaupunginpää tekee hetken pysähdyksen, kunnes eräs reportteri on saatettu istuntosalista pois.

Palomestari: — Se hyvä... Nyt kai te harkitsette, että palotorni korotettaisiin kaksi kyynärää. Hyvä... mutta jos katsastetaan siltä kannalta ja siinä ajatuksessa, että tässä ovat kysymyksessä niin sanoakseni yhteiskunnalliset kysymykset, niin täytyy minun huomauttaa, herrat valtuusmiehet, että jos urakoitsija ottaa sen rakentaakseen, niin täytyy minun teille esiintuoda, että se tulee kaupungille kahta kalliimmaksi, koska urakoitsija noudattaisi omaa kysymystään eikä yhteiskunnallista. — Jos rakennetaan tarkasti, kiirehtimättä, niin... jos esimerkiksi tiilejä pannaan 15 ruplaa tuhat... (katsoo lakeen)... hyviä hirsiä... jos sitte... (laskee).

Valtuusmiehet (48 äänen enemmistöllä 3 vastaan):— Palotornin rakentaminen on annettava Semjon Wawilitshille, jota tarkoitusta varten hänelle ensi käteen määrätään viisisataa kaksikymmentä kolme ruplaa ja neljäkymmentä neljä kopekkaa!

Palomestarin rouva (istuu parvella yleisön joukossa ja suhkaa naapurilleen): — En tiedä, miksi minun Semjani ottaa päälleen moisia puuhia! Hänenkö terveytensä sietäisi semmoisia hommia! Hyötyy jonkun hituisen, kolme neljä sataa ja terveyttään menettää tuhannen edestä. Ihan se pilaa itsensä hyvyydellään, hölmö...

Palomestari: — Hyyä... Nyt te luultavasti henkilökunnasta... Minä tietysti, hyvällä syyllä sanoen, asiaan kuuluvana henkilönä (hämillään) voin vain huomauttaa, että minusta... on samantekevä... Olen vanha mies, joka voin, jos en tänään, niin huomenna nukahtaa. — On se Herra antanut hyvyyttään, mitäs siitä enemmästä... Mutta minua ihmetyttää... ja loukkaa... (viittilöi loukkautuneena kädellään). Saa palvella ja palvella palkan edestä rehellisesti, nuhteettomasti... ei yön, ei päivän lepoa... eikä tiedä, miksi palvelee! Mikä on

intressi? En minä omaa kohtaani aprikoi, se on samantekevä... Joku muu ei tämmöisellä nälkäkurssilla rupeaisikaan. Juopporenttu kyllä käy moiseen virkaan, vaan toimielias mies sylkääse koko roskalle... Mikä intressi? (Puhuu kauan silmät maahan luotuina).

Valtuusmiehet: — Semjon Wawilitshille myönnetään 200 ruplaa palkkioksi pitkästä palvelusajasta!

Palomestarin rouva (supattaa naapurilleen): — Oli hyvä, että pyysi. — Ukon nöpykkäni... Viikolla tässä pistäydettiin papille ja menetettiin nakissa kokonainen sata, koko sääli! (Haukottelee). On jo aika lähteä kotiin.

Toinen näytös.

Kohtaus palotornilla.

Vahti tornissa (huutaa alas): — Hoi! Sahalla palaa! Antakaa hätämerkki!

Vahti alhaalla: — Vastakos sinä sen näet? Kansaa on jo juossut puolen tuntia ja nyt se pöllö vasta älyää (antaa hätämerkin).

(Minuutin kuluttua pistää tornin vastapäätä olevasta rakennuksesta esiin palomestari alusvaatteissa ja unentohjakassa).

Palomestari: — Missä palaa, Denis?

Vahti alhaalla (rinta ulkona ja käsi kulmalla): — Sahalla, herra palomestari!

Palomestari (pyörittäen päätään): — Herra siunatkoon! Tuulee, tämmöinen kuumuus... (viittoo kädellään). Istu ja pala! Kaikennäköisiä onnettomuuksia! (Pyyhittyään naamansa). Kuulehan, Denis, sanoppas niille siellä, että panisivat valjaisiin ja menisivät, minä tästä kyllä... kunhan saan vähän päälleni.

Vahti alhaalla: — Ei ole ketään lähtemään, herra palomestari. Kaikki ovat tipotiessään. Antti vain on kotona.

Palomestari (säikähtäen): — Missä ne kirotut sitte ovat?

Vahti alhaalla: — Makar pohjasi saappaita ja taisi lähteä viemään niitä kylälle... Mikon herra palomestari suvaitsi laittaa kouroja myymään. Jegorka läksi palohevosilla inspehtorin minikkaa kyytiin joelle ja Mikitkan raato makaa humalassa... Ja Aleksanteri läksi rapuja pyytämään, koska suvaitsite hänelle sanoa, että huomenna on teillä päivällisillä vieraita.

Palomestari (inhoten pyörittäen päätään). — Ota nyt ja palvele mokomien kanssa! Sitä ihan tulee hulluksi näiden riiviöiden parissa! Raakuus, sivistymättömyys, juoppous... hyi! On tulipalo — mutta nämä ovat kuin senkin kattilaan kadonneet! (Kääntyy asunnolleen päin). Mariseni, laitappas se puku käsille!

ONNENMYYRÄ.

Bologojen asemalta Nikolain radalla lähtee liikkeelle matkustajajuna. Eräissä toisen luokan vaunussa "tupakoitsijoille" kyhjöttää viisi matkustajaa puolihämärässä. Vastikään ovat he syöneet ja mukavassa asemassa sohvien selkämää vasten he koettavat nyt nukahtaa. Vallitsee hiljaisuus.

Ovi aukenee ja vaunuun astuu pitkä miehenroikale, jolla on ruskea lierilakki ja keikarin paltto. Hän on hyvin sanomalehden kirjeenvaihtajan näköinen. Mies pysähtyy keskelle vaunua ja tirkistelee hyvän aikaa sohville.

— Ei, tämäkään ei ole se! — mutisee hän. — Mitä hittoa! Tämähän on käsittämätöntä!

Eräs matkustajista tunnustelee äskentullutta ja huudahtaa iloisesti:

— Iwan Aleksejitsh! Mikä teidät on tänne tuonut?

Puhuteltu häpsähtää, katsoo tylsästi matkustajaan ja tunnettuaan hänet lyö iloissaan kätensä yhteen.

— Haa Pjotr Petrowitsh! Vielä teitäkin näkee! Empä luullut tapaavani tässä junassa.

— Mitä kuuluu?

— Eipä liikoja, olen vain hävittänyt vaununi enkä löydä mitenkään. Semmoinen idiotti! Selkäni sietäisin!

Iwan Aleksejitsh hihittää ja heiluttaa ruumistaan.

— Kaikkeen sitä joutuu! — jatkaa hän. — Toisen soiton jälkeen menin ottamaan konjakkiryypyn. Menee se toinenkin, arvelin, kun seuraavalle asemalle on pitkä matka. Samalla kuuluu kolmas soitto ja minä hyppään kuin mieletön suoraa päätä vaunuun, ihan viimeiseen. Semmoinen kollo, pässinpää...

— Näytte olevan hyvällä tuulella, — hymähtää Pjotr Petrowitsh. — Painakaa puuta!

— Ei, ei... menen etsimään vaunuani.

— Hämärässä voitte luiskahtaa vaunujen väliin. Istukaa, kun päästään asemalle, niin löydätte heti vaununne.

Iwan Aleksejitsh huoahtaa ja istuutuu. Hän näyttää olevan kuin tulisilla hiilillä.

— Mihin matka? — kysyy Pjotr Petrowitsh.

— Minullako? Maailmalle... Semmoinen Baabelintornin rakennustouhu on nyt päässäni, etten itsekään tiedä, minne matkustan. Kunhan menee jonnekin, ha-haa! Veliseni, oletteko koskaan nähnyt itse oikeaa onnnenmyyrää! Jos ette ole, niin katsokaa nyt! Edessänne on onnellisista onnellisin! Juu-u! Eikö kasvoistani huomaa mitään?

— Huomaa, että... te... himppusen olette...

— Nyt minulla mahtaa olla hirmusen tyhmät kasvot! Hoh, kun ei ole peiliä, että saisi katsella naamarustinkiaan! Tunnen, veikkoseni, että olen joutumassa idiotiksi.

Kunniasanalla! Ha-haa... tiedättekö, että olen häämatkalla?

— Tekö? Oletteko menneet naimisiin?

— Tänäpäivänä, rakkaani! Vihiltä suoraapäätä junaan.

— Katsoppas sitä, — nauraa Pjotr Petrowitsh. — Ilmankos te olettekin keikarin tamineissa.

— Se on tietty... Ja täydellistä illusionia varten oikein hajuvesilläkin hoivailin itseäni. Nyt ei ole tällä pojalla huolia, ei ajatuksia, vaan on vain jokin hemmetin tunne, jalomielisyys, vai miksi häntä sanoisi... Syntymästäni asti ei ole ollut näin hyvä olla!

Hän sulkee silmänsä ja pyörittää päätään.

— Hirveän onnellinen! — jatkaa hän. — Voittehan sen itsekin ymmärtää. Ajatelkaa, että kohta menen omaan vaunuuni. Sohvalla istua nöpöttää siellä ikkunan ääressä semmoinen pikku olento. Vaaleatukka, pikkuinen nypykkätyttö... Sydänkäpysi! Enkelini! Tössykkä! Sydämmeni päivänkakkara! Entä jalka, herra nähköön! Luuletteko, että se on kuin teidän lotjankokoiset jalkanne, ehei! Se on kuin jotain pienennyslasin läpi katsottua, tenhoavaa, allegorista! Ottaisi ja ihan söisi semmoisen jalan! Hoo, te ette näy ymmärtävän mitään! Tehän olette materialisti, paikalla pyritte analyseeraamaan, mikä ja miten? Olette kuivettunut vanhapoika eikä mitään muuta. Odottakaahan, kun naitte, niin muistatte sanani ja arvelette, missähän se onkaan se Iwan Aleksejitsh. Juu-u, no niin, sitte menen vaunuuni. Siellä odotetaan jo ikävällä... tunnetaan tuloni esimakua. Hän ottaa minut vastaan hymyillen. Käyn istumaan viereen ja kahdella sormella näinikään nipistän pikku leuasta... Sitte lasken tämän päärustinkini hänen hellää olkapäätään vasten, tartun vyötäreistä kiinni. Ympärillä vallitsee hiljaisuus... runollinen hämärä. Koko maailmaa silloin syleilisin. Pjotr Petrowitsh, saanko syleillä teitä!

— Olkaa niin hyvä!

Matkustajien kovasti nauraessa ystävykset halailivat toisiaan, jonka jälkeen onnenmyyrä jatkaa:

— Mutta suurempaa idiotismia eli, kuten romaaneissa sanotaan, illusionia varten tekee mieli puhvettiin, jossa pari kolme ryyppyä — nauskis suuhun! Se antaa päähän ja rintaan niin suloisen elämän, ettei saduissakaan ole vertaa. Pienihän minä mieheksi olen ja mitätön, mutta silloin tunnen tämän maallisen rakennukseni rajattomaksi. Koko maailma sisältyy minuun...!

Matkustajiin, jotka katselevat tätä vähän humaltunutta ja onnellista äskenvihittyä, tarttuu hänen iloisuutensa. Yhden kuulijan asemasta on hänen ympärillään nyt jo viisi. Mutta hän vain jatkaa sukkeluuksiaan, ja kun hän nauraa, nauravat muutkin.

— Pääasia, nähkääs on, ettei ajattele mitään... Kun tekee mieli, niin juo, eikä siinä tarvitse ruveta päätä särkemään, onko siitä hyötyä vai vahinkoa... Hiiteen filosofiat ja psykologiat! Niin juuri, jumaliste!

Vaunuun ilmestyy konduktööri.

— Rakas ystävä, — sanoo hänelle äskenvihitty, — kun menette vaunun N:o 209 läpi ja näette siellä rouvan, jolla on harmaa hattu ja siinä valkoinen lintu, niin sanokaa hänelle,

että minä olen täällä.

— Hyvä. Mutta tässä junassa ei ole N:o 209, vaan N:o 219.

— Olkoon sitte 219, sama se! Sanokaa siis sille rouvalle, että hänen miehensä on tallella ja voi hyvin.

Iwan Aleksejitsh äkkiä tarttuu käsillään päähänsä ja voihekii:

— Aviomies... rouva... Miten kauan? Aviomies... ha-haa! Selkääni sietäisin, muka mies! Suuri pässinpää! Entä hän? Eilen oli vielä kassapää kana... Vaikea on uskoa!

— Meidän aikanamme on ihan outoa nähdä onnellista ihmistä, — sanoo eräs matkustajista.

— Ennen näkee valkoisen elehvantin.

— Kuka se sitte on syyssä? — virkkaa Iwan Aleksejitsh pitkät jalkansa suoristaen.

— Ken ei ole onnellinen, niin on se hänen oma vikansa. Vai miten te luulette? Kukin on oman onnensa seppä. Jos tahdotte, niin tulette tekin onnelliseksi. Mutta te ette tahdo, vaan itsepintaisesti pakenette onnea.

— Sepä oli somaa! Mitenkä niin?

— Hyvin yksinkertaisesti... Luonto on asettanut niin, että ihminen rakastaisi määrättyinä aikana elämässään. Ja kun se aika tulee, niin ei siinä muu auta kuin rakasta vain, mutta te ette kuuntele luonnon ääntä, vaan aina jotain odotatte. Sitte laissa sanotaan, että normaali-ihmisen on mentävä avioliittoon... Ilman avioliittoa ei ole onnea... Ja kun on tullut otollinen hetki, niin on siihen mentävä reistailematta... Mutta te ette mene, odotatte aina vain jotain! Senjälkeen sanotaan sanassa, että viini sydäntä virkistää... Ja jos on hyvä olla ja vielä parempaa tahtoo, niin mars puhvettiin... Pois jahkaileminen ja viisastelu, kaikki pitää käymän järjestyksessä. Järjestys on suuri lahja!

— Sanoitte että jokainen on oman onnensa seppä. Senkö lemmon seppä hän on, jos hammassaruky tai paha anoppi riittää kääntämään onnen töppöset taivasta kohti! Kaikki on sattumassa... Jos nyt sattuisi yhteentörmäys, niin vetäisitte toista virttä.

— Lörpön lörpön! — intää äskenvihitty. — Yhteentörmäyksiä on vain kerta vuodessa. En pelkää mitään sattumia, sillä sattumilla ei ole mitään syytä tapahtuakseen. Ne ovat harvinaisia! Lempo heistä huolikoon, en viitsi mokomista puhuakaan! Ahah, taisimme tulla pysäkillle.

— Mihin teillä nyt on matka? — kysyy Pjotr Petrowitsh. Moskovaanko vai jonnekin etemmä?

— Hyvää päivää! Kuinka minä pohjoiseen päin matkustava joutuisin jonnekin etelään?

— Vaan ei Moskova pohjoisessa ole.

— Sen tiedän, mutta mehän kulemme Pietariin päin.

— Ohoh, Moskovaanpas.

— Mitenkä Moskovaan? — ällisteli äskenvihitty.

— Omituista... Mihinkäs teillä on lippu?

— Pietariin.

— Onnea matkalle! Te olette väärässä junassa.

Syntyy puolen minuutin äänettömyys. Äskenvihitty nousee pystyyn ja silmäilee tylsästi erikseen kutakin matkustajaa.

— Niin, niin, — vakuuttaa Pjotr Petrowitsh. Bologojen asemalla hyppäsitte te väärään junaan.

Iwan Aleksejitsh kalpenee, repii tukkaansa ja alkaa kiivaasti kulkea pitkin vaunun lattiaa.

— Voi minua pölkkyä! — intoilee hän. — Voi minua roistoa! Mitä nyt teen? Vaimoni on toisessa junassa, yksinään, odottaa, tuskailee...

Äskenvihitty vaipuu sohvalle ja kiemurtelee kuin käärme, jota on polettu pyrstölle.

— Onneton, onneton! — voihtii hän. — Mitä nyt teen?

— Tyyntykää! — rauhoittavat häntä matkustajat. — Sähköttäkää vaimollenne ja koettakaa itse päästä matkan varrella sinne päin menevään pikajunaan.

— Pikajunaan! — itkee äskenvihitty.

— Mistäs minä otan siihen rahat? Kaikki rahani ovat vaimollani!

Nauravat matkustajat supattelevat tuokioisen keskenään, jonka jälkeen kokoovat keskuudessaan kolehdin onnenmyyrälle.

ANJUTA.

Kalustettujen huoneiden “Lissabonin” kaikista huokeimmassa huonepahasessa kulki 3:nella kurssilla oleva lääketieteen-ylioppilas Stepan Klotshkow nurkasta toiseen ja pänttäsi päähän lääketiedettään. Pitkästä, kovasta pänttäyksestä oli suu kuivunut ja otsalle kihonnut hien kaste.

Ikkunan ääressä, jonka ruutujen laidat pakkaneen oli jääharsolla kirjaillut, istui jakkaralla hänen asuintoverinsa Anjuta, pieni, hintelä, tummatukkainen, noin 25-vuotias tyttö, joka oli hyvin kalpea ja jolla oli lempeät, harmaat silmät. Hän kyyhötti selkä koukussa ja ompeli punaisella langalla koristeita miehen paidan kaulukseen. Oli keskipäivä ja käytävän kello löi kähisevällä äänellä kaksi, vaan huone oli vielä siivoamatta. Tyynyt ja peite viruivat vuoteella hajallaan, kirjat ja vaatteet vetelehtivät siellä täällä hujanhajan, suuri, likainen pesuvati oli täynnä saippuaista pesuvettä, jossa uiskenteli paperossinpätkiä, lattia oli täynnä rojua — kaikki yhtenä sekasotkuna ympäri ämpäriä.

— Oikea keuhko on muodostunut kolmesta osasta, — jankkasi Klotshkow. — Rajat! Ylin osa rinnan etuseinämää vasten ulottuu 4:nen ja 5:nen kylkiluun välille, kylkipuolella 4:teen kylkiluuhun asti, takapuolella *spina scapulae*’hen asti...

Koettaen kuvitella havainnollisesti äsken lukemaansa loi Klotshkow silmänsä lakeen. Saamatta kuitenkaan selvää kuvaa alkoi hän kopeloida omia kylkiluitaan liivien päällitse.

— Nämä kylkiluut muistuttavat pianon näppäimiä, — virkkoi hän. — Jottei erehtyisi niiden luvusta, täytyy niihin ehdottomasti tottua. Täytyy tutkia luurangosta ja elävästä ihmisestä. Kuuleppas, Anjuta, annahan kun rupean tutkiskelemaan.

Anjuta heitti ompelunsa, riisui röijyn päältään ja ojentui suoraksi. Klotshkow istuutui hänen eteensä, rypisteli naamaansa ja rupesi laskemaan kylkiluita.

— Hm... Ensimmäistä kylkiluuta ei tunnu. Se on solisluun peitossa... Tuossa on sitte toinen kylkiluu... Jahah... Tuossa on kolmas ja tuossa sitte neljäs... Hm... Jahah... Mitä sinä vääntelehdät?

— Teillä on kylmät sormet!

— Noo, ei siitä kuole, älä pyöri. Tuossa on siis kolmas kylkiluu ja tuossa neljäs... Vaikka oletkin huonon näköinen, eivät kylkiluut tunnu paljon ensinkään. Tämä on toinen... tämä kolmas... Ei, ei tästä näin tule mitään, ei saa ollenkaan täyttä kuvaa eikä selvyyttä. Täytyy piirustaa. Missä minun hiilipalani on?

Klotshkow otti hiilen ja alkoi sillä vetää Anjutan rintaan muutamia poikittaisia viivoja, jotka kuvasivat kylkiluita.

— Mainiota. No, nyt ne ovat kuin kämmenellä. Kas, sillä tavalla! Nyt sopii jo koputellakin. Nousehan ylös!

Anjuta nousi ja nosti leukansa. Klotshkow rupesi koputtelemaan kylkiluita ja syventyi niin tähän tutkisteluun, ettei huomannut, miten Anjutan huulet, nenä ja sormet vetäytyivät kylmästä sinisiksi. Anjuta värisi ja pelkäsi, että jos ylioppilas huomaisi hänen

värisemisensä ja vilunsa, niin hän lakkaisi piirustamasta ja koputtelemasta ja saattaisi sitte suorittaa huonosti tutkinnon.

— Nyt on kaikki selvillä, — sanoi Klotshkow herettyään koputtelemasta. — Istu sinä sentään siinä paikallasi äläkä pyyhi viivoja, minä tässä vähän aikaa vielä tavailen.

Ja ylioppilas alkoi taas jauhaa läksyjään. Anjuta istui ajatuksissaan aivan kuin tatueerattu ja kylmästä vavisten. Hän puhui yleensä hyvin vähän, oli melkein aina vaiti, ajatteli myötäänsä...

Niinä kuutena, seitsemänä vuonna, jolloin hän oli saanut siirtyä paikasta toiseen, oli hän kohdannut semmoisia, kuin Klotshkow oli, viisi muuta. Ne olivat jo kaikki päättäneet opintonsa, hajonneet maailmaan ja kunnollisina ihmisinä olivat he tietysti ammoiden sitte unohtaneet hänet. Eräs näistä asui Parisissa, kahdesta oli tullut lääkäri, neljäs oli taiteilija ja viidennen sanoivat jo päässeen professoriksi. Klotshkow oli kuudes. Kohta tämäkin päättää opintonsa ja pääsee ihmisten ilmoille. Klotshkowiin tulevaisuus on varmaankin onnellinen ja hänestä tulee luultavasti suurmies. Mutta nykyisyys on aivan kurja: Klotshkowiin ei ole tupakkaa, ei teetä ja sokeriakaan ei ole kuin neljä palaa. Täytyy saada ompelu valmiiksi niin pian kuin mahdollista ja ostaa sitte siitä saaduilla kahdellakymmenellä viidellä kopekalla teetä ja tupakkaa.

— Saako tulla? — kuului oven takaa.

Anjuta viskasi sukkelaan villahuivin harteilleen. Huoneeseen astui taidemaalari Fetisow.

— Minulla olisi teille vähän asiaa, — alkoi hän Klotshkowiin kääntyen ja petomaisesti katsoen otsalle valahtaneiden hiusten alta. Olkaa hyvä ja lainatkaa minulle kaunis tyttönne pariaksi tunniksi. Maalaan nähkääs erästä taulua, vaan ilman mallia ei tule mitenkään aikaan.

— Aivan mielelläni! — myöntyi Klotshkow. — Mene, Anjuta.

— Siellä sitä taas saa nähdä jos jotain, — huokasi Anjuta hiljaa.

— No, no... Taidetta vartenhan sinua pyydetään eikä turhan tähden. Miksi et sitte auttaisi, kun kerran voit?

Anjuta alkoi pukeutua.

— Mitä te maalaatte? — kysyi Klotshkow.

— Psykeä. Aihe on hyvä, mutta ei oikein ota syntyäkseen, kun täytyy maalata eri mallien mukaan. Eilen esimerkiksi maalasin eräästä mallista, jolla oli siniset jalat. Miksi sinun jalkasi ovat siniset? kysyin. Sukat ovat värjänneet, vastasi hän. Te vain yhä pänttätte päähänne! Onnellinen mies, kun riittää kärsivällisyyttä!

— Lääketiede on semmoista visaa, että sitä sietää pänttäillä.

— Hm... Suokaa anteeksi, Klotshkow, mutta minun täytyy sanoa, että te elätte kauhean sikamaisesti. Lempo vieköön, minkälaista täällä on!

— Mitenkä niin? Mitenkäs sitä sitte muuten eläisi... Isäukoltani saan vain kaksitoista ruplaa kuukaudessa ja niillä ei kannata elää kunnollisesti.

— Liehän tuo niinkin, — virkkoi taiteilija ja katseli inhoovasti ympärilleen, — mutta voisi

sitä sentään vähän paremmin. Sivistyneen ihmisen täytyy olla estetikko, vai mitä arvelette? Vaan teillä näkyy täällä olevan mitä inhottavin siivo! Vuode on hajallaan, pesuvesi paikallaan, eilistä puuroa lautasella... hyi!

— Niin on, — sanoi ylioppilas hämillään, — mutta Anjutalla ei ole ollut tänään aikaa siivota. Hänellä on ollut kiireellistä työtä.

Kun taiteilija ja Anjuta olivat lähteneet, paneutui Klotshkow pitkälleen sohvalle ja alkoi taas takoa, sitte nukahti vahingossa, vaan herättyään tunnin perästä asetti päänsä käsiensä väliin ja vaipui miettimään. Hänen mieleensä muistuvat taiteilijan sanat, että sivistyneen ihmisen täytyy välttämättä olla estetikko ja nyt hänestä näytti hänen huoneensa todellakin inhottavalta. Oli kuin hän olisi nähnyt henkensä silmällä sen tulevaisuutensa, jolloin hän ottaa vastaan sairaitaan kabinetissaan, juo teetä hauskassa ruokasalissa vaimonsa kanssa, joka on kunnollinen nainen — ja tähän verraten oli pesuvati vesineen ja rojuineen todellakin uskomattoman saastaisen näköinen. Anjuta tuntui myöskin rumalta, siivottomalta, sääliittävältä... Ja hän päätti erota hänestä hetimiten, kävi miten kävi.

Kun Anjuta taiteilijan luota palattuaan riisui turkkiaan, nousi Klotshkow ylös ja sanoi hänelle vakavasti:

— Tiedätkö mitä, rakkaani? Käyhän istumaan ja kuuntele. Meidän täytyy erota! Sanalla sanoen, minä en tahdo enää asua sinun kanssasi.

Anjuta näytti taiteilijan luota tultuaan tavattoman uupuneelta ja nääntyneeltä. Hänen kasvonsa olivat pitkästä seisomisesta mallina kuopahtaneet, laihtuneet ja leuka oli venynyt terävämmäksi. Hän ei vastannut mitään ylioppilaan sanoihin, mutta hänen huulensa alkoivat omituisesti vavista.

— Sinun täytyy myöntää, että ennemmin tai myöhemmin meidän täytyy erota, — virkkoi ylioppilas. — Sinä olet hyvä, lempeä etkä ole tyhmä ja ymmärrät...

Anjuta pani uudelleen turkin päälleen, kääri ääneti ompeleensa paperiin, keräili rihmat ja neulat. Hän otti ikkunalta paperimytyn, jossa oli neljä palaa sokeria ja pani sen pöydälle kirjojen viereen.

— Ne ovat teidän sokerinne, — sanoi Anjuta arasti ja kääntyi selin salatakseen kyöneleensä.

— Mitä sinä itket? — kysyi Klotshkow.

Hän käveli vähän aikaa lattialla hämillään ja sanoi sitte:

— Olet tosiaankin kummallinen. Tiedäthän sen itsekin, että meidän on erottava. Emmehän me ikäämme voi yhdessä elää.

Anjuta oli jo koonnut kaikki mytynsä ja käännähti Klotshkowiin päin sanoakseen tälle jäähyväiset, vaan Klotshkowiin tuli häntä yht'äkkiä sääli.

“Vai antaisiko hänen asua vielä yhden viikon?” ajatteli hän. “Asukoon sentään vielä, vaan viikon kuluttua käsken hänen mennä”.

Ja harmistuneena luonteensa heikkoudesta kiljasi hän Anjutalle ankarasti:

— No, mitä sinä vielä siinä seisot. Jos mennä, niin mennä, vaan kun et tahdo, niin ota turkki päältäsi ja jää! Jää!

Anjuta riisui turkkinsa ääneti, hiljaa ja arasti, sitte niisti nenänsä yhtä hiljaa, huoahhti ja varovasti asteli entiselle paikalleen jakkaralle ikkunan ääreen.

Ylioppilas veti kirjan luokseen ja alkoi taas kävellä nurkasta nurkkaan.

— Oikea keuhko on muodostunut kolmesta osasta, — jauhoi hän. — Ylin osa rinnan etuseinämää vasten ulottuu 4:nen ja 5:nen kylkiluun väliin.

Vaan käytävässä huusi joku kohti kurkkuaan:

— Grigori, teekeittiö!

MOLEMPI PAREMPI.

— Poiketkaa välttämättömästi, rakkaat lapset, paroonitar Schöpplingin (kahdella “p”:llä) luo, — toisti anoppini kymmenennen kerran, saattaessaan minua ja nuorta vaimoani vaunuihin. — Paroonitar on äitini vanha ystävä. Käykää myöskin kenraalin rouva Sherebtshikowin luona. Hän voisi pahastua, ellette tekisi visiittiä.

Istuuduimme vaunuihin ja läksimme ensi visiiteille häittemme jälkeen. Vaimoni naama näytti minusta juhlalliselta, mutta itse istua kyhjötin nolona. Paljon erilaista oli minun ja vaimoni välillä, mutta ei ainoakaan niistä kaivellut sydäntäni niin kuin meidän tuttavapiirimme erilaisuus. Vaimoni tuttavien luettelossa oli kirjavanaan everstin ja kenraalin rouvia, paroonitar Schöppling (kahdella “p”:llä), kreivi Dersai-Tshertowshtshinow ja kokonainen liuta ylhäisöön kuuluvia instituutti-ystävättäriä. Minulla taas ei ollut muita kuin setä, eronsaanut vankilan tarkastaja, naisserkku, joka piti muotikauppaa, tshinownikkatovereita — kaikki läämältään vihoviimeisiä viinastelijoita, joista ei ainoakaan ollut korkeampi nimeuvosta — kauppias Plewkow y.m. Minua hävetti. Skandaalia välttääkseni ei minun olisi ollenkaan sopinut lähteä käymään tuttavieni luona, mutta se olisi tuottanut minulle paljo harmia. Serkusta tosin ei ollut paljoa väliäkään, mutta sedän ja Plewkowin visiitit olivat välttämättömät. Sedältä olin lainannut rahat häiden pitämiseen ja Plewkowille olin velkaa huonekalut.

— Kohta, sirkkuseni, päästään setäni Pupkinin luo, — aloin puhella vaimolleni. — Se on vanhanaikainen aatelismies... hänen setänsä kuuluu olevan jossain hiippakunnassa sijaisena, omituinen ukon kölli ja elää sikamaisesti, — ei sijainen, mutta hän itse, Pupkin, se se elää sikamaisesti. Eipähän siitä muuta kuin, että saat nauraa... Kauhea tolvana...

Vaunut pysähtyivät pienen talon eteen, jossa oli kolme ikkunaa. Astuimme vaunuista ja soitimme ovikelloa... Kuului kovaa koiran haukuntaa ja sitte varoitus: “huut, kirottu!” Pitkän aikaa kuului käpelehtämistä oven takaa, sitte se aukeni ja me astuimme eteiseen... Meidät otti vastaan serkkuni Masha, pikkuinen tyttö, jolla oli päällä äitinsä yöroijy ja nenä paksussa tartissa. En ollut häntä tuntevinanikaan, jonka vuoksi kiiruhdin naulapuulle, jossa sedän ketunnahkaturkin vieressä roikkui alushousut ja tärkätty alushame. Kalossia riisuessani vilkasin arasti saliin. Siellä istui setäni pöydän ääressä pitkässä kauhtanassa ja rikkinäiset tohvelit paljaissa jaloissa. Toivoni, etten olisi häntä tavannut kotoa, oli nyt tomua... Silmiään siristäen ja rinta koristen, että seinät tärisivät, oli hän rautalangalla onkimassa viinapullosta appelsiinin kuoria. Hänellä oli julman huolestunut ja miettivä muoto, aivan kuin olisi ollut keksimässä telefontia. Astuimme sisään... Meidät havaittuaan joutui Pupkin hämilleen, pudotti rautalangan lattialle ja sivallettuaan kauhtanan liepeet kiinni otti ja tömistä salista pois...

— Heti paikalla tulen! — huusi hän.

— Karkuun läksi, — naurahdin minä tulipunaisena häpeästä ja uskaltamatta katsoa vaimoni silmiin. — Somaa, eikö totta, Sonja? Julman omituinen... Ja katsoppas huonekaluja... Pöytä seisoo kolmella jalalla, piano on kuin halvauksen saanut, kukkuva kello...

— Mikäs se on tuo kuva tuolla seinällä? — kysyi vaimoni.

— Se on sijaisen muotokuva, kun hän vielä oli seminaarin johtajana... Näetkö, "Anna" on rinnassa... Se on arvokas mies... Minä... (tässä minun täytyi aivastaa).

Ei mikään sentään hävettänyt niin kuin haju... Haisi viinalle, märeille appelsiineille, tärpätille, jolla setä suojeli itseään koiperhosia vastaan, kahvin poroille y.m. Huoneeseen astui serkkuni Milja, pieni koulupojan rehvana, jolla oli suuret hörökorvat. Hän raapasi jalallaan... Siistittyään pöydän appelsiinin kuorista, hän otti sohvalta tyynyn ja mennessään pyyhkäsi nautunsa hihalla pianolta pölyä... Nähtävästi oli hänet laitettu huonetta siistimään...

— Tässä minäkin jo olen! — kuului viimein sedän ääni ovelta, johon hän oli ilmestynyt liivin nappia kiinni pannen. — Hyvin hauskaa, erittäin hauskaa! Käykää, olkaa hyvä, istumaan! Älkää vain sohvalle käykö, sen takajalka on rikki. Istu, Sonja!

Me istuudimme. Syntyi äänettömyys, jonka kestäessä setä silitti polviaan ja minä koetin olla katsomatta vaimooni.

— Juuh, — alkoi setä pannen sikarin palamaan (vieraiden aikana poltti hän aina sikaria). Sinä olet siis nainut mies... juu, juu... On se hyväkin yhdeltä puolen... Aina rakas olento luona, mutta toisekseen kun lapsia tulee, niin jo siinä äläkkä nousee! Kelle kenkää, kelle nuttua, ketä kouluun, sanalla sanoen kauheaa. Minun vaimoni onkin Jumalan kiitos kansoittanut puolet maailmaa.

— Kuinka te jaksatte? — kysyin, haluten muuttaa keskustelunainetta.

— Huonosti, veikkonen! Tässä olen viikkokauden vetelehtinyt... Rintaa korventaa, viluttaa, hiottaa... Vaimoni käskee ottamaan kininiä ja olemaan suuttumatta, mutta senkö sitä voi olla... Tänä aamuna käskin lunta luomaan kadulta, mutta ei kukaan tikahdakaan paikaltaan enkä minä itse sairas mies mihin kykene. Min'oon kivuloinen, heikko... Minua vaivaavat sisäiset hemoroidit.

Minä sävähdin punaiseksi ja aloin rykiä.

— Tai kenties se on saunan vika, — jatkoi hän mieltävästi katsellen ikkunaan. — Luultavasti! Viime torstaina, tiedättekö, olin saunassa, kolme tuutia kylpeä hoivailin ja löylystä polttelevat hemoroidit kuin tuliset kekäleet... Lääkärit sanovat saunaa terveydelle vaaralliseksi... Se, rouvaseni, on turhaa puhetta... Min'oon pienestä pahasta siihen tottunut, sillä isäukkoni piti Kijewissä saunaa... Toisinaan sitä kylpi pitkit päivät...

Minun tuli sietämättömän häpeä. Nousin ylös ja aloin sammaltaen hyvästellä.

— Mihinkän nyt? — ihmetteli setä. Kohta tulee täti. Syödään toki ensin, on sitä sen verran suuhun pantavaa. Kylläpä te kursaillette! Olet tullut ylpeäksi, Sonja! Eikä vihkimäpukua ole tilattu Glashilta. Tyttöni, rouvaseni, pitää muotikauppaa ja te olette tilanneet keltä lienettekään... Halvemmallalla olisi meiltä saanut...

En muista miten läksin sedän luota, miten jouduin vaunuihin. Tunsin itseni masennetuksi, poljetuksi ja joka hetki odotin vaimollani pilkkanaurua...

“Ja entä Plewchow!” — ajattelin minä melkein jäätyneenä kauhusta. “Eikä sattumaltakaan edes ainoatakaan kenraalia. On eräs tuttava eversti, mutta sekin on virasta eronnut ja pitää

kapakkaa!”

— Kuulehan, Sonja, — sanoin vaimolleni itkevällä äänellä, — anna anteeksi, että kuletin sinut äsken tuohon sikolättiin... Ajattelin valmistaa sulle tilaisuuden saada nauraa ja nähdä tyyppejä... Ei se ole minun syytä, että kaikki meni myttyyn...

Katsahdin arasti vaimooni ja näin paljoa enemmän kuin mitä olin luullut. Vaimoni silmät olivat vesissä, poskille oli noussut häpeän ja vihansekainen puna, kädet vapisivat. Veri syöksähti päähäni ja minä oikein lekahdin.

“Jo tuli tuhoni!” — ajattelin ja tunsin miten jalkani ja käteni vähitellen jähmettyivät.

— Mutta en minä ole syyssä, Sonja! — huudahdin itku kurkussa. —
Kauhean typerää! Sikoja ne ovat, elukoita!

— Jos sinua ei miellytä vaatimattomat omat tuttavasi, — virkkoi Sonja katsoen minuun rukoilevin silmin, — niin eivät ne ole mieleesi minunkaan tuttavani... Minua hävettää ja vaikea on sanoa... Rakkaani... paroonitar Schöppling alkaa sulle heti kertoa, että äiti on palvellut hänen taloudenhoitajattarenaan, että me äidin kanssa olemme kiittämättömiä, kun emme muista hänen entisiä hyviätöitään nyt, kun hän on köyhtynyt... Mutta älä usko häntä! Se on sulaa hävyttömyyttä ja valhetta... Vannon, että joka pyhäksi lähetämme hänelle pään sokeria ja naulan teetä!

— Sinä lasket leikkiä, Sonja! — ihmettelin minä tuntien, miten jäykkyys jäsenistäni alkoi sulaa ja ruumiini läpi virtasi virkistävä kepeys. — Paroonittarille pää sokeria ja naula teetä!

— Ja kun saat nähdä kenraalin rouva Sherebtshikowin, niin älä veikkonen hänelle naura! Hän on onneton raukka! Kun hän myötäänsä itkee ja valittaa, niin on se siksi, että kreivi Dersai-Tshertowshtshinow on nylkenyt hänet putipuhtaaksi. Tietysti alkaa hän pyytää sinulta lainaa, mutta älä anna, jos olet mies...

— Vaimoni, enkelini! Sinä olet surprisi! — huudahdin syleillen vaimoani. —
Hympympyläni, rakkaani! Sano vaikka, että paroonittaresi Schöppling (kahdella “p”:llä) juoksee kadulla avojaloin ja minä riemastun vielä enemmän! Kätesi!

Ja minun kävi sääliksi, että kieltäydyin sedällä syömästä. Mutta samassa muistui mieleeni, että Plewkwilla saa vielä syödä.

— Anna mennä Plewkwille! — kiljasin täyttä kurkkua kyytimiehelle.

El KELPAA.

— — — erityis-opistojen kurssin suorittaneet henkilöt istuvat toimettomina tai ovat ammatissa, jolla ei ole mitään yhteyttä heidän erityisalansa kanssa ja näin muodoin ilmenee meillä korkeampi teknillinen sivistys mitään tuottamattomana...

(Eräästä pääkirjotuksesta).

— Täällä, armollinen herra, juoksee kahdesti päivässä muuan Maslow teitä kysymässä, — puheli kamaripalvelija Iwan ajaen herransa Bukinin partaa. — Kävi tänäänkin ja kertoi pyrkivänsä tilanhaltijaksi. Lupasi tulla yhden aikaan uudelleen... Soma mies.

— Mitenkä niin?

— Eteisessä istuessaan ei muuta kuin turajaa. En minä, sanoo, ole mikään lakeija enkä muu puheillepyrkijä, että tässä tuntimääriä eteisessä istutetaan. Minä, sanoo, olen sivistynyt mies... Vaikka sinun herrasi, sanoo, on kenraali, niin uskallanpa sanoa, että on epäkohteliasta näännyttää ihmisiä eteisessä...

— Hän on aivan oikeassa! — virkkoi Bukin. — Kyllä sinä, veikkonen, olet toisinaan tolo! Nähdessäsi että henkilö on parempaa väkeä ja siisti kaikin puolin, olisi sinun pitänyt pyytää hänet sisään... vaikka omaan huoneeseesi.

— Mokokakin elävä! — ihmetteli Iwan — Kannattaa sen pysyä eteisessä vielä, joka ei ole kenraalin virkaa pyytämässä. Näkyy ne istuvan paljon pönäkämmätkin eivätkä ole milläänkään... Jos kerran on tilanhaltija ja herransa palvelija, niin sitä pitää olla se eikä joutavia reistailemaan ja herrassäätyyn pyrkimään... Oikein saliin pyrki mokomakin pallinaama tunkio... on niitä, teidän armonne, nykyisin paljo noita naurettavia ihmisiä!

— Jos se Maslow vielä tänään ilmestyy, niin käske sisään.

Täsmälleen yhden aikaan saapui Maslow. Iwan vei hänet kabinettiin.

— Kreivikö on teidät lähettänyt luokseni? — kysyi Bukin. — Hyvin hauskaa tutustua. Istukaa. Kas tähän käykää, nuori herra, tässä on pehmeämpi... Te olitte jo kuulemma käyneet täällä... anteeksi, minä olen alinomaa joko virkalomalla tai toimessa. Tupakka, herraseni... Niin, todellakin olen tilanhoitajan tarpeessa... Edellisen kanssa tuli pientä kiistaa... Oletteko ennen olleet jossain tilanhoitajana?

— Kyllä, Kirschmacherilla olin minä vuoden nuorempana hoitajana... Mutta kun tila myytiin huutokaupalla, niin oli minunkin pakko lähteä... Kokemusta ei minulla tietysti paljoa ole, mutta olen suorittanut oppikurssin Petroskin maatalousopistossa, jossa pääaineena oli agronomia... Toivon, että tietoni jossain määrin korvaavat kokemuksen puutteen...

— Mitäs niillä tiedoilla tekeekään? Valvoa töitä pelloilla ja metsissä, myydä viljaa, tehdä tili kerta vuoteen... ei siinä mitään tietoja tarvita! On tarpeen vain avoimet silmät, terävät hampaat ja luja ääni... Eihän ne tiedot muuten häiriöksi ole, — huokasi Bukin. — No niin, maatilani on Orlowin läänissä. Kaikki tarpeelliset tiedot saatte te näistä kertomuksista ja suunnitelmista, itse en näet koskaan ole ollut tilalla, en puuttunut asioihin ettekä te saa minulta muuta selvää, kuin että maa siellä on mustaa ja metsä vihreää. Ehdot luultavasti jäävät entiselleen, s.o. tuhat ruplaa palkkaa, huoneusto, ruoka, ajopelit ja täydellinen toimintavapaus.

“Oikukas mies!” — ajatteli Maslow.

— Yksi asia vielä... Suokaa anteeksi, mutta parempi ajoissa puhua kuin perästäpäin riitaantua... Tehkää siellä mitä tahdotte, mutta Herra varjeloon teitä uudistuksista, älkää villitkö talonpoikia ja mikä on kaikista tärkeintä, älkää puhaltako enempää tuhatta vuodessa...

— Anteeksi, en kuullut viimeistä lausetta, — sopersi Maslow.

— Älkää puhaltako enempää tuhatta vuodessa... Eihän tietysti, rakkaani, ilman sitä tulee

aikaan, mutta määrä olkoon kaikella! Teidän edeltäjänne meni yli määrän ja yksistään villoissa pisti taskuunsa viiteen tuhanteen ja... ja me erosimme. Tietysti omalta kannaltaan hän oli oikeassa... ihminen etsii, missä olisi parasta, ja oma paita on aina lähinnä ruumista, mutta täytyy myöntää, että minulle se käy hankalanlaiseksi. No, te siis muistatte: tuhat käy päinsä... jaa, no olkoon menneeksi kaksi, mutta ei enempää!

— Te puhuttelette minua kuin varasta! — kivahti Maslow ja nousi pystyyn. — Anteeksi, tuommoiseen kohteluun en ole tottunut!

— Todellakin? Tehkää tahtonne. En uskalla pidättää...

Maslow sieppasi lakkinsa ja läksi.

— No, pappa, onko hoitaja otettu? — kysyi Bukinilta hänen tyttärensä.

— Ei... oli vähän sopimaton... tuota... rehellinen...

— Sehän onkin mainiota! Eihän muuta tarvitakaan!

— Ei toki! Herra suojelkoon ja varjelkoon rehellisistä ihmisistä... Jos ken on rehellinen, niin hän joko ei osaa asiaansa tai on onnenonkija, tuulenpieksäjä... pöllö! Herra varjelkoon... Rehellinen ei varasta, ei, mutta sen sijaan se voi pyyhkäistä kaikki yhdellä iskulla, että ei muuta kuin hori perästä... Ei, lapseni, Herra varjelkoon rehellisistä...

Bukin tuokioisen ajatteli ja sanoi sitte:

— Viisi henkeä on jo käynyt ja kaikki samanlaisia kuin tämäkin...

Ah, mikä onni! Se on kai otettava se entinen uudelleen.

TUPAKAN VAHINGOLLISUUDESTA.

Monologi-näytelmä.

HENKILÖT: Markel Iwanitsh Njuhin, vaimonsa, naiskasvatuslaitoksen hoitajattaren mies.

Njuhin (mahtavasti astuen luentosaliin kumartaa, korjaa liiviä ja alkaa juhlallisesti):

— Hyvät naiset ja herrat! Vaimolleni oli esitetty, että minä hyväatekevässä tarkoituksessa pitäisin täällä jonkun helppotajuisen luennon. Tosioppisuus on vaatimaton, se ei pidä pöyhkeilemisestä, mutta katsoen mainitsemani tarkoituksen tärkeyteen, suostui vaimoni esitykseen ja sentähden olen nyt tässä. En ole mikään professori enkä ole tekemisissä korkeiden oppiarvojen kanssa, mutta ei kellekään teistä ole tietämätöntä, että minä... että minä (sotkeutuu ja hätäisesti silmäilee paperia, jonka vetää liivintaskusta)... että minä jo kolmekymmentä vuotta herkeämättä, uhraten terveyteni ja elämäni onnen, tutkiskelen ankarasti tieteellistä luonnetta olevia kysymyksiä ja ompa paikallisissa lehdissä painettukin tieteellisiä kirjoituksiani. Niimpä esim. viime vuonna syyskuussa ilmestyi minulta artikkeli “Kotieläinten vahingollisuudesta” nimimerkillä “Faust”. Näinä päivinä olen antanut erään lehden toimitukselle pitkän artikkelin “Teeismin ja kahvismin vahingollisuudesta organismille”. Tämänpäiväisen luentoni esineeksi olen taas valinnut vahingollisuuden, jota tupakan käyttäminen ihmiselle tuottaa. Yhdessä luennossa on tietysti vaikea esittää asiaa koko laveudessaan, mutta koetan olla lyhytsanainen ja mainitsen vain pääasiat. Sitä ennen on minun kuitenkin tehtävä eräs huomautus... Kansantajuisuus on yleensä vahingollinen. Se juurruttaa ihmisiin pintapuolisuutta, harrastusta saavuttaa helpolla tavalla tietoja ja välinpitämättömyyttä vakavaan, tositieteelliseen työhön. Minä olen kansantajuisuuden vihollinen ja tässä kohden olen eri mieltä useiden oppineiden, esim. Vogtin, (tirkistää paperiin) ja Müllerin kanssa. Vasta viime vuonna lähetin näille tiedeveljilleni kirjeen kummallekin, jossa esitin kantani kansantajuisuuskysymyksessä, mutta vastausta en ole heiltä saanut luultavasti sentähden, etten kirjeitäni varovaisuuden vuoksi vakuuttanut, vaan lähetin tavallisina. Kansantajuisuuden vihollisena on minun pysyttävä tieteen ankarissa rajoissa, ja teitä taas, kuulijana, pyydän tuntemaan aineen tärkeyden koko laveudessaan ja esiintymään luentoni suhteen asianmukaisella arvokkuudella... — Jos ken on kevytmielinen, ken pelkää ankarasti tieteellistä esitystä, hän olkoon kuuntelematta ja poistukoon! (Tekee mahtavan viittauksen kädellään ja korjaa liiviään). Siis alkakaamme... Luentoni alussa olisi minun pitänyt tehdä historiallinen huomautus siitä, milloin tupakka ensi kerran keksittiin ja minkä aatteiden assosiationin kautta ihmiskunta on joutunut myrkyttämään itseään tällä kauhealla myrkyllä; mutta ajan vähyyden tähden minun täytyy alkaa kaikista tärkeimmistä kohdasta... Pyydän huomiotanne. Varsinkin pyydän läsnäolevien herrojen lääkärien huomiota, jotka esityksestäni voivat hyötyä monta tärkeää asiaa, koska tupakkaa, huolimatta sen vahingollisesta vaikutuksesta, käytetään myöskin lääkkeenä. Niimpä v. 1871 helmik. 10 p:nä määrättiin sitä vaimolleni (kurkistaa paperiin). Tupakka on elimellinen orgaani. Sitä saadaan minun mielipiteeni mukaan kasvusta *Nicotiana Tabacum*, joka kuuluu heimoon *Solaneae*. Se kasvaa Amerikassa. Kokoonpanoltaan on siinä pääosana kauhea, turmiollinen nikotinimyrkky, joka minun mielipiteeni mukaan ei ole mitään muuta kuin... kuin (kurkistaa paperiin ja lukee tavuttain) kuin juokseva nitridi

alkoloidi-amiaki, jossa kaikkien vedyn osien sijasta on kolmiatominen radikaali, joka tieteessä tunnetaan nimellä nikotelina... Kemiallisesti on siinä minun mielipiteeni mukaan kymmenen atomia hiiliainetta, neljätoista atia vetyä ja kaksi... atomia... asotia (hengästyy ja tarttuu rintaansa, jolloin pudottaa paperin). Ilmaa! (Pysyäkseen pystyssä hakee tasapainoa käsin ja jaloin). Oh... heti paikalla jatkan... täytyy levähtää... Kohtsillään... Tahdon voimallani karkoitan kohtauksen... (Hakkaa nyrkillään rintaa). Riittää... uh! (Hetkisen paussi, jonka kestäessä Njuhin puhkaen kulkee edestakaisin näyttämöllä) Monet ajat... olen potenuh ahdistuskohtauksia... astmaa... Tämä tauti alkoi minussa v. 1869, syysk. 13 p:nä samana päivänä, jolloin vaimolleni syntyi kuudes tytär Veronica... Kaikkiaan on vaimollani täsmälleen yhdeksän tytärtä, poikia taas ei ainoatakaan, josta vaimoni onkin erittäin iloissaan, koska poikia naiskasvatuslaitoksessa olisi monessa suhteessa hankala pitää. Koko laitoksessa on vain yksi ainoa mies — se olen minä. Mutta, oo kunnioitettavimmat perheet, jotka olette uskoneet lastenne kohtalon vaimoni käsiin, olkaa minuun nähden aivan levollisia! Vaimoni on niin taktillinen, että nuoret neidot eivät näe minussa niin paljon toisen sukupuolen edustajaa kuin esimerkiksi kelpaavan henkilön, jossa he voivat tutkia sen korkeimman yhteiskunnallisen järjestysmuodon edustajan esikuvaa, jota perheenisäksi sanotaan. Tosiaankin, ajan vähyyden tähden älkäämme poiketko aineestamme... Mihinkäs minä pysähdyinkään? Oh! Ahdistuskohtaus keskeytti kaikista hauskimmassa kohdassa. Mutta ei pahaa ilman hyvää. Minulle ja teille varsinkin teille, herrat lääkärit, tämä kohtaus on mitä kaunopuhelijain opetus! Luennessa ei ole ainoatakaan ilmiötä ilman vaikutinta. Etsikäämme siis vaikutin tämänpäiväiseen kohtaukseeni... (Vie sormen otsalleen ja mieltii). Niin! Ainoa keino ahdistusta vastaan on olla syömättä raskasta, kiihottavaa ruokaa... minä näet lähteissäni tälle luen nolle sallin itselleni pienen ylellisyyden. Teille on huomautettava, että vaimoni kasvatuslaitoksessa paistettiin tänään bliniä. Jokainen kasvatti saa paistin asemasta päivälliseksi yhden blinin. Olen vaimoni mies eikä ole ehkä paikallaan ruveta minun ylistämään tuota jaloa henkilöä, mutta vannon, ettei missään ruokita niin järkevästi, hygienisesti ja tarkoituksenmukaisesti kuin vaimoni kasvatuslaitoksessa. Sen minä voin itse todistaa, sillä vaimoni kasvatuslaitoksessa minulla on kunnia olla talouspuolen hoitajana. Minä ostan tavarat, pestaan palvelijat, teen joka ilta vaimolleni tilin menoista, ompelen vihkoja, keksin keinoja hyönteisten hävittämiseksi, puhdistan ilman pulveriseeraamalla, pidän luvun pesuun annetuista vaatteista, katsastan, ettei samaa hammasharjaa saa käyttää useampi kuin viisi kasvattia ja ettei samaa pyyhinliinaa käyttäisi useampi kymmentä. Tänään oli vuoroni antaa keittiöön niin paljon jauhoja ja voita, että se täsmälleen vastaa kasvattien lukumäärää. Minun oli aamusta pitäen oltava keittiössä pitämässä töitä silmällä. Kuulijani, älkää luottako palvelijoihin! Oo, usein, usein olen piikojen siivottomuuden ja typeryyden tähden menettänyt vaimoni luottamuksen! Joka kerran kun ilman luvatta poistu in keittiöstä, piiat tekivät tyhmyyksiä ja lopputuloksena oli suojelijattareni oikeutettu viha. Totta kyllä, rangaistukseni olen kantanut kaikella nöyryydellä, mutta tappio, jonka varomattomuuteni oli tuottanut, oli korvaamaton. No niin, tänään paistettiin bliniä. On muistettava, että blinit olivat tarkotetut vain kasvateille. Vaimoni perheen jäsenille taas oli valmistettu paistia, joksi esineeksi oli katsottu vasikan takajalka, jota oli säilytetty kellarissa edellisen viikon perjantaista asti. Minun vaimoni ja minä tulimme johtopäätökseen, että jollemme tänään paista tuota jalkaa, niin voisi se huomiseksi jo pilaantua. Mutta etemmä... Kuulkaahan, mitä nyt seuraa! Kun blinit olivat paistetut ja luetu, laittoi vaimoni sanan keittiöön, että kasvatit ovat taas rangaistut menettämään

blininsä. Näin muodoin kävi selville, että oli paistettu kokonaista viisi liikaa bliniä. Mihin ihmeelle panna ne, mihin? Antaako tyttärille? Mutta vaimoni on kieltänyt tyttäriä syömästä tahdasta. Tiedättekö, kuinka kävi? Mihin ne pantiin? (Huokaa ja pyörittää päätään). Oo sinä rakastava sydän! Oo, hyvyyden enkeli! Hän sanoi: “syö itse blinisi, Markesha!” Ja minä otin ja söin juotuani alle ryyppyn viinaa... Kas siinä se on se kohtauksen syy! *Da ist Hund begraben!* Tosiaankin... (katsoo kelloaan) olemmepa hieman poikenneet aineesta. Jatkakaamme! Kemiallisesti on siis nikotini kokoonpantu... pantu... (hermostuneesti haroo taskujaan ja vilhuu ympäriltään paperia). Kehohan teitä muistamaan sen kaavan! Kemiallinen kaava — se on kuin johtotähti (huomattuaan paperin pudottaa sille nenäliinansa). Kun on kysymyksessä kaava, silloin olen minä turhantarkka ja järkähtämätön. Kasvatin täytyy muistaa kaavat yhtä hyvin kuin oman nimensä (nostaa paperin yhdessä nenäliinan kanssa). Olen unohtanut sanoa teille, että vaimoni kasvatustaloksessa on minun toimenani paitsi taloudenhoitoa matematiikan, fysiikan, kemian, maantieteen, historian ja havainto-opin opettaminen. Paitsi näitä tieteen haaroja opetetaan vaimoni kasvatustaloksessa ranskan, saksan ja englannin kieliä, kirjallisuuden historiaa, uskontoa, käsitöitä, piirustusta, musiikkia, tanssia ja seurustelutapoja. Kuten huomaatte, siis laimeampi kurssi kuin kimmaseissa! Entä ruoka! Entä mukavuus! Ja kaikista ihmeellisintä on se, että tämä hyvyys lankeaa itse kullekin äärettömän mitättömästä maksusta! Vakinaiset kasvatit maksavat kolmesataa, puolivakinaiset kaksisataa ja ulkokasvatit sata. Tanssista, musiikista ja piirustuksesta on eri maksu vaimoni sopimuksen mukaan. Erinomainen kasvatustalo! Se sijaitsee Kissa- ja Viiskorwakatujen kulmassa alikapteenin lesken talossa. Vaimoani voi puhuttelua varten tavata kotona joka aika ja kasvatustaloksen ohjelmia saa ostaa ovenvartijalta 50 kop. kappale... (katsoo paperiin). No niin, kehoitan siis painamaan kaavan muistiin! Kemiallisesti on nikotini kokoonpantu kymmenestä atomista hiiltä, neljästätoista vetyä ja kahdesta asotia. Pyydän kirjottamaan muistiin... Se on näöltään väritöntä nestettä ja haisee ammoniakille (ottaa taskustaan rasiaa ja nuuskaa). Tupakassa on paitsi tupakkahappoa ja nikotinia, myöskin selvä kanvertin haju (aivastaa). Jättäen syrjään nikotelinin ja nikotianin (aivastaa) kohdistakaamme koko huomiomme nikotiinin (kuivaa nenäänsä). Mitä ihmeitä? Oikeastaan on meille tärkeää nikotinin välitön vaikutus (katsoo nuuskarasiaan) hermosolmuihin ja ruuansulatuskanavan lihaksiin. Herranen aika! Taasenkin! (Aivastaa). Mutta minkä niille kelvottomille tytön ilkiöille tekee? Eilen panivat ne nuuskarasiaani puuderia ja tänään jotain kirvelevää, haisevaa totkua... (aivastaa ja hieroo nenäänsä). Tämä on illettävää! Senkin siivottomat heittiöt! Herra ties, minkä jomotuksen mokoma sotku saa aikaan sieramissa! Hyi!... Te ehkä huomaatte tästä heidän menettelystään, ettei vaimoni kasvatustaloksessa vallitse ankara kuri? Ei, kuulijani, siihen ei ole syynä kasvatustalo! Ei ensinkään! Syynä on yhteiskunta. Te olette syypäät! Perheen on käytävä käsikädessä koulun kanssa, mutta niinkö on laita? (Aivastaa). Ottakaa esimerkiksi vaimoni perhe... Tämä perhe on aina kulkenut käsikädessä vaimoni kasvatustaloksen kanssa, saatte uskoa, ettei ainoakaan vaimoni tyttäristä tohdi tehdä moista työtä vanhaa opettajaansa kohtaan! Mutta se sikseen! (Aivastaa). Sikseen... Nikotini saattaa vatsan ja suolet tetaniseen tilaan, s.o. tilaan, jota kutsutaan: tetanus! (Paussi). Huomaan useiden kasvoilla hymyä... Nähtävästi eivät kaikki kuulijat ole oivaltaneet käsiteltävänämme olevan aineen arvoa. Teidän joukossanne, on myöskin sellaisia, jotka pitävät sopivana nauraa, silloin kun puhujalavalta kaikuu ankaran tieteen pyhittämiä totuuden sanoja! (Huokaa raskaasti). Tietysti minä en uskalla teitä muistuttaa,

mutta... vaimoni tyttärille sanon minä aina: “älkää naurako sille, mikä on naurun yläpuolella!” (Aivastaa). Vaimollani on yhdeksän tytärtä. Vanhin Anna on 27-vuotias, nuorin 17. Kunnioitettavat läsnäolijat! Kaikki, mitä luonnossa vain on kaunista, puhdasta, suurta, kaikki se on kertynyt noihin yhdeksään nuoreen, siveään olentoon! Antakaa anteeksi tämä innostukseni ja... ääneni vapiseminen, sillä teidän edessänne on onnellisin isä! (Huokaa). Kuinka vaikeaa onkaan meidän aikoina saada miestä! Äärettömän työlästä! Ja tuskin yhdellekään ainoalle saa! (Nyökyttelee päätään). Ah, nuoret miehet! Itsepäisyydellänne ja aineellisella suunnallanne riistätte te itsellänne yhden korkeimpia nautintoja, perhe-elämän onnen! Oi, jospa tietäisitte mitä se on! Olen elänyt vaimoni kanssa 33 vuotta ja voin vakuuttaa, että ne ovat olleet elämäni parhaimmat vuodet. Ne ovat kuluneet kuin suloinen tuokio... (itkee). Kuinka usein olenkaan häntä vihoittanut heikkoudellani! Vaimo parkani! Vaikka olenkin nöyrästi ottanut vastaan rangaistukset, millä sitte olen palkinnut hänen vihansa? (Pausi). Vaimoni tyttäret ovat näin kauan olleet menemättä naimisiin siitä syystä, että he ovat kainoja ja siksi, etteivät miehet saa heitä koskaan nähdä. Pitoja ei vaimoni voi pitää... päivällisille ei kutsu koskaan ketään, mutta... voin sen teille sanoa salavihkaa... (astuu lähemmä ja kuiskaa), vaimoni tyttäriä voi nähdä suurina pyhinä heidän tädillään Natalia Semjonowna Saweiljuhinilla, samalla henkilöllä, jolla on kaatuva ja joka keräilee vanhoja rahoja... Siellä on kestitystäkin... Ja kun siellä ei satu olemaan vaimoani, niin voi... (lyö luunapin leukansa alle). Vaan... tosiaankin... ajan vähyyden tähden älkäämme poiketko aineestamme... Minä puhuin viimeksi tetanuksesta... Muuten... (katsoo kelloa)... jääköön seuraavaan kertaan. (Korjaa liiviään ja astuu mahtavasti pois).

MATKAN VARRELLA.

Kultapilvi yönsä lepäeli
Jättivuoren rinnoill' ylevillä...

Lermontow.

Huoneessa, jota ravintolanpitäjä itse, kasakka Semjon Tshistopljuj, sanoo "vierashuoneeksi", koska se on määrätty ainoastaan matkustaville, istui suuren maalaamattoman pöydän ääressä kookas, leveäharteinen, neljänkymmenen korvissa oleva mies. Hän istui pää käsinojossa pöytää vasten ja nukkui. Talikynttelin tynkä, joka oli pistetty pumadapurkkiin, valaisi hänen vaaleaa partaansa, jykevän, leveän nenän, ahavan syömät kasvot ja tuuheat, mustat kulmakarvat, jotka laskeutuivat ummistuneiden silmien ylle. Nenä, posket, kulmakarvat — kaikki piirteet ja kukin niistä erikseen olivat karheat ja raskaat kuin "vierashuoneen" huonekalut, mutta yleensä näyttivät ne verrattain sopusuhtaisilta, jopa kauniillakin. Semmoinenhan se on, kuten sanotaan, venäläisten kasvojen planeetti: kuta jykevämmät ja räikeämmät niiden piirteet ovat, sitä pehmeämmiltä ja suopeammilta ne näyttävät. Pukuna oli miehellä herrastakki, jonkun verran kulunut, mutta raidattu leveällä, uudella nauhalla, samettiliivit ja leveät housut, joiden lahkeet olivat suurien saappaiden varsissa.

Eräällä penkillä, joita oli pitkin seiniä, nukkui ketunnahkaturkin karvapuolella noin kahdeksan vuoden ikäinen tyttö ruskeassa mekossa ja pitkissä, mustissa sukissa. Tytön kasvot olivat kalpeat, tukka pellavainen, hartioiden hoikat, koko ruumis laiha ja vetelä, mutta nenä pisti kasvoista samanlaisena paksuna ja rumana pallukkana kuin miehelläkin. Hän nukkui sikeästi.

Vierashuone oli juhla-asussa. Ilmassa oli äsken pestyjen lattioiden haju, nuoralla, joka ulottui huoneen läpi seinästä toiseen, ei nyt riippunut, kuten ennen, riepui ja nurkassa pöydän yläpuolella paloi pieni lamppu, josta lankesi valoläiskä Pyhän Yrjänän kuvalle. Nurkan kummallakin puolen oli seinillä joukko kömpelöitä rahvaankuvia niin järjestettyinä, että uskonnollisia aiheita esittävät ankaran asteettain muuttuivat maallista elämää esittäviksi. Kynttelin tyngän ja lampun himmeässä valossa muodostelivat kuvat yhtäjaksoisen, mustatäpläisen juovan. Vaan kun kaakeli-uuni, jonka mieli teki laulaa yhteen ääneen pyryn kanssa, vinkuen veti sisäänsä ilmaa ja halot aivan kuin henkiin heräten väläyttelivät kirkkaita leimuja, silloin alkoi pyöreähirsisillä seinillä hyppiä ruskeita pilkkuja ja nukkuvan miehen pään yläpuolella välkähti milloin isä Serafimin, milloin shahi Nassr-Eddinin kuvat.

Ulkona myllersi tuisku. Jotain vimmittua, vihaista, mutta syvän onnetonta ja petomaisen raivokasta kiuhi ja ryöppysi ravintolan nurkissa ja tuntui kuin olisi se tahtonut hyökätä sisään. Se jyskytti ovea, kolhi ikkunoita, ruski seinissä ja katolla, toisinaan oli sen äänessä uhmaa, toisinaan se rukoillen vaikeroi, vaan sitte tuokioksi taukosi ja voitonriemuisesti, kavalasti ulvoen syöksähti savutorveen. Vaan uunissa leimahtelivat puut ja tuli hyöksähti vihaisena kuin kahlekoira vihollista vastaan, alkoi taistelu ja sitte kuului valitusta, kirkumista ja hurjaa kiljuntaa. Ja kaikessa tässä kuulosti sen ärjyvää tuskaa, tyydyttämätöntä vihaa ja loukkaantunutta voimattomuutta, joka aina oli tottunut

voittamaan.

Tätä villiä, petomaista leikkiä kuuntelemaan näytti “vierashuone” iäksi mykistyneen. Vaan jonkun ajan kuluttua kirahti ovi ja huoneeseen astui palveluspoika, jolla oli uusi karttuunipaita päällä. Toista jalkaansa ontuen ja unisilla silmillään muljoillen hän niisti sormillaan kynttelin, lisäsi puita uuniin ja meni pois. Samassa kuului Rogatshista, jonne ravintolasta oli kolmensadan askeleen paikoille, kellon ääni, joka ilmotti puoliyötä. Tuuli ryöpytti kellon ääniä aivan kuin lumihiutaleitakin. Se karkasi niiden kimppuun, pyöritteli ympäri ilmojen lakeuksia, niin että muutamat äänet katkeilivat tai venyivät pitkiksi, lainehtiviksi soinnuiksi, toiset taas kokonaan kuolivat vihurin pauhuun. Eräs ääni soi niin selvästi, että luuli sen tulevan ikkunan alta. Turkilla nukkuva tyttö vavahti ja nosti päätään. Hän katsoi tuokioisen pimeään ikkunaan ja Nassr-Eddiniin, jolla silloin läikkyi uunin punerva hohde ja siirsi sitte katseensa nukkuvaan mieheen.

— Isä! — sanoi hän.

Mies ei liikahtanut. Tyttö liikautti vihaisesti kulmakarvojaan, painautui pitkälleen ja veti jalkansa koukkuun. Oven takana haukotteli joku pitkään ja kovasti. Kohta sen jälkeen kuului oven narinaa ja epäselviä ääniä. Joku oli tullut sisään ja pudisteli lunta päältään ja kopisteli huopakenkiään.

— Mitä? — kysyi veltto naisääni.

— Neiti Ilowaiskaja on saapunut, — vastasi bassoääni.

Taas narahti ovi, josta tunkeusi sisään myöskin tuulen ryöppy. Joku, luultavasti ontuva poika, hypähti vierashuoneen ovelle, rykäisi kunnioittavasti ja tarttui ovilukkoon.

— Tänne, matushka-neiti, — sanoi laulava naisääni, — täällä on puhdasta.

Ovi aukeni selälleen ja kynnykselle ilmestyi parrakas mies, joka oli kyytimiehen kauhtanassa, suuri matkalaukku harteilla ja koko mies kiireestä kantapäähän lumen pöpperössä. Hänen jälestään astui huoneeseen pieni, melkein kahta vertaa häntä lyhyempi nainen kasvoita ja käsittä, sillä hän oli niin tarkkaan vaatteilla kääritty ja turottu, että näytti nyytiltä.

Kyytimiehestä ja nyytistä levisi kostea haju ja kynttelin liekki alkoi häilyä.

— Kaikellaista tyhmyyttä! — virkkoi nyytti vihaisesti. — Mainiosti olisi voinut ajaa edelleen. Ei jäänyt jällelle kuin kaksitoista virstaa ja sekin enimmäkseen metsätietä. Mihin sitä olisi eksynyt?

— Vaikkei olisi eksytty, mutta kun eivät hevoset ota kulkeakseen, — vastasi kyytimies, — Enhän minä Herra nähköön tahallani!

— Mihin ihmeelle lie tultukaan. Hiljaa... täällä taidetaan nukkua.

Mene pois.

Kyytimies laski matkalaukun lattialle, jolloin hänen harteiltaan luiskahti lumilepeitä, sihautti nenäänsä ja läksi. Sitte näki tyttö, kuinka nyytin keskestä pisti esiin kaksi kättä, jotka alkoivat purkaa saalien, huivien ja vöiden paksua kerrosta. Ensin kirposi lattialle suuri saali, sitte paslikka, sen jälkeen valkea villahuivi. Kun pää oli vapautunut kääreistä ja nainen oli riisunut matkaturkin, tuli hän puolta hoikemmaksi. Nyt oli vielä päällä pitkä,

harmaa nuttu, jossa oli suuret napit ja jonka taskut olivat pullollaan. Yhdestä taskusta hän veti jonkun paperikäärön, toisesta nipun suuria, raskaita avaimia, jotka hän pani niin varomattomasti pöydälle, että nukkuva mies liikahti ja avasi silmänsä. Hetkisen mies katsoi tylsästi ympärilleen aivan kuin käsittämättä missä hän oli, sitte puisteli päätään ja siirtyi istumaan nurkkaan. Nainen riisui palton, josta hän kepeni taas puolta hoikemmaksi, veti jaloistaan karvakengät ja istuutui.

Nyt hän ei ollut enää nyytin näköinen. Hän oli pieni, laiha, 20 paikoilla oleva tummatukkainen nainen, niin hoikka ja soleva kuin mato, kasvot valkeat, pitkähköt ja tukka aaltoileva. Hänen nenänsä oli pitkä ja terävä, leuka myöskin pitkä ja terävä, silmäripset pitkät ja tämän yleisen terävyyden tähden tuntuivat hänen kasvonsa pistäviltä. Mustassa puvussaan, jonka kaulantiehys ja hihat olivat täynnä pitsejä, terävine kyynäspäineen ja ruusunpunaisine sormineen hän muistutti keskiaikaisten englantilaisten naisten muotokuvia. Ja vakava, miettivä kasvojen sävy lisäsi vielä enemmän tuota yhtäläisyyttä.

Nainen silmäili huonetta, vilkasi syrjäkariin mieheen ja tyttöön ja olkapäitään kohauttaen istuutui ikkunan ääreen. Tummat ikkunat vapisivat kostean länsituulen puhalluksesta. Suuria lumihöytäileitä tuiskusi valkealle välähtäen ruutuja vasten, josta ne tuuli karisti kuitenkin pois. Raivokas myrskyn soitto yltyi ylytmistään...

Pitkän äänettömyyden jälkeen alkoi tyttö mutista ja sanoi vihaisesti:

— Herra Jumala, miten olen onneton! Kaikista onnettomin!

Mies nousi ylös ja varovin askelin, jotka eivät ollenkaan sopineet hänen suureen kokoonsa ja tuuheaan partaansa, sipsutteli tytön luo.

— Etkö nuku, tyttöseni? — kysyi hän anteeksipyytävällä äänellä. — Mitä tahdot?

— En mitään! Olkapäätäni kivistää. Sinä, isä, et ole hyvä ihminen ja Jumala rankasee sinua! Saat nähdä, että rankasee!

— Kultaseni, en ole tiennyt, että olkapäätäsi kivistää, mutta minkäs minä sille voin, lapseni, — sanoi mies tavalla, jolla juopuneet miehet pyytävät anteeksi ankarilta vaimoiltaan. — Sitä pakottaa vain matkustamisen tähden. Huomenna pääsemme perille, lepäämme ja sitte se heittää.

— Huomenna, huomenna... Sinä sanot minulle joka päivä: huomenna. Meidän on kulettava vielä kaksikymmentä päivää.

— Totta totisesti, lapseni, me pääsemme huomenna perille. Minä en valehtele milloinkaan enkä ole syyssä, jos myrsky meidät yllätti.

— En jaksa enää kärsiä, en jaksa, en! Tyttö potkasi rutosti toisella jalallaan ja parahti katkerasti itkemään. Hänen isänsä viittasi kädellään ja katsahti hämillään naiseen. Tämä kohautti olkapäitään ja meni veltosti tytön luo.

— Kuulehan, kultaseni, — sanoi hän, — älä viitsi itkeä. Eihän se ole hauska, jos olkapäätä kivistää, vaan minkäs sille tekee.

— Nähkääs, hyvä neiti, — sanoi mies nopeasti aivan kuin itseään puolustellen, — emme

ole nukkuneet kahteen yöhön ja olemme ajaneet kurjilla ajoneuvoilla. Ei siis ole ihme, jos häntä kivistää. Ja sitte sattui meille vielä päihtynyt kyytimies, matkalaukku varastettiin meiltä, koko ajan vinha ryöppy... Minäkin rupesin voimaan pahoin nukkumisesta istuvassa asennossa. Jumaliste, Sasha, sinuttakin on tässä paha elämä, vaan sinä vielä itket.

Mies pudisti päätään, viittasi kädellään ja istuutui.

— Älä tosiaankaan itke enää, — sanoi neiti, — pikku lapsethan vain itkevät. Jos sinä, kultaseni, olet sairas, niin pitää riisuutua ja nukkua. Ruvetaanpas riisumaan.

Kun tyttö oli riisuttu ja rauhottunut, syntyi taas äänettömyys. Neiti istui ikkunan edessä ja katseli neuvottomana huonetta, pyhimyksenkuvaa ja uunia. Hänestä näytti kummalliselta sekä huone että paksunenäinen tyttö, joka oli lyhyessä pojan paidassa ja tytön isä. Tämä omituinen mies istui nurkassa, silmäili hämillään kuin päihtynyt ympärilleen ja hieroskeli kämmenperällään kasvojaan. Hän oli vaiti, mulkoili silmillään ja hänen muodostaan oli vaikea päättää, että hän hevin alkaisi puhua. Mutta hän alkoi kuitenkin ensiksi puhelun. Polviaan sivellen ja rykäistyään hän sanoi naurahtaen:

— Kummallista, tosiaankin! Mahdoton on uskoa omia silmiäänkään: senkö lempoa varten on kohtalo meidät ajanut tähän inhottavaan ravintolaan? Mitä se on sillä tahtonut ilmaista? Elämä tekee toisinaan semmoisia *salto mortale*, ettei voi muuta kuin neuvottomana hölmistellä. Matkustatteko te, neiti, kauas?

— En, — vastasi neiti. — Minä matkustan meidän maatilallemme, jonne täältä tulee kaksitoista virstaa, meidän karjakartanoomme isäni ja veljeni luo. Olen itse Ilowaiskaja ja karjakartanoakin nimitetään Ilowaiskiksi. Kyllä on kauhea sää!

— Pahempaa ei voi olla.

Ontuva poika tuli huoneeseen ja pisti purkkiin uuden kynttelin,

— Paneppas, poika, teekeittiö tulelle, — virkkoi mies hänelle.

— Kukas tähän aikaan teetä juo? — sanoi poika. — Synti on juoda ennen aamujumalanpalvelusta.

— Olkoon vain, poika, et sinä tulisessa pätsissä korvennu, vaan me...

Teetä juodessa uudet tuttavukset rupesivat puhelemaan. Ilowaiskaja sai tietää, että hänen puhetoverinsa nimi oli Grigori Mihailowitsh Liharew, että hän on sen saman Liharewin veli, joka on erään naapuri ujesdin päällikkönä ja että hän itsekkin oli ennen ollut tilanomistaja, vaan "joutunut aikoinaan rappiolle". Liharew taas sai tietää, että Ilowaiskajaa kutsuttiin Maria Mihailownaksi, että hänen isällään oli suuremoinen maatila, vaan että isännyyttä täytyy hänen pitää yksinään, koska isä ja veli katsovat elämää sormiansa välitse ja pitävät liian paljon hevosista.

— Isä ja veli ovat karjakartanossa ihan yksinään, — sanoi Ilowaiskaja sormiaan vilkuttaen (keskustellessa hänellä oli tapana vilkuttaa sormiaan kasvojensa edessä ja lipaista jokaisen lauseen perästä terävällä kielellään huuliaan). Miehet ovat huoletonta väkeä eivätkä itsensä tähden pane rikkaa ristiin. Saapas nähdä, ken heille valmistaa paaston päättäjäsaterian! Äitiä meillä ei ole ja palvelijat ovat semmoisia, etteivät minutta saa siivolleen liinaa pöydälle. Voi kuvitella heidän asemansa! He jäävät ilman ateriala ja minun pitää istua täällä koko yö.

Ilowaiskaja kohautti olkapäitään, ryyppäsi teetä ja jatkoi:

— On juhlia, joilla on oma tuoksunsa. Pääsiäisenä, helluntaina ja jouluna on ilmassa jokin erityinen tuoksu. Suruttomatkin ihmiset rakastavat noita juhlia. Minun veljeni esimerkiksi selittää, ettei Jumalaa ole, vaan pääsiäisenä ehättää ensimmäisenä aamukirkkoon.

Liharew loi katseensa Ilowaiskajaan ja naurahti.

— Sanotaan, ettei Jumalaa ole, — jatkoi Ilowaiskaja myöskin naurahtaen, — mutta sanokaas minulle, miksi kaikki kuuluisat kirjailijat, oppineet ja yleensä viisaat ihmiset kääntyvät elämänsä lopulla uskovaisiksi?

— Ken ei nuorena ole osannut uskoa, se ei usko vanhanakaan, olipa hän vaikka itse viisauden isä.

Rykimisestä päättäen oli Liharewilla bassoääni, mutta luultavasti peläten puhua kovasti tai liiallisesta kainoudesta hän puhui tenoriäänellä. Oltuaan vähän aikaa ääneti hän huokasi ja sanoi:

— Minä käsitän asian niin, että usko on hengen kyky. Se on sama kuin lahjakkuus: sen täytyy olla synnynnäistä. Mikäli voin päättää itsestäni, niistä ihmisistä, joita elämässäni olen tuntenut ja kaikesta siitä, mitä on ympärilläni tapahtunut, on tuo kyky ominaista venäläisille mitä suurimmassa määrässä. Venäläinen elämä muodostaa koko joukon uskoja ja viehtymyksiä, vaan uskon puutetta ja kieltämistä se ei ole edes haistanutkaan, jos tietää tahdotte. Jos venäläinen ei usko Jumalaan, niin merkitsee se, että hän uskoo johonkuhun muuhun.

Liharew otti Ilowaiskajan tarjooman teekupin, härppäsi siitä yhdellä kertaa puolet ja jatkoi:

— Kerron teille itsestäni. Minun sieluuni on luonto pannut tavattoman kyvyn voida uskoa. Puolet elämäni olen kulkenut ateistien ja nihilistien kirjoissa, mutta elämässäni ei ole ollut ainoatakaan hetkeä, jolloin en olisi uskonut. Kaikki lahjakkuus paljastuu tavallisesti jo lapsuudessa, niinpä minunkin kykyni alkoi tuntua jo silloin, kun pöydän alla pienenä ryömiskelin. Minun äitini piti siitä, että lapset söivät paljon, ja kun hän syötti minua, hoppusi hän: “Syö, tärkeintä elämässä on soppa!” Minä uskoin, söin soppaa kymmenen kertaa päivässä ja söin kuin haikala, että viimeiseltä inhotti ja pyörrytti. Lapsenhoitaja kertoi satuja, ja minä uskoin haltijoihin, hiisiin ja kaikkeen muuhun roskaan. Toisinaan varastin isältä myrkyä, ripottelin sitä namusille, joita kuletin ullakolle, että muka haltijat olisivat kuolleet ja hävinneet maan päältä. Ja kun opin lukemaan ja ymmärtämään luettua, silloin se vasta rasavillin elämä alkoi! Karkailin Ameriikkaan, elostelin rosvona, pyrin luostariin ja otin pieniä poikia piinaamaan minua kuten Kristusta. Ja huomatkaa, että uskoni oli aina virkeä ja toimielias. Kun karkailin Ameriikkaan, houkuttelin aina mukaani jonkun samallaisen tyhmyrin kuin itsekin olin, ja minä olin iloinen, kun vilussa värjöttelin kaupungin tulliportin takana ja sain selkääni. Milloin elostelin rosvona, oli minulla kotiin, tullessa ehdottomasti naama verillä. Lapsuus, kuten huomaatte, oli mitä levottomin! Kun minut sitte pantiin kouluun ja siellä alkoi suuri totuuksien tulva, kuten esimerkiksi, että maa kiertää aurinkoa tai ettei valkoinen väri ole valkeaa, vaan on muodostunut seitsemästä eri värisiä, meni pääni pyörälle. Kaikki kieppui päässäni yhtenä mylläkkänä: Josua, joka oli pysähdyttänyt auringon kulustaan ja äitini, joka profeetta Eliaan nimessä kielsi ukkosen johdon ja isäni, joka ei välittänyt niistä totuuksista, joita minä olin oppinut.

Terävyyteni innostutti minua. Minä kuleskelin kuin raivoisa vihuri ympäri taloa ja talleissa ja saarnailin totuuksiani, kauhistuin muiden tietämättömyyttä ja leimusin vihasta kaikkia niitä kohtaan, jotka valkeassa värissä näkivät ainoastaan valkeaa... Tyhjänpäiväistä hän se muuten oli ja poikamaista. Vakava ja niin sanoakseni miehevä innostus alkoi minussa yliopistossa. Oletteko te, neiti suorittaneet jonkun oppikurssin?

— Olen. Nowotsherkaskissa, Donin instituutissa.

— Varsinaisilla kursseilla ette ole ollut? Siis te ette tiedä, mitä ovat tieteet. Kaikilla tieteillä, niin paljon kuin niitä tässä maailmassa on, on yksi ja sama passi, jota ilman ne pitävät itseään mahdottomina: pyrkimys totuuteen! Jokaisella niistä, vieläpä jollakin farmakognosialla on päämääränä totuus, vaan ei elämän hyöty eikä mukavuudet. Merkillistä! Kun te alatte tutustua johonkuhun tieteeseen, niin hämmästyttää teitä ennen kaikkia sen alku. Minä sanon teille, ettei ole mitään sen viehättävämpää eikä suuremmoisempaa eikä mikään huumaa ja tempaa ihmisen mieltä niin voimakkaasti kuin jonkun tieteen alku. Jo viidestä ensi luennosta saa mitä kirkkaimpien toiveiden siivet ja tuntee olevansa totuuden herra. Ja minä antauduin tieteille rajattomasti ja intohimoisesti kuin lemmitylle naiselle. Minä olin niiden orja enkä niiden ulkopuolella tahtonut tietää mistään muusta auringosta. Yöt päivät, selkää suoristamatta pänttäilin päähäni, itkin ja tuskailin ja kirosin kirjoja, kun näin ihmisten kytkevän tieteitä itsekkäiden etujen palvelukseen. Mutta viehätyksen vallassa en pysynyt kauvan. Seikka on nähkääs semmoinen, että jokaisella tieteellä on alkunsa mutta ei ollenkaan loppua enemmän kuin murtolukujen jatkuvassa sarjassa. Eläintiede tuntee 35,000 hyönteislajia, kemia 60 yksiaineista alkuainetta. Jos näiden numeroiden perään ilmestyy aikaa myöten kymmeniä nollia, pysyy eläintiede ja kemia yhtä kaukana lopustaan kuin nytkin ja aikamme tieteellinen työ tulee olemaan kokonaan numerojen kasvattamista. Tämän konstin minä keksin silloin, kun tapasin 35,001:nen lajin tyydytystä tuntematta. Pettymystä en kuitenkaan ole ehtinyt tuntea, koska minut kohta valtasi uusi usko. Lyöttäydyin nihilistiksi, levittelin sen julistuksia ja otin osaa sen pimeihin tekoihin ja vehkeisiin. Tunkeudu in rahvaan syviin kerroksiin, palvelin tehtaissa, olin voitelijan ammatissa ja lotjanvetäjänä. Mutta kun sitte pitkin Venäjää kuleksien sain hajua Venäjän kansan elämästä, tuli minusta tuon elämän lämmin ihailija. Rakastin Venäjän kansaa aina kärsimyksiin asti, rakastin ja uskoin sen Jumalaan, kieleen, luovaan voimaan. Ja niin edespäin, ja niin edespäin... Olen ollut aikani slavofili, ukrainafili, arkeologi, kansan tuotannon parhaiden esineiden kokoilijana... olen ihannellut aatteita, ihmisiä, tapauksia, paikkoja... viehätystä, viehätystä loppumattomiin! Viisi vuotta takaperin minä en tunnustanut mitään omistusoikeutta ja minun viimeisenä uskonani oli se, ettei pahaa pidä vastustaa.

Sasha huokasi katkonaisesti ja kääntelihe. Liharew meni hänen luokseen.

— Lapseni, etkö tahdo teetä? — kysyi hän hellästi.

— Juo itse! — vastasi tyttö äreästi.

Liharew joutui hämilleen ja palasi nolona paikalleen.

— Teillä näkyy olleen hauska elo, — virkkoi Ilowaiskaja. — On kyllä muistelemista.

— Niin, hauska taitahan se tuntuneen, kun istuu teekupin ääressä hyvän puhetoiverin kanssa ja loruaa, vaan kysykääpä, minkä minulle on se hauskuus maksanut. Kuinka paljo olen

saanut maksaa elämäni vaihtelevaisuudesta? Minä, neitiseni, en ole uskonut, kuten uskoo saksalainen filosofian tohtori enkä ole korven syvyydessä elämäni viettänyt, vaan jokainen uusi uskoni on minua vääntänyt ja muokannut kuin vemmelpuuta ja repinyt kappaleiksi ruumiini. Päätäkää itse. Olin yhtä rikas kuin veljeni, vaan nyt olen kerjäläinen. Viehätysten huumeessa menetin sekä oman että vaimoni omaisuuden ja paljo vieraita varoja. Nyt olen 42 ikäinen, vanhuuden kynnyksellä, vaan koditon olen kuin koira, joka on yöllä häipynyt isäntänsä kuorman perästä. Koko elämäni aikana en ole tiennyt, mitä lepo on. Henkeni on lakkaamatta ahdistusta nähnyt, jopa toivojakin potenu... Olen saanut kuihtua säännöttömästä, raskaasta työstä, nähnyt puutetta, istunut viisi kertaa vankilassa, piileksinyt Arhankelin ja Tobolskin lääneissä... Kirvelee, kun muistelee! Olen elänyt, mutta huumeen kourissa en ole nähnyt itse elämän kulkua. Uskotteko, etten muista ainoatakaan kevättä, en ole huomannut, että vaimo minua rakasti, että minulle syntyi lapsia? Ja mitä vielä sanoisinkaan teille? Kaikille niille, jotka minua ovat rakastaneet, olen minä ollut onnettomuus... Äitini käy jo 15 vuotta surupuvussa minun tähteni ja minun ylpeiden veljieni, jotka minun tähteni ovat saaneet kärsiä katkeria tuskia, saaneet punastua, raataa olkansa takaa, hukata rahaa, rupesivat viimeisellä vihaamaan minua kuin myrkkyä.

Liharew nousi ylös, mutta painautui jälleen istumaan.

— Jos minä olisin ainoastaan onneton, niin Jumalaa korkeasti ylistäisin, — jatkoi hän Ilowaiskajaan katsomatta. — Minun oma onnettomuuteni haipuu kaukaisuuteen, kun muistelen, miten usein olen viehätysteni vaiheissa ollut järjetön, kaukana totuudesta, väärintekevä, julma, vaarallinen. Miten monesti olenkaan sydämeni syvyydestä vihannut ja halveksinut niitä, joita olisi pitänyt rakastaa ja — päinvastoin. Tuhansia kertoja olen nahkaani vaihtanut. Tänään minä uskon, polvistun maahan, vaan huomenna pelkurina karkaan äskeisten jumalieni ja ystävieni luota. Jumala yksin on nähnyt, miten usein olen viehtymiseni tähden häpeästä itkenyt ja päänalustani järsinyt. En kertaakaan ole elämässäni tahallani valehdellut enkä pahaa tehnyt, mutta ei ole omatuntoni puhdas! Neitiseni, en saata edes kehua sillä, ettei omallatunnollani olisi yhdenkään kuolemaa, sillä omien silmienihän nähden vaimoni heitti henkensä, jonka olin kuihduttanut huolettomalla hurjuudellani. Niin, vaimoni! Kuulkaa, jokapäiväisessä elämässä on kaksi käsitystä naisesta tavallisinta. Yhdet mittailevat naisten pääkalloja todistaakseen, että nainen on alempana kuin mies, etsivät hänen puutteitaan herjatakseen häntä, voidakseen olla jotain hänen silmissään ja puolustaakseen elämellisyttään. Toiset taas koettavat voimiensa takaa nostaa naisen itsensä tasalle eli toisin sanoen pakottaa hänet pänttäämään päähänsä nuo 35,000 lajia, kirjottamaan ja lukemaan samoja tyhmyyksiä, joita he itsekin kirjottavat ja lukevat. Liharewin kasvoille nousi tumma varjo. — Minä sanon teille, että nainen on aina ollut ja tulee olemaan miehen orjana, — jatkoi hän bassoäänellä ja nyrkkiä pöytään iskien. — Hän on herkkä ja pehmeä kuin vaha, josta mies on muovailnut, mitä ikinä on mielensä tehnyt. Herra Jumala tosiaankin! Miten kurjan kurjasta miehen päähänpistosta nainen on kerinnyt hiuksensa, hylännyt perheensä, kuihtunut ja kuollut vieraalla maalla... Niistä aatteista, joiden tähden hän on uhrannut itsensä, ei ole yhtään naisellista. Rajaton, uskollinen, altis orja! Pääkalloja en ole mitannut, mutta minä puhun raskaasta, katkerasta kokemuksesta. Ylväimmät, itsenäisimmät naiset, joille minun on onnistunut kertoa huumaukseni, ovat kulkeneet perässäni mitään aprikoimatta ja kyselemättä ja tehden kaikki, mitä olen tahtonut. Erästä nunnasta tein nihilistin, joka, kuten jälestäpäin sain

tietää, ampui santarmin. Minun vaimoni ei jättänyt minua mieroa vaeltaessani hetkeksikään ja tuuliviirin tavoin kääntyi hänen uskonsa sitä mukaa, kuin minä mistäkin viehätyin.

Liharew hypähti pystyyn ja alkoi astua huoneessa.

— Jaloa, ylevää orjuutta! — sanoi hän käsiään läiskyttäen. — Siinä juuri onkin naisen elämän korkea ajatus! Kaikenkarvaisesta hassutuksesta, jota on kertynyt minun päähäni koko siltä ajalla, jolloin olen ollut tekemisissä naisten kanssa, on minun muistooni jäänyt aivan kuin siivilään — ei suinkaan aatteita, ei järkeviä sanoja eikä filosofiaa, vaan tuo ääretön alistuminen kohtaloon, tuo ääretön laupeus, kaikkianteesiantavaisuus...

Liharew puristeli nyrkkiään, tuijotti yhteen kohtaan ja kummallisen intohimoisesti ponnistaen, aivan kuin jokaista sanaa imeskellen jatkoi hän yhteenpurislettujen hampaiden välistä.

— Tuo... tuo ylevä vaivojen kestäminen, uskollisuus hautaan saakka, sydämen runollisuus... Elämänajatus on juuri tuossa marttyyrikuolemassa, josta ei valitus kuulu, kyynelissä, jotka pehmittävät kiven, rajattomassa, kaikkianteesiantavassa rakkaudessa, joka luo elämän kaaokseen valoa ja lämpöä...

Ilowaiskaja nousi hiljaa ylös, otti askeleen Liharewia kohti ja kiinnitti katseensa hänen kasvoihinsa. Kyynelistä, jotka kimaltelivat miehen silmäripsissä, väräjävästä, intohimoisesta äänestä ja kasvojen punasta käsitti hän, etteivät naiset olleet Liharewin puheen satunnaisena ja tyhjänä aiheena. Ne olivat hänen uuden viehätyksensä tai, kuten hän itse sanoi, uuden uskonsa esineenä. Ensi kerran elämässään näki Ilowaiskaja edessään innostuneen, tulisesti uskovan miehen. Kädenliikkeineen ja säihkyvine silmineen hän tuntui Ilowaiskajasta mielettömältä, raivokkaalta, mutta hänen silmiensä tulesta, puheesta ja kookkaan ruumiin liikkeistä hehkui niin voimakas kauneus, että Ilowaiskaja huomaamattaan seiso i hänen edessään aivan kuin maan alle vajonneena ja riemuavin silmin katsoi hänen kasvoihinsa.

— Ja äitini sitte! — puhui hän ojentaen käsiään Ilowaiskajaa kohti rukoilevin kasvoin. — Olen myrkyttänyt hänen elämänsä, tahrinut hänen käsityksensä mukaan Liharewin suvun maineen ja tuottanut hänelle niin paljon kipua ja tehnyt pahaa, että vain pahin vihollinen voi tehdä niin ja mikä on ollut seuraus? Veljet antavat hänelle muutamia ropoja hartaustoimituksia varten, vaan äiti kieltäytyy tyydyttämästä uskonnollisia tunteitaan, säästää nuo roivot ja lähettää salaa tuhlaajapojalleen Grigorille! Yksistään tämä pikku seikka kasvattaa ja jalostaa henkeä paljoa voimakkaammin kuin mitkään teorit ja 35,000 lajia. Voisin kertoa teille tuhansia esimerkkiä. Otetaan vaikka teidät! Ulkona on yö ja myrsky, vaan te matkustatte isänne ja veljenne luo lämmittääkseen heitä suurena juhlana hellyydellänne, vaikka he eivät mahda teitä muistellakaan, ovat unohtaneet teidät. Mutta rakastukaahan vain kovasti johonkuhun ihmiseen, niin saattepa nähdä, että menette hänen jäljestään vaikka pohjoisnavalle. Vai mitä?

— Niin, jos... kerran rakastan.

— Siinäpä se! — riemahti Liharew. — Jumaliste, miten olen iloinen, että tutustuin teihin! Kohtaloni on niin hyvä, että se aina antaa minun tavata mainioita ihmisiä. Ei päivää, ettei semmoista tuttavuutta, että vaikka henkensä antaisi sen edestä. Tässä maailmassa on paljoa enemmän hyviä ihmisiä kuin pahoja. Teidän kanssanne olemme tässä avomielisesti

ja syviä säikeitä myöten pakisseet, aivan kuin oltaisi satavuotisia tuttavuksia. Toisinaan sattuu niin, että kymmenen vuotta saa murjottaa ja olla ääneti, salata kaikki vaimoltaan ja ystäviltään, vaan kun toisinaan tapaa rautatievaunussa koulupojan, niin avaa hänelle koko sydämensä. Teitä on minulla kunnia nähdä ensi kertaa, vaan olen tehnyt teille niin syvän katumuksen, etten koskaan ole semmoista tehnyt. Ja miksi?

Käsiään hieroskellen ja hymyillen Liharew käveli hieman aikaa huoneessa ja alkoi sitte taas puhua naisista. Tällä välin oli alettu soittaa aamukirkkoon.

— Hyvä Jumala! — itki Sasha. — Rupattelee eikä anna nukkua!

— Tosiaankin, — häpsähti Liharew, — anna anteeksi, kultaseni. Nuku, nuku... Paitsi häntä on minulla vielä kaksi poikaa, — kuiskasi hän. — Ne ovat setänsä luona, vaan tämä ei tule hetkeäkään toimeen isättä. Kituu, nurkuu ja niin on minuun takertunut kuin kärpänen hunajaan. Olen tässä, neitiseni, rupertellut tosiaankin liian kauan. Ei haittaisi, jos tekin levähtäisitte. Sallitteko, niin laitan teille vuoteen?

Lupaa odottamatta hän otti märän turkin, puistaisi sitä ja levitti penkille nurin, kokoili hujanhajan heitetyt huivit ja saalit, pani päänaluseksi torvelle käärityn palton ja kaiken tämän hän teki ääneti, kasvoilla orjamaisen harras innostus, aivan kuin ei olisi ollenkaan hamuillut naisen vaateriepuja, vaan kokoillut pyhän astian pirstaleita. Koko hänen vartalossaan kuvastui syyllisyyttä ja hätääntynyttä arkuutta, aivan kuin hän olisi häpeillyt hennon olennon läsnäollessa vartensa väkevyyttä ja kookkuutta.

Kun Ilowaiskaja oli asettunut levolle sammutti Liharew kynttelin ja istuutui jakkaralle uunin viereen.

— Niin, niin, neitiseni, — kuiskaili hän polttaen paksua paperossia ja puhaltaen savun uuniin. — Luonto on istuttanut venäläiseen uskon suuren kyvyn, tutkiskelevan järjen ja ajattelemisen lahjan, mutta kaikki tämä murskautuu pirstoiksi huolettomuuden, laiskuuden ja haaveilevan kevytmielisyyden kalliota vasten. Niin, niin...

Ilowaiskaja katseli kummissaan pimeään eikä nähnyt muuta kuin punaisen pilkun pyhimyskuvalla ja kekäleiden leimujen heijastuksen Liharewin kasvoilla. Pimeä, kellojen soitto, myrskyn ulvonta, ontuva poika, valitteleva Sasha, onneton Liharew ja hänen tarinansa — kaikki tämä sekottui ja sakoi yhdeksi valtavaksi vaikutukseksi ja avara maailma tuntui hänestä arvoitukselta, se humisi ihmeiden paljoutta ja lumoavien voimien huumaa. Kaikki äsken kuultu kaikui yhä vielä hänen korvissaan ja inehmon elämä kuvastui hänelle ihanana, runollisena taruna, jolla ei loppua ollut.

Ja valtava vaikutus kasvoi kasvamistaan, kietoi hulpeisiinsa tietoisuuden ja muuttui makeaksi uneksi. Ilowaiskaja nukkui, mutta näki pyhimyskuvalampun ja paksun nenän, jolla kekäleiden kerkeä valo punaisena hyppi.

Hän kuuli itkua.

— Rakas isä, — rukoili lapsen ääni, — mennään takasin sedän luo. Siellä on joulupuu! Siellä on Stepa ja Kolja!

— Kultaseni, minkä minä mahdan? — vakuutteli miehen hiljainen basso. — Ymmärrä minua, ymmärrä!

Ja lapsen itkuun yhtyi miehen itku. Tämä inhimillisen surun haikea valitus soi hänen

korvissaan niin suloisena, inhimillisenä säveleenä, että hänkin herposi sen nauttimisesta ja herahti itkuun. Sitte hän kuuli, miten kookas musta varjo hiipi hänen luokseen, nosti lattialle pudonneen saalin ja kääri sen hänen jaloilleen.

Ilowaiskaja heräsi kummalliseen kiljuntaan. Hän hypähti ylös ja katseli ihmetellen ympärilleen. Ikkunaan, josta toinen puoli oli lumen peitossa, kurkisti sarastuksen haaleva sini. Huoneessa oli harmaa hämärikkö, josta selvään erotti uunin, nukkuvan tytön ja Nassr-Eddinin. Uuni ja kyntteli olivat sammuneet. Avoimesta ovesta näkyi suuri ravintolahuone tiskineen ja pöytineen. Eräs mies, jolla oli tylsät mustalaiskasvot, seisoi ällistynein silmin keskellä huonetta lumesta sulaneessa vesilätäkössä ja piteli seivästä, jonka nenässä oli suuri, punainen tähti. Hänen ympärillään oli joukko pieniä poikia, jotka seisoivat yltäältä lumessa ja liikkumattomina kuin kuvapatsaat. Tähdän valo, joka heijasti punaisen paperin läpi, punersi heidän märkiä kasvojaan. Poikajoukko kirkui kuka miten taisi ja kirkunasta ymmärsi Ilowaiskaja vain yhden kupletin:

Hei sinä pikkunen poikanen,
Otappas veitsesi hienoinen,
Surmataa juutalainen,
Se ilkeä muukalainen...

Tiskin luona seisoivat Liharew, katsoi ihastuksissaan laulajiin ja löi jalallaan tahtia. Huomattuaan Ilowaiskajan hän hymyili kasvojensa täydeltä ja meni hänen luokseen. Ilowaiskaja hymyili myöskin.

— Hauskaa joulua! — sanoi Liharew. — Näin, että nukuitte hyvin.

Ilowaiskaja katsoi häneen ääneti ja hymyili yhä.

Yöllisen keskustelun jälkeen ei Liharew enää näyttänytkään hänestä kookkaalta eikä leveäharteiselta, vaan pieneltä, samaan tapaan, kuten meistä tuntuu pieneltä jättiläislaiva, jonka on sanottu kulkeneen valtameren poikki.

— No, nyt minun täytyy lähteä, — sanoi hän. — Pitää pukeutua.
Sanokaa, mihin te nyt olette menossa?

— Minäkö? Klinushkan asemalle sieltä Sergijewoon ja Sergijewosta 40 virstaa hevosella erään tolvanan, kenraali Shashkowskin kivihiihlikaivoksille. Veljeni ovat hankkineet siellä minulle työnjohtajan paikan. Rupean kivihiihlien kaivajaksi.

— Minä tunnen ne kaivokset. Shashkowski on minun setäni. Mutta... miksi te sinne menette? — kysyi Ilowaiskaja ihmetellen Liharewiin katsoen.

— Työnjohtajaksi, kaivostöitä johtamaan.

— Käsittämätöntä! — sanoi Ilowaiskaja. — Te menette kivihiihlikaivoksille. Mutta siellä on autioita aroja, puute ihmisistä ja semmoinen ikävä, ettette viihdy päivääkään. Hiili on mitä kurjinta, sitä ei osta kukaan ja setäni on petkuttaja, itsevaltiainen tyranni. Ette saa palkkaannekaan!

— Sama se, virkkoi Liharew välinpitämättömästi, — hyvä, kun pääsee edes kaivoksille.

Ilowaiskaja kohautti olkapäitään ja alkoi kävellä kiihkeästi edestakaisin.

— Käsittämätöntä, käsittämätöntä! — puheli hän vilkutellen sormiaan kasvojensa edessä.

— Mahdotonta ja... ja järjetöntä! Ajatelkaahan, että se on... se on pahempi maanpakoa, se on elävänä hautaamista. Ah, hyvä Jumala, — sanoi hän tulisesti ja astui Liharewin eteen. Hänen ylähuulensa värisi ja terävät kasvonsa kalpenivat. — Ajatelkaa tosiaankin autiota aroa ja yksinäisyyttä. Siellä ei ole, kenen kanssa sanan vaihtaisi ja teitä... viehättävät naiset. Hiilikaivos ja naiset!

Ilowaiskaja häpesi samassa tulisuuhtaan, kääntyi selin Liharewiin ja meni ikkunan ääreen.

— Ei, ei te ette saa mennä sinne! — sanoi hän ikkunaruutua sormellaan nopeasti viiltäen.

Hän tunsi ei ainoastaan sydämessään, vaan selässäänkin, että hänen takanaan seisoo äärettömän onneton, mennyt, hylätty mies, vaan tämä, aivan kuin tunnustamatta onnettomuuttaan ja aivan kuin yöllä ei olisi itkenytäkään hän, katseli häneen pehmeästi hymyillen. Itkisi edes vielä nytkin! Ilowaiskaja asteli mielenliikutuksen vallassa muutaman kerran huoneen yli, sitte pysähtyi nurkkaan ja mietti. Liharew puhui jotain, mutta hän ei kuunnellut häntä. Kääntäytyään selin Liharewiin hän otti kukkarostaan 25 ruplan setelin, käänteli sitä kauan sormissaan, vaan vilkaistuaan Liharewiin punastui ja pisti setelin taskuunsa.

Oven takaa kuului kyytimiehen ääni. Ilowaiskaja rupesi pukeutumaan ääneti, tuikein, ajattelevin kasvoin. Liharew auttoi häntä iloisesti rupatellen, mutta joka sana laskeutui raskaana taakkana Ilowaiskajan sydämelle. Ei ole ilo kuulla, kun onneton tai kuoleva koettaa kujeilla.

Kun elävän ihmisen muuttaminen muodottomaksi nytyiksi oli päättynyt, loi Ilowaiskaja viimeisen silmäyksensä "vierashuoneeseen", seisoj tuokioisen ääneti ja läksi ääneti ulos. Liharew meni saattamaan.

Vaan ulkona talven vimma yhä riehui, Herra ties miksi ja mitä varten. Kokonaisia lumipilviä tupruili ilmassa aivan kuin niillä ei olisi ollut sijaa, mihin asettua. Hevoset, reki, puut ja pylvääseen köytetty härkä — kaikki oli valkeaa ja näytti pehmeältä, villavalta.

— Suokoon Jumala teille... — sopersi Liharew auttaen Ilowaiskajaa rekeen. — Älkää pitäkö vihaa...

Ilowaiskaja oli vaiti. Kun reki läksi liikkeelle ja kiersi erästä suurta nietosta, kääntyi hän katsomaan Liharewiin aivan kuin olisi halunnut jotain sanaa. Liharew juoksi hänen jälestään, mutta Ilowaiskaja ei virkkanut sanaakaan, katsahti vain häneen silmäripsiensä alta, joihin oli tarttunut lumihiuteita...

Osasiko Ziharewin herkkä sielu tosiaankin lukea tuon katseen merkityksen tai ehkä mielikuvitus petti hänet, mutta hänestä alkoi äkkiä tuntua, että kun olisi vielä vetäisyyt parikolme voimakasta piirtoa, niin olisi tuo tyttö lähtenyt hänen kanssaan kyselemättä, aikailematta. Kauan hän seisoj siinä kuin kivettyneenä ja katsoj jälkeen, jonka jalakset olivat uurtaneet. Ahneesti takertui lumihiuteita hänen tukkaansa, partaansa ja hartioihinsa... Peittyi kohta jalasten jälki ja hän itse alkoi näyttää lumihaarniskassaan valkealta kiveltä, mutta silmät yhä vain etsivät jotain lumipilvien ryöpystä.